

İDARE

Dahiliye Vekaletin Aylık Mecmuası

Yıl: 10

Birincikanun 1937

Sayı: 117

RESMÎ KISIM

Tayinler

Kanunlar

Nizamnameler

Kararnameler

Çalışma raporları

MAKALELER

Demografik inkılâp neden ibarettir?

S. SABİT AYKUT

Memur rejimleri. Romanyada.

HASAN ŞÜKRÜ ADAL

Cumhuriyet Matbaası — İstanbul

1937

Resmî Kısım

Tayinler

Kararname

Sayı : 13511

Erzurum vilâyeti Seferberlik Müdürlüğüne Eğirdir kaymakamı Maksut Azmi Gökçenin, Tokat vilâyeti Seferberlik Müdürlüğüne eski Mersin Emniyet Müdürü Tahir Işğın tayinleri tensib edilmiştir.

Bu kararnamenin icrasına Dahiliye Vekili memurdur..

3. 1. kânun 1937

Kararname

Sayı : 13527

Açık olan Birinci Umumî Müfettişlik Emniyet Müşavir muavinliğine (45) lira maaşla Birecik kaymakamı Baki Kankılıcm tayini tensib edilmiştir.

Bu kararnamenin icrasına Dahiliye Vekili memurdur.

20. 1. kânun 1937

Kararname

Sayı : 13548

Açık olan Üçüncü Umumî Müfettişlik Yazı işleri Müdürlüğüne (40) lira maaşla Sürmene kaymakamı Cahit Ortaçın tayini tensib edilmiştir.

Bu kararnamenin icrasına Dahiliye Vekili memurdur.

29 1. kânun 1937

Kanunlar

Devlet dairelerinin Vekâletlere ayrılması hakkında Kanun

Kanun No. : 3271

Kabul tarihi : 29/11/1937

Neşri tarihi: 1/12/1937

Madde 1 — 8/2/1937 tarih ve 3117 numaralı kanunun birinci maddesi aşağıda yazılı surette değiştirilmiştir:

İcra Vekilleri Heyetinin kaç vekilden tereküb edeceği, Başvekilin teklifi üzerine Cumhur Reisinin tasdikile taayyün eder.

Devlet daireleri, biri Başvekâlet olmak üzere, Devlet işlerinin inkişafına göre Devlet işlerini lüzumsuz yere parçalamayacak surette Başvekilin teklifi ve Cumhur Reisinin tasdiki ile vekâletlere taksim olunur.

Madde 2 — 3117 numaralı kanunun 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 ve 9 uncu maddeleri ilga edilmiştir.

Madde 3 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 4 — Bu kanun hükümlerini Başvekâlet tatbika memurdur.

Teşkilâtı Esasiye Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair kanun

Kanun No. : 3272

Kabul tarihi : 29/11/1937

Neşri tarihi: 1/12/1937

Madde 1 — Teşkilâtı Esasiye Kanununun 44 üncü maddesi aşağıda yazılı surette değiştirilmiştir:

Başvekil, Reiscumhur canbinden ve Meclis azası meyanmdan tayin olunur.

Sair vekiller Başvekil tarafından Meclis azası arasından intihap olunarak heyeti umumiyesi Reiscumhurun tasdikile Meclise arz olunur.

Meclis müçtemi değİLse arz keyfiyeti Meclisin içtimama lalik olunur.

Hükümet hattı hareket ve siyasi noktai nazarını azamî bir hafta zarfında Meclise bildirir ve itimad talep eder.

Madde 2 — Teşkilâtı Esasiye Kanununun 47 inci maddesi aşağıda yazılı surette değiştirilmiştir:

Vekillerin vazife ve mes'uliyetleri mahsus kanunla tayin olunur.

Madde 3 — Teşkilâtı Esasiye Kanununun 48 inci maddesi aşağıda yazılı surette değiştirilmiştir:

Vekâletin teşkili tarzı, mahsus kanuna tâbidir.

Madde 4 — Teşkilâtı Esasiye Kanununun 49 uncu maddesi aşağıda yazılı surette değiştirilmiştir:

Mezun ve herhangi bir sebeple mazur olan bir vekile İcra Vekilleri Heyeti azasından bir diğeri muvakkaten niyabet eder. Ancak bir vekil bir vekâletten fazlasına niyabet edemez.

Madde 5 — Teşkilâtı Esasiye Kanununun 50 inci maddesi aşağıda yazılı surette değiştirilmiştir:

İcra Vekillerinden birinin Divanı Âliye şevkine dair Türkiye Büyük Millet Meclisince verilen karar vekâletten sukutu dahi mutazammıdır.

Madde 6 — Teşkilâtı Esasiye Kanununun 61 inci maddesi aşağıda yazılı surette değiştirilmiştir:

Vazifelerinden münbais hususatta İcra Vekilleri ile Şûrayı Devlet ve Temyiz Mahkemesi rüesa ve azasım ve Cumhuriyet Başmüddeiumumisini muhakeme etmek üzere bir Divanı Âli teşkil olunur.

Madde 7 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

29/11/1937

Nizamnameler

Kararname No.: 7294

Kabul tarihi: 1/9/1937

İktisat Vekilliginin 3/6/1937 tarih ve 1331/27136 sayılı tezkeresile teklif olunan ve Şûrayı Devletçe görülerek 26- 27/8/1937 tarih ve 14814 sayılı tezkere ile tevdi edilen Ölçüler Nizamnamesinin 44 üncü maddesinin değiştirilmesi hakkındaki ilişik nizamnamenin mer'iyete konulması İcra Vekilleri Heyetince 1/9/1937 tarihinde onanmıştır.

1/9/1937

Ölçüler Nizamnamesinin 44 üncü maddesini değiştiren Nizamname

47/34

Madde 1 — Ölçüler Nizamnamesinin 44 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

(Müfettişler Memurin Kanunu hükümlerine göre memur olabilmek vasıflarını haiz mühendis ve diplom mühendisler arasından veya âli tahsil görmüş fen erbabından ve bunlardan talib bulunmadığı takdirde lise veya muadil dereceli mekteb mezunlarından olup en az iki sene Ayar Fen Memurluğunda çalışarak ehliyet göstermiş bulunanlar me- yanından Ölçüler ve Ayar Müdürlüğünün inhasile İktisat Vekâletince tayin olunurlar. Başmüfettişler kıdemli ve işin ehli müfettişler arasından veya mühendis ve diplom mühendislerle âli tahsil görmüş fen erbabından keza Ölçüler ve Ayarlar Müdürlüğünün inhası üzerine İktisat Vekâletince tayin olunurlar.)

Madde 2 — Şûrayı Devletçe görülmüş olan bu nizam-

.....1335.....

lamenin hükmü Resmî Gazetede basıldığı günün ertesinden itibaren yürümeğe başlar.

Madde 3 — Bu nizamname hükmünü İktisat Vekili yürütür.

2

Kararname No. : 7332

Neşri tarihi: 17/9/1937

İktisat Vekilliğinin 30/4/1937 tarih ve 2400/20816 sayılı tezkeresi ile teklif ve Şûrayı Devletçe görülerek 1/9/1937 tarih ve 14888 sayılı tezkere ile tadilen tevdi edilen «Palamut. ihracatının murakabesine dair» ilişik nizamnamenin mer'iyete konulması; İcra Vekilleri Heyetince 3/9/1937 tarihinde onanmıştır.

3/9/1937

Palamut ihracatının murakabesine dair nizamname

FASIL I

UMUMÎ HÜKÜMLER

Madde 1 — Türkiyeden ihraç edilecek palamutlar; ticarete tağşişin men'i ve ihracatın murakabesi ve korunması hakkındaki 1705 numaralı kanun ile bu kanuna ek olan 3018 numaralı kanun mucibince, bu nizamname hükümleri dairesinde, kontrola tâbidir.

Madde 2 — Aşağıda yazılı hallerde ihraç edilecek palamutlar bu nizamname hükümlerine tâbi tutulmaz:

- A) Gayrı safi (500) kiloya kadar nümune olarak gönderilecek palamutlar,
- B) İktisat Vekâleti kontrol memuru bulunmayan yerlerde hemhudud memleketlere ve Adalar Denizindeki bütün adalara, Girit ve Kıbrıs dahil olmak üzere sair Türk sahil-

.....1336.....

lerine mücavir adalara (500) lira kıymetine kadar ihraç; edilecek palamutlar,

C) Üğütölmüş palamutlar,

Ç) Hülâsalar.

Madde 3 — Bu nizamname hükümleri dairesinde yapılacak kontrol işleri İktisat Vekâleti tarafından göröölür.

Madde 4 — Palamut ihracatı aşağıda yazılı merkezlerden yapılır:

İstanbul, Çanakkale, Dikili, İzmir, Fethiye, Antalya,. Taşucu.

İktisat Vekâleti göreceği lüzum üzerine muvakkat yeni palamut ihraç merkezleri ihdas edebilir. Muvakkat palamut ihraç merkezinde işe başlanacağı ve işe nihayet verileceği zamanlar en az bir ay evvel İktisat Vekâletince Ankarada Resmî Gazete ve diğeri bir gazete ile ve mahallinde de münasib suretle ilân olunur. Harcırah ve masarifi talep edenler tarafından verilmek şartile İktisat Vekâletince imkân görööldüğü takdirde talep üzerine yakın iskelelerden palamut ihracatı kontrolü için memur gönderilebilir.

FASIL II

Kontrol edilecek hususlar

Madde 5 — Palamutlar 1- «Tip-nümune»-, 2- «Nümune», 3- «Tanen» esasına göre ihraç edilirler. Bundan başka Tırnak, koruk, rüfüz olarak da ihracı caizdir.

Madde 6 — «Tip-nümune» esasına göre ihraç olunacak palamutlarda esas tipler şunlardır:

- 1 — Engin
- 2 — Natürel
- 3 — Birsu
- 4 — Krible

Tanen miktar ve nisbeti haricinde esas tipleri tayin edem şart ve vasıflar şunlardır:

1) Engin - İçerisinde en fazla yüzde on ikiye kadar rüfüz, yüzde üçe kadar pelit, yüzde ilçe kadar koruk, yüzde

bire kadar toprak ve yüzde bire kadar kendisinden hasıl olmuş toz bulunabilen mallardır.

2) Natürel - Natürel palamutlar iki kısma ayrılır:

Birinci natürel - İçerisinde en fazla yüzde ikiye kadar pelit, yüzde ikiye kadar rüfüz, yüzde bire kadar toprak ve yüzde bire kadar kendisinden hasıl olmuş toz bulunabilen ve içerisinde koruk ve kapçık bulunmıyan mallardır.

İkinci natürel - İçerisinde en fazla yüzde ona kadar rüfüz, yüzde üçe kadar pelit, yüzde üçe kadar koruk, yüzde bire kadar toprak ve yüzde bire kadar kendisinden hasıl olmuş toz bulunabilen ve içerisinde kapçık bulunmıyan mallardır.

3) Birsu - İçerisinde yüzde ikiye kadar rüfüz, yüzde ikiye kadar pelit, yüzde bire kadar kendisinden hasıl olmuş toz, yüzde yarıma kadar toprak bulunabilen ve içerisinde koruk ve kapçık bulunmıyan ve şekli itibarile düzgün ve muntazam mallardır.

4) Krible Tanen derecesi birsudan daha yüksek, seçilmiş, kısmen kapalı ve kaim duvarlı olan ve içinde en fazla yüzde bire kadar rüfüz, yüzde bire kadar pelit, yüzde bire kadar kendisinden hasıl olmuş toz, yüzde yarıma kadar kırık bulunabilen ve içerisinde kapçık, koruk ve toprak bulunmıyan mallardır.

Madde 7 — Nümune esasına göre ihraç edilecek palamutlar:

1 — Birinci,

2 — İkinci

nevilere ayrılır.

1) Birinci nevi palamutlar, içerisinde en fazla yüzde ikiye kadar rüfüz, yüzde ikiye kadar pelit, yüzde bire kadar toprak ve yüzde bire kadar kendisinden hasıl olmuş toz bulunabilen ve içerisinde koruk ve kapçık bulunmıyan mallardır.

2) İkinci nevi palamutlar; en fazla yüzde ona kadar rüfüz, yüzde dörde kadar pelit, yüzde dörde kadar koruk, yüzde bire kadar toprak ve yüzde bire kadar kendisinden

.....1338.....

hasıl olmuş toz bulunabilen ve içerisinde kapçık bulunmayan mallardır.

Madde 8 — Tanen esası üzerinden satılan mallarda azamî yüzde ikiye kadar toprak ve yüzde beşe kadar pelit bulunabilir. Bu nevi mallarda rüfüz ve kapçık miktarı serbesttir.

Madde 9 — Tanenden başka bir esasa göre ihraç edilecek tırnaklarda nihayet yüzde ikiye kadar toprak, yüzde bire kadar kendisinden hasıl olmuş toz, ve keza yüzde ikiye kadar talaş (yani ağaç ve yaprak parçaları ve pelit kırıntıları) bulunabilir.

Madde 10 — Kendiliğinden düşen veya tamamen neşvünema bulmamış olduğu halde toplanmış olan mallar «koruk» namı altında ihraç olunurlar. Bunlarda yüzde birden fazla pelit ve yüzde ikiden fazla toprak bulunmasına müsaade edilemez.

Madde 11 — «Rüfüz» mallar bu nam altında ihraç olunabilirler. Bunların içinde yüzde beştan fazla pelit ve yüzde otuz beştan fazla kapçık bulunamaz. Hangi palamutların rüfüz veya kapçık sayılacağı 19 uncu maddede yazılı heyet tarafından nümunelerle tayin olunur.

Madde 12 — Tanen esası üzerinden kontrole arzedilen partiler için kontrol memuru lüzum gördüğünde siparişin tanen esası üzerinden alındığının tevsikini talep edebilir.

Madde 13 — İhracatını «Tip-nümune» esasına göre yapacak mahaller İktisat Vekâleti tarafından tesbit ve ilân olunur. «Tip nümune» esasına göre ihracat ancak bu mahallerden yapılır. Bu suretle tesbit ve ilân olunan mahallerden ihraç edilecek palamutların (6) inci maddede yazılı şart ve vasıfları haiz olmakla beraber (19) ve (20) inci madde hükümlerine göre hazırlanmış «Tip-nümune» lere de uygun bulunmaları lâzımdır. Bu mallardan yedinci maddede yazılı nümune esasına göre mal ihracı memnudur. Ancak gerek bu mallardan ve gerek nümune esasına göre mal ihraç edilebilen sair yerlerden tanen esasına göre mal ihraç olunabileceği gibi her nevi tırnak ile koruk ve rüfüz mallar dahi ihraç olunabilir.

Madde 14 — İhraç edilecek bilûmum partilerde taş, kum, çakıl, demir parçaları gibi ecnebi maddelerin bulunması yasaktır. Şu kadar ki tırnaklarda ayırması müşkül, ince, ufak taşlardan yüzde yarımaya kadar bulunmasına müsaade olunabilir.

Madde 15 — Borsa bulunan yerlerde palamut alım ve satımı borsalarda yapılır.

FASIL III

Kontrolün şekli ve sureti icrası

Madde 16 — Palamut ihraç edecek tacir veyahut mümessili; kontrol memuruna bir beyanname ile müracaat ederek ihraç edeceği malın kontrolünü ister. Bu beyannameler İktisat Vekâletince tesbit edilecek formüle göre tanzim olunur.

Kontrol memurunun bulunduğu merkezde kontrol beyannamesinin tevdiinden itibaren yirmi dört saat zarfında yapılır.

Madde 17 — İhracatçı veya mümessil yahut kontrol memuruna tahriren irae edeceği bir vekili kontrol esnasında hazır bulunmakla mükelleftir.

Madde 18 — Kontrol ihraç edilecek partiden münasib miktarda çuvalların tefrik ve muayenesi suretile icra edilir.

Kontrol memurları palamut işlenen veya palamut bulunan bilûmum han ve depoları teftiş ve murakabe edebilirler.

Madde 19 — İhracatın «Tip-nümune» esasına göre yapılacağı mahallerde «Tip-nümune» ler İktisat Vekâleti kontrol memuru, İktisat Vekâletince palamutçular arasından seçilecek iki zat ve Ticaret Odası veya Borsası bulunan yerlerde bu teşekküller tarafından palamuttan iyi anlar kimseler arasından intihap olunacak birer zattan mürekkep bir heyet tarafından hazırlanır.

Heyet azalarının intihaplarmada, asıl azâlarının bu-

.....1340.....

lunmadığı zamanlarda vazife görmek üzere, yedekleri de seçilir.

Madde 20 — Palamut ihracatçılarından en az üç zatın esbabı mucibeli bir mektup ile kontrol memuruna yapacakları müracaat üzerine (19) uncu maddede yazılı heyet «Tip- nümune» lerde değişiklik yapabilir. Heyet «Tip-nümune» ler de değişiklik yapılması lüzumuna resen de karar verebilir.

«Tip- nümune» lerin tesbiti gibi bunlarda yapılacak değişikliklerin de heyet azalarının ittifakile karar altına alınması lâzımdır. İttifak hasıl olmadığı takdirde keyfiyet İktisat Vekâletince bir karara bağlanır.

«Tip-nümune» lerin tesbit veya tadiline müteallik kararlar; işbu kararlar ile nümunelerin hazırlandığının mahallî gazetelerle neşir ve ilânı tarihinden itibaren en az beş gün sonra veya icabında on beş günü geçmemek şartile heyetçe tayin edilecek daha uzun bir müddet sonra yürürlüğe girer.

Madde 21 — İhraç edilecek palamutları muhtevi çuvalların üzerine malların nevi veya tipine göre aşağıdaki markalar vurulur.

Engin için:	E
Birinci natürel mal için:	N I
İkinci natürel mal için:	N II
Birsu için:	S
Krible için:	K
Birinci nevi için:	B I
İkinci nevi için:	B II
Tırnak için:	T
Rüfuz için:	R
Koruk için:	O

Tanen esası ile satılan malları ihtiva eden çuvalların üzerine (TN) harfleri konulur.

Markaların şekli, renk ve eb'adı ve ne suretle vurulacakları İktisat Vekâletince tayin olunur.

Çuvallar üzerine konulacak hususî markaların ve diğer

işaretlerin yukarıda gösterilen markalarla iltibas vücade getirmemesi şarttır.

Madde 22 — Bu nizamname hükümlerine tevfikan muayene olunan her partiden kontrol memuru tarafından beş kiloyu geçmemek üzere lüzumu kadar nümune alınır. Bu nümune kontrol memuru ile ihracatçı veya mümessili veyahut vekili tarafından müştereken mühürlenir ve kontrol memuru tarafından en az üç ay müddetle saklanır. Mal sahibi tarafından müracaat edilerek malına ait nümunenin altı aya kadar muhafazası talep edilebilir. Bu müddetin hi tamından sonra bir hafta zarfında vuku bulacak talep üzerine nümune sahibine iade olunur.

Madde 23 — Kontrol edilen mal kontrol memurunca bu nizamname hükümlerine mutabık görüldüğü takdirde malın ihracatçısına bir kontrol vesikası verilir.

Kontrol vesikası bulunmayan ve (21) inci madde mucibince markalanmış olan çuvalların ihraç için gümrükten geçmesine gümrük idarelerince müsaade edilmez.

Madde 24 — Kontrol edilmiş olan bir partiye ait çuvallar ancak kontrol memurunun huzurile açılabilir. Kontrolden sonra palamutların kısmen veya tamamen ihracından sarfınazar eden ihracatçı ihraç vesikasını derhal kontrol memuruna iade ile mükelleftir. Ancak ihracatçı kısmen ihraçtan sarfınazar etmiş bulunduğu takdirde mütebaki mal için kendisine yeni bir kontrol vesikası verilir.

FASIL IV

Nizamname hükümlerine muhalif hareketler

Madde 25 — Kontrol esnasında bu nizamname hükümlerine aykırı bir hal görülecek olursa keyfiyet İktisat Vekâleti kontrol memuru tarafından tanzim olunacak bir zabıt varakası ile tesbit olunur. Zabıt varakaları dört nüsha olmak üzere kaleme alınır. Palamut ihracatçısı veya mümessili münderecatına itirazı olmadığı takdirde zabıt varakasını derhal imzalamaya mecbur olduğu gibi itirazı varsa iti-

.....1342.....

razının neden ibaret olduğunu zabıt varakasının hususî hanesine derhal yazıp imza etmeğe mecburdur.

Zabıt varakalarının bir nüshası alâkadar ihracatçı veya mümessiline verilir. Diğer nüshaları kontrol memuru nezdinde muhafaza edilir.

Madde 26 — Zabıt varakasına palamut ihracatçısı veya mümessili tarafından itiraz vuku bulduğu takdirde ihtilâfın mevzuu kontrol memurunun müracaatı üzerine kırk sekiz saat zarfında (27) inci maddede yazılı heyet tarafından kontrol memuru ile alâkadar ihracatçı veya mümessili hazır olduğu halde tetkik olunur.

Madde 27— Kontrol esnasında nizamnameye aykırı görülecek hareketlerden dolayı çıkacak ihtilâfları tetkik ve karara raptetmek üzere aşağıda gösterilen şekilde bir heyet seçilir:

1 — Mahallî ticaret odası tarafından bir sene müddetle intihab olunacak ve İktisat Vekâletince tasdik edilecek palamuttan anlar bir zat, (Aynı zamanda bir de yedek seçilir).

Aza, ihtilâf çıkan palamut ihracatçısının usul ve furu akrabasından veya dördüncü dereceye kadar civar hısımlarından olduğu veya müstahdemi bulunduğu takdirde heyette bulunamaz.

2 — Borsa bulunan yerlerde borsa komiseri, borsa bulunmayan yerlerde ticaret ve sanayi odası başkâtibi, (Yedek olarak vekilleri bulunur).

3 — İktisat Vekâletince seçilecek palamuttan anlar bir zat (Bu zatın hazır bulunmadığı zaman heyette bulunmak üzere bir de yedek seçilir).

Madde 28 — Heyet (22) inci madde mucibince alınmış numuneleri tetkik ettikten sonra ihtilâf mevzuu hakkındaki kanaatlerine müstenit kararlarını mucib sebeplerde sarîh olarak zabıt varakasının hususî hanesine yazıp imzalarlar.

Madde 29 — Heyetin tetkik neticesinde vereceği karar ihracatçı veya mümessili tarafından ileri sürülen itirazı

haklı gösterdiği takdirde malın ihracına müsaade olunur. Bu takdirde zabıt varakasının, heyetin kararını da ihtiva eden, bir nüshası malûmat olmak üzere İktisat Vekâletine gönderilir.

Madde 30 — Zabıt varakasına palamut ihracatçısı veya mümessili tarafından bir gûna itiraz vaki olmadığı veya itiraz edilip de (27) inci madde mucibince sevkolan heyetçe yapılan tetkikat neticesinde nizamname hükümlerine aykırı bir hareket vukua getirildiği tesbit edildiği takdirde malın ihracına müsaade olunmayıp zabıt varakasının bir nüshası takibat icra olunmak üzere Cümhuriyet Müd- deiumumiliğne tevdi olunur ve bir nüshası da İktisat Vekâletine gönderilir.

Kontrol memurları tanzim ettikleri zabıt varakalarının birer nüshasını muhafaza ederler.

Madde 31 — Kontrol edilmiş bir malın gümrükten geçinciye kadar evsaf veya ambalâjna hâlel verecek bir arıza vukuunda mal sahibi veya mümessili derhal kontrol memuruna haber vererek o arızayı nizamname hükümlerine uyacak şekilde tashih etmeğe mecburdur.

Madde 32 — Daha evvel kontrol edilmiş olan palamutlar ihraç edilinciye kadar her zaman ve her yerde tekrar kontrol edilebilir. Bu maksatla palamut çuvallarından yüzde ikiye kadar bir miktarını açıtırıp muayene etmeğe kontrol memuru salâhiyetlidir. Muayene neticesinde ilk muayenedeki esasa göre nizamname hükümlerine muhalif bir hal görüldüğü takdirde kontrol memuru açtığı çuvallardan birile bir de açılmamış çuvalı ihracatçı veya mümessili ile birlikte mühürlemek suretile nümune olarak alır. Bu takdirde 4 üncü fasılda yazılı olduğu surette muamele yapılmakla beraber ihracatçının elindeki vesikaya istinaden o malın gümrükten geçirilmemesi kontrol dairesince gümrüğe bildirilir ve gümrükçe de ihracat muamelesi durdurulur.

Madde 33 — Vasıfları, tasnifleri veya ambalâjları iti- barile bu nizamnamenin (6) mcıdan (14) üncüye kadar olan maddelerile (2) inci maddesi hükümlerine uymayan palamutları kontrola arzedenler hakkında 3018 numaralı ka-

.....1344.....

nunun (8) inci maddesi mucibince ve bunun haricinde kalan hâllerde 1705 numaralı kanuna göre takibat yapılır.

Muvakkat madde — 1937-1938 ihraç senesine münhasır olmak üzere İktisat Vekâleti işbu nizamnamenin ihraç edilecek palamutların tip nümunelere uygun olması hakkındaki hükümlerinin tatbikini muayyen bir müddetle veya bu sene için tamamen talik edebilir.

Madde 34 — 1705 ve 3018 numaralı kanunlara istinaden hazırlanmış ve Şûrayı Devletçe görülmüş olan bu nizamname hükümleri Resmî Gazetede basıldığı günden itibaren on beş gün sonra yürümeğe başlar.

Madde 35 — İşbu nizamname hükümlerini tatbika İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

2

Kararname No : 7600

Neşri tarihi: 12/11/1937

Vakıf memba sularile orman ve zeytinliklerin işletilmesi için Vakıflar Umum Müdürlüğüne mütedavil sermaye verilmesine ait 3254 sayılı kanunun sureti tatbikma dair adı geçen Müdürlükçe teklif ve Şûrayı Devletçe görülerek ta- dilen 25/10/1937 tarih ve 17680 sayılı tezkere ile tevdi edilen (Vakıf menba sularile orman ve zeytinliklerin işletilmesi için Vakıflar Umum Müdürlüğüne verilen sermaye hakkında nizamname) nin mer'iyete konulması İcra Vekilleri Heyetincede 2/11/1937 tarihinde onanmıştır.

2/11/1937

Vakıf metıba sularile orman ve zeytinliklerin işletilmesi Vakıflar Umum Müdürlüğüne verilen mütedavil sermaye hakkında Nizamname

BÖLÜM 1

Mütedavil sermayenin mevzuu dahilindeki işler

Madde 1 — Mütedavil sermaye münhasıran, vakıf menfa sularile orman ve zeytinliklerin işletilmesinde kullanılır.

Madde 2 — Mütedavil sermayenin h6r bir kısmına ait miktarı Umum Müdürlüğün teklifi üzerine idare meclisince tesbit edilir. Sermayenin bu suretle tevziinden sonra bir lüzum tahakkuk eylediğı takdirde sermayeden bir kısmına tefrik edilen miktarın azaltılmasile, diğler kısımlara ait miktarların çoğaltılması mezkûr meclisten karar alınmak kaydile yapılabilir.

BÖLÜM 2

Mütedavil sermayenin idare sureti

Madde 3 — Birinci maddede yazılı:

A - Menba suları

B - Ormanlar

C - Zeytinlikler işlerle meşgul olmak üzere mmtakaları dahilinde icabı kadar işletme idaresi teşkil olunur.

Madde 4 — İşletme idareleri birer müdür ve muhasib ile lüzumu kadar fen ve ambar memuru ve diğler müstahdemlerden tereküp eder.

Madde 5 — İşletme idarelerinde, müdürlerin reisliğı altında, muhasible o mmtakada çalışan fen memurundan mürekkeb bir idare komisyonu bulunur. İşletme müdür ve muhasiplerde fabrika, ambar ve depo memurları Umum Müdürlük tarafından tayin olunur.

Madde 6 — İdare komisyonunun müzakere nisabı üçtür. Herhangi bir sebeple içtimada bulunmıyan reis ve azaya vekâlet edecekler 21 inci maddede yazılı masraf cetvelinin kadro kısmında gösterilir.

.....1346.....

Madde 7 — İdare komisyonlarının kararları ittifakla veya ekseriyetle verilir. Reis ve azanın her üçünün reyleri ayrı ayrı olduğu takdirde keyfiyet umum müdürlükten istizan edilir.

BÖLÜM 3

İdare komisyonlarının salâhiyet ve vazifeleri

Madde 8 — İdare komisyonları aşağıda yazılı işleri görürler:

A - Artırma ve Eksiltme Kanunu hükümlerine göre, inşaat ve tesisata ait ihaleler,

B - İdare masraf cetveli dahilinde her türlü alât ve edevat ve demirbaş eşya vesair levazımla mevaddı iptidaiye mubayaatma,

C - Alât ve edevatın ve demirbaş eşyaların tamiratına karar vermek,

Ç - Tayini umum müdürlüğe ait olanlardan maada fabrika ve ambar ve depoların ikinci derecedeki müstahdemlerinden daimi olanları doğrudan doğruya tayin etmek (amele gibi muvakkat müstahdemlerin alınması ve çıkarılması doğrudan doğruya müdürlere aittir.)

D - Gerek mahsulât ve mamulâtın toplama, taşıma, işletme, muhafaza ve satışı gibi işlerine ve gerek zeytinliklerle, orman ve menbaların bakım ve muhafazasına müteallik bütün tedbir ve esasları kararlaştırmak,

E - İstihsalât ve imalâtın icabına göre satış tarzlarını tayin etmek,

F - 1000 liradan fazla peşin satışlara karar vermek, (1000 lira dahilindeki peşin satışlar müdürler tarafından yapılır.)

G - Lüzumu halinde bir seneye kadar olmak üzere depo ve amele için bina kiralamak, (Bundan fazla müddetle kiralanacak her nevi mahallar için idare meclisi kararlarına bağlanmak üzere umum müdürlükten istizan edilir.)

H - Menba sularile, orman ve zeytinlik mahsullerini veya bunlardan elde edilecek semereleri satanlara verilmesi

uygun görülecek kumüsyon miktarını tesbit ve idare meclisi kararma bağlamak üzere umum müdürlüğe bildirmek,

İ - Teminat mukabilinde kredi ile yapılacak satışlarda, teklif edilen teminatın miktar ve nev'ini tetkik ve tasdik eylemek,

J- Muhtelif işler için kullanılacak avans miktarlarını her sene başında tesbit ederek idare meclisi kararma bağlamak üzere, umum müdürlüğe bildirmek,

K - Her üç ayda bir kendi tesislerine taallük eden muamelâtın cereyan tarzını ve istihsalâtle satış miktarını ve muamelâtın inkişaf ve intizamını temin için alınması gerekli gördükleri tedbirleri raporlarla umum müdürlüğe bildirmek ve mühim ve müstacel hususatta izahat vermek su- retilerine umum müdürlükten talimat talep etmek.

Madde 9 — Komisyon kararları müdürler tarafından infaz olunur. Şu kadar ki kendilerinin muhalif kalarak ekseriyetle verilen kararları derhal Umum Müdürlüğe bildirerek idare meclisinin karare ile Umum Müdürlükten verilecek emre göre hareket ederler.

Madde 10 — Müdürler idare komisyonunca tekarrür ettirilmiş olan alım ve satımlara vesair taahhüdata taallük eden mukavelenameleri muhasebeci ile birlikte imza ve teati eyleyler. Ukud ve mukavelâtan mütevellid dava ve icra işlerini yapılacak talimatnameye tevfikân bizzat veya bilvasita takib eder.

Madde 11 — Satışlarda idarenin menfaatini temin için piyasanın uygun zamanını kollamak ve rayici daima göz önünde bulundurmamak müdürlerin ve idare komisyonlarının vazifelerinden olup piyasanın daha müsait inkişafına talikan yapılacak bekletmeler hakkında idare komisyonlarınca verilecek kararlar Umum Müdürlüğe bildirilerek alınacak emre göre hareket edilir.

BÖLÜM 4

İdare müstahdemlerinin vazife ve salâhiyeti

Madde 12 Müdürler, kendi idarelerinin âmiridir ve bütün muamelâtın yolunda yürütmesinden mes'uldür.

A _ Her nevi varidat ve sarfiyata ait tahakkukatı yapar, gibi sarfiyat evrakında da ita âmiri vaziyetindedir.

B - İşlerin intizamını temin eder ve bunlara müteallik her nevi murakabeyi yapar.

Madde 13 — Muhasib, hesap işlerinin mes'ulüdür.

A - Her nevi varidat ve sarfiyata ait tahkikatı yapar,

B - Alınacak mezuniyetlere göre avansların itasına taallük eden muameleri ifa eder,

C -Bulunduğu idarenin veznedarlık vazifesini yapar,

Ç - Para kabzetmekle mükellef olan mutemedlerin her ay sonunda hesaplarını görür,

D - Muhasebeye ait kuyua ve defterleri yapılacak talimatnameye göre tanzim ve takib eder,

E - Her sene sonundan itibaren nihayet dört ay zarfında idare hesabını tanzim ederek evrakı müsbitesile birlikte Divanı Muhasebata göndermekle beraber bir nüshasını Umum Müdürlüğe isal eder.

Madde 14 — Varidat ve sarfiyata ait tahakkuk evrakı muhasebeci ile müdür tarafından tasdik kılındıktan sonra tahsil veya tesviye olunur.

Madde 15 — Mübayaat bedelâtının tesviyesi pazarlık veya mukavele ahkâmına tabidir. Amele istihkakları yapılacak talimatnamede tesbit edilecek esaslar dairesinde mu- saddak tevzi bordroları üzerinden tesviye olunur.

Madde 16 — Tahsilât müdür ve muhasibin müşterek imzalarile bankaya yatırılacağı gibi bankadan para alınması da aynı suretle olur. Masraf tahakkuk etmedikçe bankadan para alınmaz. Kasada beş yüz liradan fazla para bulundurulamaz. Bir ay zarfında sarfı tahmin edilen miktardan fazla para behemehal Vakıf Paralar Müdürlüğüne gönderilir.

Madde 17— Her ay sonunda umum müdürlük teşkilâtına dahil memurlardan umum müdürlükçe tensib edilecek bir zatın iştirakile idare müdürü ve muhasibinden mürekkep bir komisyon tarafından o aya ait muamelât evrakı müsbitesile tatbik suretile kasa tadad ve her sene nihayetlerinde ambar ve depolar da bu suretle murakabe olunur.

Madde 18 — İdarelerin ambar ve depo vesair işlerinde bulunanlar kendilerine mevdu olan ayniyatı kayıd ve mu hafaza. ile mükelleftir.

Madde 19 — Nakde ve ayniyata vaz'ıyed edenler, vakıflar kefalet sandığı nizamnamesi hükümlerine tâbidir.

BOLÜM 5

Kredi ile satışlarda alınacak teminat

Madde 20 — Kredi ile satışlarda satış bedeli miktarınca aşağıda gösterilen teminat alınır:

A - Banka mektubu (altı ayı geçmemek üzere tayin edilecek müddette tediye taahhüd etmek üzere hükümetçe tayin edilen bankalardan biri tarafından verilmek icap eder.)

B _ Ticaret odalarından musaddak olmak üzere idare komisyonunca kabul edilmesi uygun görülen diğer iki tüccarın da imzasile nihayet 61 günlük bono (Bono ile bir şahsa 5000 liradan fazla satış yapılamaz).

C - İstanbul borsasında kote edilmiş millî esham ve tahvilât (alındığı günkü borsa kıymetinin % 75 i nisbetinde ve en çok üç aylık vade ile).

BÖLÜM 6

Masraf cetvelinin sureti tanzimi

Madde 21 — Her sene başında yapılacak masraf cetvelleri, aşağıda kısımlara ayrılan her türlü masraflardan terekküp eder.

1 — Kadro kısmı:

A - Müdürler,

.....1350.....

- B - Muhasibler,
 - C - Fen memuru, mütchassıslar,
 - Ç - Daimî müstahdemler,
 - D - Muvakkat müstahdemler,
- 2— İstihsal kısmı:
- A - İşletme malzemesi mübayaası,
 - B - Müteferrik mübayaat,
- 3— Tesisat kısmı:
- A - Makina ve alât ve edevatı,
 - B - Yedek aksam,
 - C - Muhtelif malzeme,
- 4— İşletmeye taallük eden toplanma vesaire masrafları: A - Toplama masrafı,
- B - Nakliye,
 - C - Mefruşat ve demirbaş eşya bedelleri,
 - D - Kap ve depo masrafları,
 - E - Müteferrik masraflar,
- 5— Her türlü tamirat:
- 6— Satış masrafı kısmı:
- A — Kumüsyonlar,
 - B - Her türlü reklâm ve afiş masrafı.

Madde 22 — Yukarıki maddede yazılı masraf cetvelini umum idare meclisi on beş gün içinde aynen veya tadilen kabul ve tasdik eder.

Madde 23 — Görülecek lüzumlara göre masraf cetvelleri müfredatında değiştirmeler yapılması Umum Müdürlüğün teklifi üzerine idare meclisi kararına bağlıdır.

BÖLÜM 6

Hesapların tanzimi ve evrakı müsbitenin muhafazası

Madde 24 — Muhasibler, mütedavil sermayeye ait aylık tahsilat ve tediyat evrakı müsbitelerini teftiş ve murakabeye tâbi tutulmak üzere kasada muhafaza ederler. Yalnız her ay kasaya giren ve çıkan parayı natık bir hesap hülâsasını umum müdürlüğe gönderirler.

Madde 25 — Her sene muamelâtına ait evrakı müsbi-

te, sene .sonunda idare hesabile birlikte Divanı Muhasebata gönderilir.

Madde 26 — Mütedavil sermaye yıllık idare hesabı, o seneye ait bütçe hesabı kat'isile birlikte Umum Müdürlükten idare meclisine tevdi kılınır.

Madde 27 — Vakıflar Umum Müdürlüğünce her malî senenin sonunda hasıl olan gayrı safı varidatın miktarları tesbit edilerek icab eden amortisman ve faiz ve ihtiyat akçesi miktar ve nisbetleri tayin edilmek üzere idare meclisine bildirilir.

Madde 28 — Her üç ayda bir hesabatın gösterdiği gayrı safı varidat miktarları tesbit edildikten sonra masraf ve faiz ve amortisman ve ihtiyat akçesi çıkarılarak bakiyesinin yıllık safı varidata mahsuben idare meclisi kararile bütçeye irad kaydına Umum Müdürlük mezundur.

Müteferrik hükümler

Madde 29 — Mütedavil sermaye ile işletilecek gelir kaynaklarının mahiyetlerine göre bunların işletme tarzları ve hesap usulleri ve tahsil ve tediye şekilleri ticarî usul ve kaideleri ihtiva eyleyecek bir talimatname ile tayin olunur.

Muvakkat madde — Mütedavil sermayeye ait tesisat ve teşkilât ikmal edilinceye kadar ilk tatbik senesine münhasır olmak üzere idare komisyonlarına mevdu vazifeler u- mum müdürlükten istizan kaydile müdürler tarafından ifa olunur. Bu takdirde vezne muamelâti idare komisyonlarının kurulduğu zaman hesabat ve evrakı müsbitesi devredilmek üzere umum müdürlükçe tensib edilecek vakıflar idaresi veznedarı tarafından yapılır.

Madde 30 — 3254 numaralı kanuna göre yapılmış olan işbu nizamname hükümleri neşri tarihinden itibaren yürümeğe başlar.

Madde 31 — Bu nizamnamenin hükümlerini Beşvekil yürütür.

.....1352.....

2

Kararname No. 7634

Neşir tarihi: 16/1/1937

22/8/1933 tarih ve 14860 sayılı kararnameye ektir: Türk bayrağı altına girecek vapurlar hakkında nizamnamenin dördüncü maddesinin 2 numaralı fıkrasını değiştirmek üzere İktisat Vekilliğince teklif ve Şurayı Devletçe görölerek 3/11/1937 tarih ve 17910 sayılı tezkere ile tevdi olunan ilişik nizamnamenin mer'iyete konulması İcra Vekilleri Heyetinin 11/11/1937 tarihli toplantısında onanmıştır.

11/11/1937

**Türk bayrağı altına girecek vapurlar
hakkındaki 22 ağustos 193.H tarihli nizamnamenin 4 üncü
maddesinin 2 numaralı fıkrasını değiştiren
nizamname**

Madde 1 — Türk bayrağı altına girecek vapurlar hakkındaki nizamnamenin 4 üncü maddesinin 2 numaralı fıkrası aşağıda yazılı şekilde değiştirilmiştir:

Bundan sonra gerek yaptırılacak gerek satın alınacak şilepler yalnız bu nizamnamenin 1 inci maddesinin hükmüne tâbidir. Bunların kullanılmış olarak alınmaları halinde yaşları on beş seneyi geçmiyecektir.

Şu kadar ki bu nizamname mer'iyet mevkiine çıktıktan itibaren iki sene zarfında alınacaklar için 22 yaşı geçmemek esası kabul edilmiştir. Ancak 1913-2920 senelerinde inşa edilmiş olan gemiler alınmaz. Bir de alınacak gemiler için İngiliz ve Alman tasnif müesseselerince verilmiş tasnif şehadetnamesi ibraz olunmak şarttır.

Madde 2 — Şurayı Devletçe görölmüş olan bu nizamname hükmü Resmî Gazetede basıldığı tarihten itibaren yürümeğe başlar.

Madde 3 — Bu nizamname hükümlerini İktisad Vekili yürütür.

2800 sayılı kanunun ikinci maddesine göre Diyanet İşleri Riyasetince teklif ve Şûrayı Devletçe görülerek tadilen tanzim ve tevdi olunan ilişik «Diyanet İşleri Reisliği teşkilâtının vazifelerini gösterir nizamname» nin mer'iyete konulması; İcra Vekilleri Heyetinin 11/11/1937 tarihli toplantısında onanmıştır.

11/11/1937

**Diyanet İşleri Reisliği teşkilâtının vazifeleri
gösterir nizamname**

BİRİNCİ KISIM

Merkez teşkilâtı

Madde 1 — İslâm dininin itikat ve ibadata dair bütün ahkâm ve mesailinin tedviri vazifesile mükellef ve müftilerin mercii olmak üzere tesis edilmiş bulunan Diyanet İşleri Reisliğinin merkezde teşkilâtı Müşavere Heyeti, Zat İşleri Müdürlüğü, Yazı İşleri Müdürlüğü ve Musafırlar Tetkik Heyetinden ibarettir.

Madde 2 — Müşavere Heyetinin başlıca vazifesi şunlardır :

A - İbadat ve itikad ve Medenî Kanunun neşrinden evvelki zamana aid vasiyet ve miras gibi hususlara müteallik sorulacak ve reislik tarafından havale olunacak sualleri tedkik ederek cevablarını hazırlar.

B - İslâm dininin itikad ve ibadata müteallik hususlar için reislik tarafından lüzum gösterilecek kitabları yazar ve reislik tarafından havale edilecek eserleri tedkik eder.

C - Reislik tarafından havale edilen evrakı tedkik ve bunlar hakkında mütalea beyan eyler.

.....1354.....

Ç - Vilâyet ve kazalardaki vaizlerin yaptıkları vâızlara dair reisliğe gönderilen vaiz hülâsalarını tedkik ve icabında vaiz mevzularını tayin eder.

Madde 3 — Zat İşleri Müdürlüğü. Reisliğe bağlı bütün daire ve şubelerde çalışan memur ve müstahdemlerin tayin, terfi, tahvil, becayiş, vekâlet emrine alınma, istifa, mezuniyet, taltif, cezalandırma, kanunî takibat icrası, tekaüd ve askerliklerine aid işlerini kanun ve nizamnamelerin hükümlerine göre tedvir eyler, dosyaları ve sicilleri tanzim ve muhafaza, mahrem tezkiye varakalarını hıfz, maaş, harcırah vesaireye aid bütün tahakkuk muamelelerini ve tekaüd, dul ve yetim ve vekâlet emri maaşlarının tahsisine müteallik hususları ifa eder.

Madde 4 — Yazı İşleri Müdürlüğü:

A - Reislik makamına gelen ve bu makamdan giden bütün evrakın kayıd ve tescilde şevkini temin etmek .

B - Umum evrakda ve şubelerde kayıd ve tescil muamelesini fiş usulile yapmak.

C - Umum evraka gelen bütün muharrerat için ne tarihte geldiklerini ve hangi numara ile hangi daireye verildiklerini alâkadarlara bildirmek, dairelere sevk olunan evrakın neticelenip neticelenmediğini, cevap verilip verilmediğini, gecikip gecikmediğini aramak ve gecikenlerin 15 günde bir listesini yaparak mütaleasile reisliğe vermek.

Ç - Mühim ve mahrem kâğıtları, tekit ve şikâyetleri, aid olduğu daireye havalenden evvel icabına, göre reise arzulemek.

D - Reislik dairelerindeki evrak servislerini, evrakın şevki ve idaresi noktasından nezareti altında bulundurmak.

E - Evrakla veya doğrudan doğruya gelen paraları veya kıymeti pul vesaireyi aid olduğu şubenin mes'ul memuruna zimmet veya makbuz mukabilinde vermek.

F - Gelen niimune ve bütün matbuaları hangi mektuba aid olduğu anlaşıldıktan sonra evrakına işaret ve yine zimmet mukabilinde aid olduğu daireye sevk etmek.

G - Reislik namına gelen mahrem ve zata mahsus işaretli zarfları makamdan alacağı müsaadeye göre açıp numaralandırarak nereye havale edildiği üzerinde yazılı, kapalı zarfla ve numara altında zimmetle umumî evraka iade etmek.

H - Ayniyat muhasipliği ile levazım işlerini reis namına murakabe ve kontrol eylemekle mükelleftir.

Madde 5 — Ayniyat muhasipliği ve levazım memurluğunun göreceği işler şunlardır:

1 - Dairede mevcut demirbaş eşyayı tesbit ve muhafaza etmek ve ayniyat talimatnamesi hükümleri dairesinde Dütün reisliğe merbut dairelerin ayniyatları hakkında Muhasebe Divanına hesap vermek.

2 — Dairelerin mahrukat, su vesair ihtiyaçlarını tesdit ve hariçten alınacak şeyleri Arttırma ve Eksiltme ve ihale Kanunu hükümlerine göre tedarik ederek aid olduğu yerlere vermek.

3 — Kırtasiye ihtiyaçlarını matbu talepler mukabilinde Maliye ambarından alarak usulü dairesinde dairelere tevzi ve noksanları tahsisat dahilinde ikmal eylemek.

4 — Bütün dairelerin temizlik ve buna mümasil işlerini yaptırmak ve odacılar arasında itaat ve intizamı temin etmek ve odacıların tayinini inha, icabı hale göre yerlerini tebdil etmek.

Madde 6 — Musafırlar tetkik heyeti aşağıda yazılı vazifeleri görür:

A - Musafırlar tetkik heyeti hususî talimatnamesine tevfiқан bütün matbaalarda tabedilecek musafırların her türlü sehiv ve hatadan salim olmasını temin için her noktadan icab eden tashihlerini yapar ve basıldıktan sonra sehiv ve hatadan salim olduğunu resmî mühürle tasdik eder.

Heyet tashihlerinden geçmeksizin bastırılacak musafırlarla cüzleri için Diyanet İşleri Reisliğine malumat verir.

İKİNCİ KISIM

Vilâyetler teşkilâtı

Madde 7 — Diyanet İşleri Reisliğinin vilâyet teşkilâtı müftü, müsevvit, vaiz ve dersiamlardan mürekkeptir.

Madde 8 — Her vilâyet ve kaza merkezinde Diyanet İşleri Reisliğine bağlı bulunan müftülerin başlıca vazifeleri şunlardır:

A - İtikadat ve ibadata müteallik sorulacak mes'elelerin şer'î icablarını bildirirler.

B - İtikadat ve ibadata aid işler hakkında ya bizzat vâz ederler veyahut vaizlere mevzeler tertip ederler.

C - Vâizlerle dersiamların vazifelerini murakabe ederler.

Ç - Cami Hademesi Nizamnamesi mucibince cami hademesinin işlerine bakmak üzere vilâyet ve kaza merkezlerinde kurulacak encümenlerde bulunurlar.

D - Camilerde ve mescidlerde ilmi hizmetler ashabının vazifelerine müteallik muttali olacakları hususları encümenlere bildirirler.

E - İtikatlara ve ibadetlere ve Medeni Kanunun neşrinden evvelki zamana aid vasiyet ve miras gibi hususlara dair sorulacak suallere lâzım gelen cevapları ya re'sen veya Diyanet İşleri Riyasetinden alacakları cevapları verirler.

F - İhtida için müracaat edenlere usulü veçhile İslâm dinini telkin eder ve lâzım gelen vesikaları verirler.

Madde 9 — Müftü müsevvidlerinin vazifeleri şunlardır:

Müftülerin vazifelerine dair bütün muamelelerini ihzar, müftülük kadrosunda kâtib ve muhasib bulunmadığı takdirde kayıtları tanzim etmek, müftülük dairesine aid demirbaş eşya defterlerini tutmak, müftülük kadrosundan maaş alanların maaşlarının tahakkuk muamelesini yapmak ve müftülerin mezun oldukları ve bulunmadıkları sıralarda müftülük vazifelerini görmek.

Madde 10 — Vaizlerin vazifeleri: Riyasetten alacakları talimat ve mevzular dahilinde itikatlar ve ibadetler hakkında halka vâziarda bulunup her ay sonunda yaptıkları vâızların mevzularını ve hülâsalarını gösterir bir cetvel yaparak müftülük vasıtasile reislik makamına gönderirler.

Madde 11 — Dersiamlar buldukları muhitteki camilerde yukarıdaki onuncu madde hükmünce vaiz etmekle mükelleftirler.

Madde 12 — Camilerde ve mescidlerde vaiz edecek vaizlerle dersiamların merkezde Diyanet İşleri Reisliği, vilâyetlerde ve kazalarda müftiler tarafından vaiza mezuniyeti havi birer vesikayı haiz olmaları lâzımdır.

Müteferrik hükümler;

Madde 13 — Müdürler ve daire şefleri kendi dairelerinden çıkan evrakın mevzuata mutabık bulunmamasından mes'uldürler. Reisliğe imza ettirilecek muharreratta müdürlerin, daire şeflerinin veya vekillerinin imzası da bulunur.

Madde 14 — 14/6/1935 tarihli ve 2800 sayılı kanunun ikinci maddesine dayanılarak kaleme alınmış ve Şûrayı Devletçe görülmüş olan bu nizamname hükümleri Resmî Gazetede basıldığı günden yürümeğe başlar.

Madde 15 — Bu nizamname hükümlerinin icrasına Başvekil memurdur.

3074 sayılı kanuna göre Nafia Vekilliğince teklif ve Şûrayı Devletçe görülerek 3/11/1937 tarih ve 17912 sayılı tezkere ile tadilen tanzim ve tevdi edilen ilişik «Teknik O'kulu Nizamnamesi» nin meriyete konulması İcra Vekilleri Heyetinin 11/11/1937 tarihli toplantısında onanmıştır.

Teknik Okulu Nizamnamesi

Okulun tesis maksadı:

Madde 1 — Teknik okulu mühendis ve fen memuru yetiştirmek üzere iki kısmı havi olup her kısımda:

A - İnşaat (yol, demiryolu, yapı işleri, su işleri),

B - Makine - ihtisas şubeleri vardır.

İleride lüzum görülürse başka şubeler de açılabilir.

Her şubenin mühendis kısımları sekiz sömestirlik dört sınıftan ve fen memurları kısımları dört sömestirlik iki sınıftan teşekkül eder.

Okulun idare tarzı:

Madde 2 — Okul bir müdürün idaresindedir. Müdür idari hususatta doğrudan doğruya ve tedrisata ait hususatta tedris meclisi kararlarına göre bu nizamname ve yapılacak talimatnamelere tevfikan mektebi idare eder.

Madde 3 — Okulun tedris kısmı: Muallim, muavin, asistan, laboratuar şefi, atölye şefi ve diğer teknik memurlardan ibarettir.

Okulun idare kısmı: Tedrisatın idaresine müteallik işler de dahil olmak üzere okul ve pansiyonun idaresile mükellef memurlardan ibarettir.

Tedrisat:

Madde 4 — Tedrisat tedris meclisince tanzim ve Nafia Vekâletince tasdik edilecek programlara göre yapılır.

Madde 5 — Tedrisat her şube için şube şeflerinin idare ve bakımı altında olmak üzere muallim ve muavinler tarafından yapılır.

Madde 6 — Tedrisat, ders takriri ve müzakeresi, tatbikat yaptırılması, resim ve proje tanzimi, lâyiha kaleme alınması, el işleri, lâboratuar, atölye ve tecrübehane çalışmaları, zemin üzerinde ameliyat, fabrikalar ve Nafia müesseselerinin ziyareti, fennî seyahatler yapılması suretile ifa olunur.

Madde 7 — Muallimler kendi derslerine aid laboratuvar, atölye, tecrübehane ve müzenin âmirleridir. Muavinlerle asistanlar ve diğer teknik memurlar talimatnamelerine tevfikân tedrisatın icra ve idaresinde muallime yardımla mükelleftirler.

Madde 8 — Tahsilini bitiren talebeye mensub olduğu kısmın takib eylediği şubesine aid diploma verilir.

Muallim ve muavin olabilmek şartları:

Madde 9 — Muallim ve muavin olabilmek için:

A - En az Yüksek Mühendis Mektebi veya bu derecede bir mektebden mezun olmuş veya okutacağı dersin istilzam ettirdiği yüksek tahsili görmüş bulunmak,

B - Fennin ilerlemesini takibe yarıyacak bir ecnebi lisana vâkıf olmak şarttır.

Yalnız resim ve lisan dersleri muallim ve muavinleri bu kayıttan Vekâletçe istisna edilebilir.

C - Muallim olabilmek için otuz yaşını ikmal eylemiş olmak icab eder. Yalnız resim ve lisan dersleri muallimleri bu kayıttan keza Vekâletçe istisna edilebilir.

Muavinlerden muallim olacaklar için en az üç sene muavinlikte bulunmak şarttır.

Müsavi şartlar altında muallimliğe tercihan muavinler seçilir.

Muallim ve muavinlerle şube şeflerinin intihap ve tayineri:

Madde 10 — Muallimler ve muavinler tedris meclisi tarafından seçilirler.

Ve Nafia Vekâletince tayin olunurlar.

Madde 11 — Şube şefleri tedris meclisi tarafından her üç senede bir seçilirler. Tedrisat meclisi şube şefliği için iki namzet gösterir. Bunlardan birisi Nafia Vekâletince intihap ve tayin olunur. Vekâlet bu namzetleri reddederek yenilerinin gösterilmesini de isteyebilir.

Madde 12 — Muallimler ve muavinler arasından her hangi birinin vazifelerini yapmada tesamüh ve muvaffa-

.....1360.....

kiyetsizlik veya umumî bir surette hal ve hareketlerinde mektebin ve mesleğinin şeref ve haysiyetini muhil bir hali görülürse müdür veya mensub olduğu şube reisinin mu- cib sebebler serdi suretile vaki olacak teklifi üzerine tedris meclisi kararile istifaya davet olunabilir.

Tedris meclisi istifaya davet kararını alâkadarların yazılı veya sözle müdafaasını dinleyip anladıktan sonra müretteb azasının ekseriyetile ittihaz edebilir.

Alâkadar istifa etmediği takdirde mesele Vekâlete bildirilir. Vekâlet inzibat komisyonunun vereceği karara göre hareket edilir.

Tedris meclisi :

Madde 13 — Tedrisat meclisi muallimlerden teşekkül eder.

Madde 14 — Müdür tedris meclisinin reisidir. Müdür bulunmadığı zaman meclise şube şeflerinin en kıdemlisi reislik eder. Ve müdür muavini tedris meclisinin tabîi azasındandır. Meclisin kâtipliği azadan en genci tarafından yapılır.

Madde 15 — Tedris meclisi tatil devresi müstesna olmak üzere en az ayda bir defa toplanır. Aylık toplantı günleri her tedris yılının ilk ayında içtima edecek mecliste tes- bit olunur. Bu ilk toplantı müdürün davetile ve diğer toplantılar davetsiz yapılır. Aylık toplantıdan gayri yapılmasına lüzum görülen toplantılar ya meclisin gününü tayin ederek vereceği karar veya reisin en az üç gün evvel vaki olacak daveti üzerine yapılır. Mürettep azanın dörtte biri tarafından yazı ile taleb vukuunda reis meclisi toplantıya çağırmaya mecburdur. Meclisin toplantıya çağırılması yazı ile veya yazıya müzakere ruznamesinin derci suretile vaki olur. Her toplantıdan en az üç gün evvel ruzname azaya gönderilir.

Madde 16 — Tedris meclisi; toplantılarını okulda yapar. Müzakerelerin muteber olabilmesi mürettep azanın yarısından bir fazlasının toplantıda hazır bulunmasına

bağlıdır. İctimada nisabı müzakere hasıl olmazsa üç gün sonra yeni bir içtimaa davet olunur. Mazeretsiz devam etkiyenler hakkında 12 inci madde hükmü tatbik olunur.

Madde 17 — Tedrisat meclisi kararları hazır bulunan ezanın reylerinin ekseriyetile verilir. Reylerde denklik halinde reisin bulunduğu taraf üstün sayılır

Madde 18 — Her toplantıya aid zabıtnameler deftere geçirilir. Ve toplantıda hazır bulunan aza tarafından imza edilir. Bu suretle tasdik edilmiş ve imzalanmış olan zabıtnamelerin musadaak birer sureti müdürlükçe her ay nihayetinde Vekâlete gönderilir.

Madde 19 — Müdür tedris meclisi kararlarını tatbika ve Nafia Vekâletine bildirilmesi icab edenleri bildirmeğe mecburdur.

Madde 20 — Tedris meclisi:

A - Okulun tedrisatına müteallik program ve talimatnamelerin yapılması ve değiştirilmesi,

B - Derslerin muhtelif sınıflara tevzii ve lüzum görüldükçe ders konması ve kaldırılması,

C - Muallim ve muavinler kadrosunun tanzimi,

D - Şube şeflerde muallim ve muavinlerin seçilmesi,

E - Tahsilini bitiren talebeye diploma verilmesi,

F - Herhangi bir sebeble talebenin okuldan kaydının silinmesi,

G - Tedrisata müteallik olmak üzere lüzum görülecek diğer maddelerin konuşulması,

İşlerde mükelleftir.

Bunlardan A, B, C, D, F fıkralarındaki hususlar Nafia Vekâletinin tasdikile tamam olur.

İdare:

Madde 21 — Müdür mesleğinde iyi tanınmış yüksek mühendislerden olmak üzere Nafia Vekâletince tayin olunur.

Madde 22 — Müdür okulun en büyük âmiri ve okulun umumî idaresile bütün muamelelerin başlıca mesulüdür. Müdür Nafia Vekâletinden verilen emirlerin ve ted-

.....1362.....

ris meclisince ittihaz edilen kararların icrasını temin eder. Müdürün idare ve tedris işlerinde yardımcısı olmak üzere bir muavini vardır. Müdür hariçte vazife alamaz.

Madde 23 — Müdür muavini Nafia Vekâletince mühendislerden tayin edilir. Müdür muavini okulun bilû- mum idare ve tedris işlerinde müdürün emri altında iş görmek ve ona yardım etmekle mükelleftir. Müdürün bulunmadığı zamanlarda okula aid bütün işleri müdür namına tedvir eder.

Madde 24 — Okul pansiyonunun işleri müdür muavininin idaresi altında olmak üzere bir pansiyon âmirile idare edilir.

Madde 25 — Okulun hekimi talebenin sağlık sicillerini tutar. Lüzumunda talebe ve memur ve müstahdemleri tedavi ve mekteb revirini idare eder. Hekim sağlık şartlarıyla beraber okulun temizliğine de bakmağa mecburdur.

Talebe:

Madde 26 — Teknik okuluna alınacak talebenin aşağıdaki şartları haiz olması lâzımdır:

A - Türk vatandaşlarından bulunmak,

B - Bekâr olmak,

C - İyi hal ve ahlâk sahibi olmak,

D - Bulaşıcı hastalıklarla malûl olmamak, sıhhati tam olmak, azası noksan olmamak, bünyesi tahsile elverişli bulunmak ve hizmet ifasına mâni bir arızası bulunmamak,

E - En az orta mekteb tahsilini bitirmiş olmak,

F - Yaşı 22 den yukarı olmamak,

G- Olgunluk imtihanını vermiş lise mezunlarından maadası için giriş imtihanlarında muvaffak olmak.

Madde 26 — Teknik okuluna alınacak talebenin aşağı- maddede mezkûr olan tarzda imtihana tâbi olmyan lise mezunları miktarile imtihanda muvaffak olan talebenin adedi mecmuu idarece o sene için tesbit olunan miktarı tecavüz ederse okula alınacak talebe:

A - Lise mezunları kamilen alınmak,

B - Bundan mütebaki kalan imtihandaki muvaffakiyetleri sırasına göre tefrik olunmak suretile tayin olunur. Talib olan lise mezunları miktarının o sene mektebe alınacak talebe miktarını tecavüz eylemesi halinde ayrıca giriş imtihanı yapılmıyarak yalnız müracaat 'eden lise mezunları arasında müsabaka imtihanı yapılır .

Madde 28 '— Talihlerin mühendislik veya fen memurluğu kısımlarına ayrılması ve hükümet veya kendi hesabına tahsile devam etmek üzere tefriki hususlarında imtihan neticelerine göre esas ittihaz edilecek hadler dahilinde yapılacak muameleler bir talimatname ile tesbit olunur.

Madde 29 — Talebe ya hükümet ve yahud kendi hesabına tahsil «eder. Hükümet hesabına tahsil eden talebe yatılı olup gerek tahsilleri, gerek yemeleri, içmeleri, giymeleri ve yatmaları parasızdır. Kendi hesabına okuyan talebe yatısız veya yemekli yatısız ve yahut yatılı olur.

Kendi hesabına okuyan gerek yemekli yatısız ve gerek yatılı talebeden alınacak ücretlerin miktarı her sene idare kurulunca kararlaştırılır ve Vekâletin tasvibine arz edilir.

Madde 30 — Hükümet hesabına okuyan talebe ancak tahsile devamına mâni sıhhi bir mazereti bulunduğu bir heyeti sıhhiye raporile tevsik edildiği takdirde Vekâletin tasvibile okulu terk edebilir. Talebe bundan maada bir sebeble okulu bırakamaz.

Hükümet hesabına okuyan talebeden mecburî hizmetini ifa etmediği veya tahsilde iken okulu terkettiği ve yahut okul talimatnameleri mucibince kaydı terkin edildiği takdirde tahsil müddetince kendilerine yapılan masrafi faizi ile birlikte ödiyeceklerine dair noterden tasdikli bir taahhüdname alınır.

Madde 31 — Hükümet hesabına okuyan talebeye idarece kestirilecek tedrisat levazımı parasız verilir.

.....1364.....

Madde 32 — Türkiye vatandaşlarından olmıyanların okula kabulleri için 26 ncı maddedeki şartlarla beraber bunlardan yatısız devam etmek isteyenler için Nafia Vekâletinin muvafakati ve yatılı olarak devam etmek isteyenler için ise İcra Vekilleri Heyetinin kararı lâzımdır.

Madde 33 — Talebenin, okulun aynı şubesinin bir kısmından diğer kısmına geçmesi veya geçirilmesine aid olan hükümler tanzim edilecek tedrisat talimatnamesinde tesbit olunacaktır.

Muvakkat maddeler

Muvakkat madde I — Teknik okulunun ilk tedrisat heyeti doğrudan doğruya Nafia Vekâletince tayin edilir.

Muvakkat madde II — 3074 numaralı kanunun 3 üncü maddesi mucibince açılacak kurs yatısızdır. Tedrisat tedris meclisince tanzim ve Vekâletin tasdik edeceği programlar dahilinde yapılır.

Muvakkat madde III — 3074 numaralı kanunun meriyete girdiği tarihte fen mektebinin birinci ve ikinci sınıflarında bulunan talebe teknik okulunun mühendis kısmı inşaat şubesi birinci ve ikinci sınıfları talebesi addedilecek ve mezkûr tarihten sonra yapılacak terfi sınıf imtihanları teknik okulu talimatnamesinin terfi sınıf imtihanları ahkâmına göre yapılacaktır. Ancak kanunun mer'iyetinde fen mektebinin ikinci sınıfında bulunup da terfi imtihanında muvaffak olanlar fen memuru diploması almak arzu ettikleri takdirde altı aylık bir kursa tâbi tutulacaklardır. Bu kursun mezuniyet imtihanında kazananlara fen memuru diploması verilir Bunlar ayrıca ameliyata tâbi değildirlir.

Madde 34 — 4/12/1936 tarihli ve 3074 sayılı kanuna istinaden hazırlanmış ve Şûrayı Devletçe görülmüş olan bu nizamname hükümleri Resmî Gazetede basıldığı günün ertesinden itibaren yürümeye başlar.

Madde 35 — Bu nizamnamenin hükümlerini Nafia Vekili yürütür.

Tamimler

VİLÂYETLER İDARESİ U. M.

Ş. 2

ÖZ :

1/800,000 mikyastı Türkiye haritası H.

Sayı: 4523

Günü: 22/11/937

Ek: 2/11/937 tarih ve 4246 sayılı yazıya:

1) 1/800.000 mikyastı Türkiye haritası hakkında Genelkurmay Başkanlığından alınan yazının örneği ilişik olarak tamimen tebliğ olunur.

2) Bütün vilâyetlere, Umumî Müfettişliklere ve Vekâlet dairelerine yazılmıştır.

Ekinin örneği

1) Harita Genel Direktörlüğü matbaasında bu yıl ikinci defa tabedilen 4/800.000 mikyastı Türkiye haritası - birinci tabına nisbetle daha mütecanis ve renkli bir şekilde - basılmıştır. Bu seferki tabıda kâğıdın kalitesi daha yüksek tutulmuş ve renk dolayısıyla yeni getirilen (Ofset) makinelerinden (birincisinden iki kere fazla) geçirilmiş bulunmaktadır. Bundan ötürü harita fiyatının yüzde 25 nisbetinde artırılması zarureti hasıl olduğundan 21 Tem. 937 gün ve III. Şube 16318 sayılı tamimle bildirilen 4 lira fiatm 5 lira olarak tashihini dilerim.

2) Vekâletlere arzedilmiş, orduya ve askerî müesseselere tamim edilmiştir.

Ş. 2

ÖZ :
1/200,000 mikyastı vilâyet
haritası H.

Sayı: 4524
Günü: 18/11/937

1— Vilâyetinizde mevcut 1/200.000 mikyastı haritanın vilâyetiniz bölgesini ihtiva eden kısmının halihazırdaki nahiye, kaza ve vilâyet hudutları ile halihazırdaki köy, yol ve köprülerin gösterilmek suretile bir kopyesinin acele yollanmasını dilerim.

2— Gereği için vilâyetlere, bilgi olarak Umumî Müfettişliklere yazılmıştır.

Ş. 2

ÖZ :
*Hava Kurumunca toplanacak
fitre H.*

Sayı: 4699
Günü: 3/12/937

1— Her yıl olduğu gibi bu yıl da Türk Hava Kurumunca toplanacak fitre hakkında sözü geçen Kurumca hazırlanan toplama şeklini gösterir talimatnamenin bir örneği ilişik olarak yollanmıştır.

Bu hayırlı işe gereken yardımın yapılmasını tamamen dilerim.

2— Bütün vilâyetlere ve bilgi olarak U. Müfettişliklere yazılmıştır.

Ekinin örneği

1— Geçen sene her ev başına, evde kaç nüfus olursa olsun bir zarf verilmişti. Bu şekilde zarf dağıtılması bazı

aile reislerince yanlış telâkkilere yol açtığından, bu yıl her evde kaç nüfus varsa, o kadar zarf dağıtılacaktır.

2— Fitre için cetveller bastırılmıştır. Bu cetvellerde aile reislerinin adı, ev numarası, nüfus adedi, zarf numarası yazılacak haneler ayrı ayrıdır. Kasabalarda mahalle mümessilleri veya fitre için tavzif olunanlar, Kurum memurları, köylerde muhtarlar, köy kâtipleri ve fitre işine memur edilenler fitre zarflarını dağıtmadan evvel, köylerde köy nüfus defterlerine, kasabalarda mahalle nüfus defterlerine müracaat ederek hane hane ve birer birer bu cetvellere yazacaklar ve hanenin aile reisinin ismi ile o hanede kaç nüfus bulunduğunu da kaydedeceklerdir. Zarflar, bu cetvellere göre tevzi olunacak ve tevzi olunacak zarfların numarası, cetvelde (zarf numarası) sütununa derhal yazılacaktır.

3— Her köyün ve her kasabanın zarfları, köy ve kamun veya kaza heyetleri tarafından bu cetvellere göre sayılarak alâkadarlara teslim edilecek ve cetvellerin altı imza olunacaktır.

4— Fitre, beher nüfus başına asgarî on kuruştur. Fazlasını verenler, yüksek hamiyet eseri ibraz etmiş olurlar.

5— Zarflar, hanelerden geri alınırken bu hesaba göre aile reisleri tarafından zarfların içine konacak para zarfı aile reisi imzalayarak içine konan para miktarı, zarfın üzerindeki (para yazılacak yerde) gösterilecektir. Ve ondan sonra kapatılarak teslim olunacaktır.

6— Köy hocalarına birer mektup yazılarak fitre ve zekât işinin bu suretle yürütülmesine yardım etmeleri ve bu işe çalışmaları rica olunacaktır.

7— Tayyarenin lüzum ve ehemmiyeti hakkında hiç bir fertte tereddüt kalmamıştır. Diyanet İşleri Reisliğince zekât ve fitrenin Hava Kurumuna verilmesinin dinen caiz ve vacip olduğuna dair fetvalar neşredilmektedir. Şimdiye kadar zekâtın hiç bir gelir kaydedilmemiştir. Buna sebep alâkadar memurların bu işle meşgul olmadıklarından ileri geldiği kanaati hasıl olmaktadır. Köylü ve şe-

.....1368.....

hirli, zekâta ilgili olanlara baş vurularak bu çeşitten de bu yıl gelir teminine çalışılması çok lâzımdır.

8— Her köy ve kasaba, mıntakası dahilinde zekât ve fitre işile fazlaca meşgul olunacak Ve bilhassa hayvan sahiplerinden aynen ve nakden zekât toplanacak ve ona göre makbuz verilecektir.

Kararnameler

2

Kararname No : 7695

Neşir tarihi: 23/12/1937

Türk parası kıymetini koruma halındaki 1567 sayılı kanuna istinaden ve halen tatbik edilmekte olan 11 sayılı kararname ile tadilleri ve ekleri yerine konulmak üzere hazırlanıp Maliye Vekâletinin 13/11/1937 tarih ve 54284/1/16858 sayılı tezkeresile gönderilen ilişik Türk parası kıymetini koruma hakkında 12 numaralı kararname İcra Vekilleri Heyetinin 23/11/1937 tarihinde tetkik ve müzakere edilerek mer'iyete konulması onanmıştır.

23/11/1937

Türk parası kıymetini koruma hakkında 12 numaralı Kararname

Madde 1 — Türkiyedeki bankalar müşterilerine ait olarak nezdierinde halen mevcut ve bundan sonra tevdi edilecek alalûmum dövizleri Cumhuriyet Merkez Bankası veya şubelerine tevdi mecburdurlar.

Ancak bankaların birinci fıkrada gösterilen döviz mevduatı haricinde olmak üzere diğer bankalardan buldukları döviz kredileri bu hükümden hariçtir.

İşbu tevdiatın ashabı tarafından istimali bu kararnamenin hükümlerine tâbidir.

Mezkûr tevdiat için Cumhuriyet Merkez Bankasınca mudi bankalara verilecek faiz hadleri Cumhuriyet Merkez Bankasile mudi bankalar arasında takarrür ettirilir.

.....1370.....

Madde 2 — Kambiyo ve ecnebi banknot ve evrakı nakdiyesinin alım satımı yalnız bankalar marifetile yapılır. Borsa acentaları ancak bankalardan aldıkları alım ve satım emirlerini icra edebilirler.

Bankalar kambiyo murakabe mercilerinin müsaadesini haiz olanlardan gayri ihtiyaç erbabına kambiyo ve döviz satamazlar.

Kambiyo borsası bulunan mahallerde bankalar her gün alıp sattıkları kambiyo ları gişelerinde takas etmeyip aldıklarını borsaya arza ve sattıklarını da oradan talebe mecburdurlar. Bir gün zarfındaki alım ve satımlardan mütevellid olan ve 2500 (iki bin beş yüz) Türk lirası muadilini geçmiyen kûsurat ertesi güne devrolunabilir. Borsa olmayan ma- hallerdeki bankalar günlük muamelelerinden mütevellit farkları Cumhuriyet Merkez Bankası bulunan mahallerde o bankadan yoksa diğer bankalardan tedarik edebilirler.

Madenî ecnebi paraların ithali ve alım satımı serbesttir. Ancak bunların memleketten ihracı kambiyo murakabe mercilerinin müsaadesine bağlıdır.

Madde 3 — Bankaların tâbi bulunduğu şerait dairesinde gişelerinde yalnız ecnebi seyyahlardan kambiyo ve ecnebi nukudu alımı muamelesini yapmak isteyen Vagon Li vesaire gibi seyyah acentaları bir beyanname ile kambiyo murakabe mercilerine müracaat ederek mezuniyet almakla mükelleftirler. Bu muameleyi yapmağa mezun kılman müesseseler müşterilerinden aldıkları kambiyo ve ecnebi nu- kudunun nev'i ve miktarını ve satanın isim ve adresini ve tabiiyetini mübeyyin bir listeyi on beş günde bir kambiyo murakabe mercilerine vermeğe ve bir gün zarfında aldıkları ecnebi nukudunu, bankaların kapalı olduğu günler müstesna olmak üzere 24 saat zarfında bankalara satmağa ve satış pusulalarını kambiyo murakabe mercilerine ibraz eylemeğe mecburdurlar. Bu müesseseler tarafından satın alınan çekler ecnebi memleketlere ait bilet satış hasılatından tenzil edilerek kambiyo murakabe mercilerinin müsaadesile aynen ihraç olunabilir.

Madde 4— Türkiyeye gelen seyyah vapurlarından kam- tiyo ve ecnebi nukudu alım muamelesini ifaya Cumhuriyet Merkez Bankası veya bu bankanın tensib edeceği diğer bankalar mezundur.

Madde 5 — Borsa bulunan mahallerdeki bankalar gişelerinde yapılacak kambiyo alım ve satım fiatları, mkyas olarak kabul edilmiş olan dövizlerin o andaki borsa Batlarına nazaran Türk lirası tutarının nihayet o/oo 2 (binde iki) sini tecavüz edemez.

Borsa olmyan yerlerde bu fark o/oo 3 (binde üç) ü tecavüz edemez.

Madde 6 — Bankaların Maliye Vekâletinin mezuniyeti lâhik olmadıkça ecnebi kambiynosunu ve nukudunu karşılık tutarak Türk lirası olarak avans vermeleri memnudur.

Madde 7 — Türkiye de iş yapmak istiyen hariçte müessese sahibi ecnebi şirketler yapacakları işin istilzam ettiği sermayeyi hariçten döviz olarak getirmeğe mecburdurlar. Girdikleri iş icabı hariçten sermaye getiren inşaat şirketleri ve müteahhidler bu işlerin ifası esnasında hariçten doğrudan doğruya veya bilvasıta getirilip sarfetmeğe mecbur oldukları dövizleri Türkiye de hangi bankaya sattıklarını, sorulduğu takdirde, isbat edici vesai ki hazır bulundurmağa mecburdurlar.

Madde 8 — Bankalar Türk parası olarak yapılan tevdiatı, müsaadesiz, hiç bir suretle ecnebi kambiyo ve nukuduna tahvil edemezler.

Banka ve bangerler vesair müesseselerle eşhas tarafından Türkiye haricinde bulunan eşhas ve müesseseat lehine Türk parası üzerinden kredi açılmayacağı gibi Türk parasile tevdiat da yapılamaz. Bazı istisnaî ve hususî hallerde bu şekilde kredi küşadı Maliye Vekâletinin ve tevdiat icrası da kambiyo murakabe mercilerinin mezuniyetine bağlıdır. Bu tarzdaki tevdiattan tediyat yapılması aşağıdaki fıkranın hükümlerine tâbidir.

Ecnebi memleketlerdeki efrad ve müessesatın Türkiye deki bankalar veya şubeleri veya muhabirleri nezdindeki

.....1372.....

Türk lirası matluplarının istimali kambiyo murakabe mercilerinin vizesine mütevakkıftır.

Bloke paraların sureti istimali Maliye Vekâletince bir talimatname ile tayin ve kambiyo murakabe mercilerine tebliğ olunur.

Madde 9 — Kambiyo ve ecnebi nukud işleri peşin olarak yapılır. Bunların teslim ve tesellümü akid gününün ertesi akşamına kadar ifa ve ikmal olunur.

Alivre mal satışlarının mukabili olan dövizler Bankalarca vadeli olarak satın alınabilir. Bankalar bu dövizleri Borsaya arz etmeğe mecburdurlar. Bu akidlerden mütevellid döviz borçları döviz olarak ödenir.

Alivre mal satışları haricinde kalan ihracat eşyasına ait dövizin bankalarca borsaya arz edilmek şartile alınması satış vesaikinın bankalara teslimine mütevakkıftır. Bundan mütevellid borçlar bankalarca tahsil olunacak mal bedelinin dövizini ile kapatılır.

İthalât eşyasına ait vesaikin teslimi hariçte bedelinin peşinen tediyesine mütevakkıf olan ahvalde bankalar müşterilerine kendi kredilerinden avans yapabilirler. Bundan mütevellit borçlar eşyanın gümrükten imrarmda usulen vesaik ibrazı suretile kambiyo murakabe mercilerinden mezuniyeti alınabilecek dövizlerle kapatılır.

Madde 10 — Ecnebi dövizini natık çek ve bonolar ve poliçeler ve hesabı cariler ancak bankalara ciro edilir. Bankalardan gayri eşhasa ciro edilebilmesi kambiyo murakabe mercilerinin muvafakatile olabilir. Cirolu çekler ve diğer ticarî senedat ancak bu mercilerin verecekleri müsaade üzerine bankalarca kabul olunur.

Madde 11 — Bankalar nezdindeki döviz hesabı carisinde bakiye matlupları mevcut olan eşhas ve müessesat' bu mevcutlarını murakabe mercilerinin müsaadesile istimal edebilecekleri gibi banka gişelerinde de serbestçe sattırabilirler.

Madde 12 — Kambiyo murakabe mercilerinden döviz talebinde bulunanların Türkiye dahil ve haricinde dövizleri mevcut ise ihtiyaçları kambiyo murakabe mercilerinin

mezuniyeti ile evvel emirde bu dövizlerden, olmadığı takdirde borsadan veya bankalardan mübayaa suretile temin olunur. Döviz talebinde bulunanlar beyannamelerinde bu ciheti tasrih etmek mecburiyetindedirler. Ne gibi ahvalde beyanname vermekten vareste kahnabileceği kambiyo murakabe mercilerince tayin edilir.

Madde 13 — İmtiyazlı ve sermayesinde devletin işira ki olan şirketler mevduatlarını ancak Millî Bankalarda bulundurabilirler.

Madde 14 — Türkiyeden ecnebi memleketlere mal ihraç eden hakikî veya hükmi şahıslar bu malların bedeli olan dövizleri emirlerine geçtiği tarihten itibaren on beş gün içinde Türkiyede bir bankaya satmağa veya kendi namlarına Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına tevdi mecburdurlar.

Türkiye gümrüklerinden ihraç edildiği tarihten itibaren üç ay içinde malın satılmaması, avarya olması, müşteri tarafından tesellüm edilmemesi, müşterinin tediye müşkülâtına veya iflâsa maruz kalması, malın ihraç edildiği memlekette kambiyo tahdidatı mevzu bulunması gibi zarurî sebeblere binaen ihracat bedelini döviz olarak bankalara satmıyan veya Cumhuriyet Merkez Bankasına tevdi edemiyen ihracatçılar teahhur sebeblerini kambiyo mu rakabe mercilerine bir beyanname ile bildirmeğe mecburdurlar. Beyannamelerinde gösterdikleri sebebler kambiyo murakabe mercilerince makul görülenlere yeniden mühlet verilir. Yedi ihtiyarlarında olmıyan esbattan dolayı ihracat eşyası dövizlerini kısmen veya tamamen memlekete getiremeyeceklerini vesaik ibrazı suretile isbat edenler kambiyo murakabe mercilerince bu mecburiyetten istisna edilebilirler.

İhracat tacirlerinin verdikleri ihracat beyannamelerinden birer nüshasını gümrük idareleri tasdikli olarak gümrük muamelelerinin intacını takib eden gün içinde kambiyo murakabe mercilerine tevdi mecburdurlar.

İhracatı bir başkası nam ve hesabına icra edenler gümrüğe verdikleri ihracat beyannamelerinde bu ciheti tasrih

.....1374.....

ve namına ihracatı yaptığı tacirin isim ve şöhretini ve adresini irae eylemekle mükelleftirler.

İşhu maddede mevzuubahis döviz yerine altın getirilmesi de caizdir. Şu kadar ki döviz yerine altın getirenler bunun hariçten ithal edilmiş olduğunu gümrük idaresince bir zabıt varakasile tevsik ettirdikten sonra altınları Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına veyahut onun göstereceği muhabire ibraz ile resmî rayiç üzerinden satmağa ve mezkûr zabıt varakasile bankanın alış vesikasını kambiyo murakabe mercilerine üçer aylık beyannamelerle rap- ten teslimine mecburdurlar.

Kararnamenin gerek bu maddesinde gerek diğer maddelerinde ihracat dövizlerine ait olarak mevcut ahkâm altınlar hakkında da cari olacaktır.

Madde 15 — Türkiyede bulunan bankalarla eşhas ve müessesatın hariçte bulunan eşhas ve müessesat lehine yapmış oldukları hizmetlerden doğan ve doğacak olan ku- müsyon ve buna mümasil yine hizmetten mütevellit alacaklarının dövizlerini elde ettikleri tarihten itibaren nihayet on beş gün zarfında memlekete getirip bir bankaya satmağa veya kendi namlarına Cumhuriyet Merkez Banaksma tevdi etmeğe veya Maliye Vekâletinin tayin edeceği esham ve tahvilâtı hariçten mubayaa edip memlekete ithal etmeğe mecburdurlar.

Madde 16— İhracat yapanlar birincisi Birincikânun iptidasından Şubat gayesine kadar ve diğerleri müteakıb üçer aylık devreyi ihtiva etmek üzere her üç ayda bir aşağıdaki malûmatı havi bir beyanname tanzim etmeğe mecburdurlar:

A - Beyannamenin taallûk ettiği devre zarfında ihraç ettikleri malın gümrük idarelerine mevdu ihracat beyannamelerinde yazılı miktar ve cinsi,

B - Gümrük beyanname numaraları ve tarihi ve beyannamelerin hangi gümrüğe verildiği,

C - Malın hangi memlekete ihraç edildiği ve ihracatın kendi veya bir başkası namına yapıldığı,

D - Ne nevi para ile satıldığı ve her satış bedelinin döviz olarak balığı ve satışın kat'î veya ankonsinyasyon mu olduğu,

E - Bu mallar mukabili ele geçen dövizlerin hangi tarihlerde hangi bankalara satıldığı,

F - Geçen devrede matlûbu olan döviz miktarından bu devrede ele geçirdiği miktarla bunların hangi bankalara hangi tarihlerde satıldığı,

G - Bu devredeki ihracattan alacağı kalan miktar.

Bu beyannameler taallük ettikleri devrenin hitamından itibaren nihayet bir ay zarfında kambiyo murakabe mercilerine makbuz mukabilinde tevdi olunur.

İhraç edilen her malın ticarî defterlere uygun ve ticarethane tarafından musaddak bir satış faturası suretinin beyannamelere raptedilmesi mecburidir. Bu faturalarda ihracat eşyası bedelinin hakikî satış bedelinden noksan gösterilmesi memnudur.

Madde 17 — İhracatçılar ihracat dövizlerine taallük eden hususat hakkında kambiyo murakabe mercilerince istenilecek malûmatı vermek ve buna dair vesikaları tevdi etmekle mükelleftirler. İhracat eşyası dövizini bankalar tarafından bu kararname mucibince verilecek kambiyo alış vesikasının ibrazı suretile tevsik olunur.

Madde 18 — Türk tabiiyetini haiz vapur idarehaneleri hariçte bulunan eşhas ve müessesat lehine ifa etmiş oldukları nakliyecilik hizmetinden mütevellit olarak bu kararnameden evvel tahsil etmiş oldukları ve bundan böyle tahsil edecekleri navlun dövizlerini emirlerinde bulunan kısmını elde ettikleri tarihten itibaren nihayet on beş gün zarfında döviz olarak memlekete getirip bir bankaya satmağa veya kendi namlarına Cumhuriyet Merkez Bankasına tevdi etmeğe veya Maliye Vekâletinin tayin edeceği esham ve tahvilâtı hariçte mubayaa edip memlekete ithal etmeğe mecburdurlar.

Yataklı vagon şirketi ile ecnebi vapur acentaları gibi memaliki ecnebiyede müesses şirketlerin memleketimizdeki şubelerinin hasılatından indelicab memaliki ecnebiyede-

.....1376.....

ki merkezlerine sevkolunacak miktarı için kambiyo murakabe mercileri vizesile kambiyo alınabilir.

Madde 19 — Posta idarelerine tevdi edilecek kıymetli veya taahhüdlü mektup ile diğer kıymetli paket ve eşya posta memuru huzurunda bendedilir. Posta memuru bunların muhteviyatını görür ve bu kararname mucibince ihracı müsaadeye tâbi tutulmuş para ve kıyemi menkule mevcut olup olmadığını kontrol eder. Resmî dairelerle Cumhuriyet Merkez Bankasının irsalâtı bu madde hükümlerinden müstesnadır.

Madde 20 — Ankonsinyasyon şeklinde ithal olunan veyahut bazı müessesatın hariçteki merkezlerinden Türkiye- deki acenta veya şubelerine irsal edilen malların dövizleri bu müesseselerin malî vaziyetleri ve satış nisbetleri tetkik edildikten sonra kambiyo murakabe mercileri tarafından verilecek müsaade üzerine temin olunur.

Bu dövizlerin temin zamanı yine kambiyo murakabe mercilerince tayin ve ibraz olunan vesaik ibtal olunur.

Madde 21 — Alelûmum masarifi dahil olduğu halde transit eşya bedelleri ancak transit dövizle ödenir. Transit eşyasının hariçten gelen dövizleri kambiyo murakabe mercilerinden alınacak mezuniyete müsteniden bankalarda bir hesaba matlûb kaydedilir.

Harice borçlanılan transit emtia bedelleri de yine kambiyo murakabe mercilerinin müsaadesile bu hesaptan tesviye olunur.

Bu eşya için bankalardan alman döviz avansları aynı hükme tâbidir.

Madde 22 — Bilumum ithalâta müteallik döviz ihtiyaçları için kambiyo murakabe mercilerinden mezuniyet istihsal edilir.

Gümrük idareleri Muamele Vergisine tâbi eşyaya ait gümrük makbuzlarında mal kıymetini orijinal faturada yazılı ecnebi ve muadili Türk parasile gösterecekleri gibi vergi matrahına dahil olması icab eden navlun sigorta vesaire gibibilumum masrafları da ayrı ayrı dercedecekler ve

her makbuzda mailin menşei ve marka ve numarasını ve kap adedini göstereceklerdir.

Posta idareleri de posta ile gelen ithalât eşyasına ait makbuzlara, aynı meşruhatı vermek ve malın kimin namına geldiğini işaret etmekle mükelleftir.

Takasla ithal olunan emtia makbuzlarında yukarıdaki meşruhattan başka takas vesikasının numarası vesikanın hangi mahalden alındığı ve Türkiye ile Kliring mukavelesi akdetmiş memleketlerden gelen eşyanın makbuzuna da mal bedelinin kliringe dahil olduğu ve serbest döviz verilmeyeceği tasrih edilecektir.

Gümrük resmine tâbi olup ta yalnız Muamele Vergisinden müstesna bulunan emtiaya ait makbuzlara malın menşei, ecnebi ve Türk parasile kıymeti, navlun ve sigorta gibi masrafları dere edilecek ve vergiye tâbi olmadığı yazılacaktır.

Muafin veya muamele vergisine tâbi olmıyarak çıkarılan eşyanın kıymetleri menşe şahadetnamelerinde gösterilmiş olduğu takdirde bu mallara ait faturaların mahreçteki ticaret odalarınca tasdikli olması şarttır.

Emanet, depozito ve mahsub makbuzları üzerine döviz mezuniyeti verilemeyeceğinden bu cihet gümrüklerce bu makbuzlar üzerine işaret edilir. Bunlardan resme tâbi tutulanlar için bilâhara verilecek makbuzların zahrına gümrük idarelerince «bu makbuz üzerine döviz verilmez» kaydı dercedilir.

Ancak bu gibi ahvalde ve gümrük resmine tâbi olmaksızın vuku bulan ithalâtın döviz mezuniyeti, gümrük idarelerince yazılacak ve yukarıda gümrük makbuzlarına dercedileceği tasrih edilmiş olan malûmatı ihtiva edecek olan resmî tezkereler üzerine verilir.

Yukarıda zikredilen makbuz ve vesikalara müsteniden alâkadarların kambiyo murakabe meretlerinden döviz mezuniyeti istihsal edebilmeleri tafsilâtlı bir beyanname vermelerine ve beyannamelerine gümrük idarelerine verdikleri orijinal faturanın bir suretini rapteylemelerine mütevakkıftır.

Fazla kambiyo almak maksadile ithalât eşyasının maliyet fiyatını hakikî miktar ve ihtiyaçtan fazla göstermek veya gümrük idarelerine ibraz olunan vesaik haricinde kam biyo murakabe mercilerine vesaik ibraz eylemek memnudur.

Madde 23 — Memlekete ithal olunan alélûmum mal bedelleri için döviz irsaline lüzum görülen ahvalde alâkadar müessesenin salâhiyettar imzalarını havi bir beyanname muamele vergisi makbuzu ile sair vesaik raptolunarak kambiyo müdürlüğüne verilir. Bu beyanname malın menşei, irsali muktazi bedeli, bu bedelin hangi vadelerde tediye edileceği, evvelce tediyat yapıp yapılmadığı beyanname sahibinin döviz mevcut olmadığı tasrih edilir. Bu beyannameler tetkik edildikten sonra kambiyo murakabe merciince eshabma verilecek mezuniyete müsteniden döviz tedarik edilebilir. İbraz olunan vesaik kambiyo murakabe mercile- rince ibtal edilerek ashabına iade olunur.

Madde 24 — Döviz mezuniyeti almadan ithalât eşyası na ait gümrük makbuzların zayi ettiklerini iddia edenlere ziya keyfiyetini Türkçe intişar eden ve birisi İstanbulda olmak üzere iki gazete ile vazılı bir şekilde ilân ve bu ciheti tevsik eylemeleri şartile gümrük idarelerince 22 inci maddede gösterilen meşruhatı havi tasdikli bir makbuz sureti verilebilir. Bu gibi musaddak makbuz suretleri üzerine kambiyo murakabe mercilerince döviz mezuniyeti verilmesi makbuzun taallük ettiği malı gönderen ecnebi memleketteki müessesenin bu mala ait matlûbunu henüz almadığına dair vereceği vesikanın mahallî Türk konsolosluklarından tasdik edilmesine ve döviz talebinde bulunanlar tarafından asıl makbuzun hiç bir suretle döviz mübayaasmda istimal edilmediğine ve makbuz atiyen bulunduğu takdirde istimal edilmeyip kambiyo murakabe mercilerine ibraz edileceğine dair noterden musaddak bir taahhüdname verilmesine vabestedir.

Bu hüküm bu kararnamenin neşrinden evvel döviz ahnmadan zayi olduğu iddia olunan makbuzlar hakkında da aynen tatbik olunur.

Madde 25 — Bedelinin tediyesi veya senedinin kabul ve imzası mukabilinde teslimi meşrut konuşmentolarla gelen mallar için döviz mezuniyeti verilebilmesi konuşmento- nun buşartla vurudunu bankalarca ve malın o ay konten janına dahil olduğunu veya kontenjana tâbi olmadığını gümrük idarelerince tasdikma ve tayin edilecek müddet zarfında alâkadarlar tarafından gümrük makbuzunun ibraz olunacağına dair kambiyo murakabe merciine bir taahhüdname verilmesine bağlıdır.

Bu hüküm konuşmentosu doğrudan doğruya tüccar namına gelen mallarda vadesi hulul eden senedin tediyesi için vaki olacak döviz talepleri hakkında da aynen tatbik olunur.

Bu şekildeki bir taahhüdün bilâhare ademi ifası malın her hangi bir sebeple henüz gümrükten çıkarılmamış olmasından münbais bulunduğu takdirde bu cihet usulü dairesinde tevsik edilmek ve alâkadarların sun'u taksirinden veya su i niyetinden müteveliid olmadığı isbat olunmak şartile taahhüd müddetlerinin temdidine kambiyo murakabe mercilsrince izin verilebilir.

İbraz edileceği taahhüd olunan makbuzun ziyayı iddiası kabul olunmaz.

Taahhüdlerini kambiyo murakabe mercileriince kabule şayan görülemeyecek mazeret serdile ifa etmiyenler işbu kararnameye muhalif hareket etmiş addolunur.

Madde 26 — İthalât eşyasının gümrük makbuzlarına dercedilecek mal kıymeti ve masrafı haricinde kalan taah- hur faizleri ile alâmeti farikanın hariçte tescili masrafı ve lisans ücreti veya ihtira hakkının istimali gibi ahvalde harice tediyesi icap eden dövizler alâkadarlar tarafından mercilerinin vizesile temin olunur.

Teknik, etüd, proje muayene ve emsali hizmetlerden ve beynelmilel teşekküllere mensubiyet dolayısile tahakkuk eden aidattan müteveliid döviz talepleri merkezce tetkik ve İntaç edilir.

Madde 27 — İhracat eşyası bedeli ile ithalât eşyası

dellerinin mahsubu şeklinde takas muamelesi Maliye Vekâletinin müsaadesi olmadıkça yapılamaz.

Yalnız ihraç edecekleri malı iştirâ maksadile hariçten döviz celp ve bankalara satmış olan tacirlerin ihraç edecekleri mal bedelinden bu dövizlere tekabül eden kısmı ve Hükümetçe verilen mezuniyete binaen yapılan umumî ve hususî takaslar için döviz talep edilmez.

Ancak bu muamelelerin kambiyo murakabe mercileri nezdin'de tevsiki şarttır.

Menkul kıymetlerin takası aynı kıymette olmak şartı- le kambiyo murakabe mercilerinin müsaadesile icra olunur.

İhracat eşyasına ait komüsyon vesaire gibi masarifin' dövizleri vesaik ibrazı sur etile kambiyo murakabe mercilerinin mezuniyetile temin olunur.

Madde 28 — Sergi ve panayırlara mal göndereceklerin yer kiralari ve reklâm vesaire gibi iştirak masrafları için talep edecekleri döviz müsaadesi, alâkadarlar tarafından verilecek beyanname ve işin icabına göre talep olunacak evrakı müsbite üzerine kambiyo murakabe mercilerince verilir.

Madde 29 — A) Döviz murakabesi ikame edip de Tür- kiyeden memleketlerine yapılan ithalâtın dövizlerini ver- miyen memleketler ile ülkesi dahilinde Türkiyeden girecek malların ithallerini men etmiş olan memleketlerden Türkiyeye gelen eşya için döviz verilmez.

Bu memleketler mallarını Türkiyeye ithal etmek isteyenler'den malların Türk parasile tutarını Merkez Banka sına tevdi edilmiş olduğuna dair vesaik ibraz etmeyenlerin malları gümrüklerce memleket dahiline ithal olunamaz.

Bu suretle Cumhuriyet Merkez Bankasına yatırılmış olan paralar ancak o memleketlere ithal edilmek üzere Türk malı mübayaası hususunda kullanılabilir.

B) Ülkesi dahiline giren mallar için % de muayyen bir nisbette döviz veren memleketler muvaredatma karşı aynı nisbette döviz ita olunup mütebaki kısım için A fıkrası mucibince muamele olunur.

C) Haklarında A ve B fıkraları ahkâmı tatbik edilecek memleketler isimleri Maliye ve İktisat Vekâletleri tarafından müştereken tesbit ve kambiyo murakabe mercilerince bankalara tebliğ olunur.

D — Navlun, sigorta ücreti, komisyon vesaire gibi herhangi bir hizmet mukabilinde verilen ücretleri serbest dövizle vermiye memleketlerin bu kabil alacaklarına karşı aynı suretle mukabele olunmak üzere bu alacaklar Cumhuriyet Merkez Bankasında bloke bir hesaba kaydettirilir.

Madde 30 — A) İşletmekte oldukları sigorta branşları üzerinden (hayat kısmı hariç) reasürörlerine tediye mecbur oldukları miktardan ancak hariç memleketlerden aldıkları sigorta muamelâtından mütevellit serbest dövizlerin sarfına mezuniyet verilir.

Bakiyesi memleket dahilinde plâse edilir ve işbu plâsman gelirlerinin de döviz olarak ihracına müsaade olunur.

B) İşletmekte oldukları sigorta branşları üzerinde (hayat kısmı hariç) retrosesyonelerine tediye mecbur oldukları gayri safi primin % 3,5 unun döviz olarak tediyesinden sonra kalan bakiyeden hariç memleketlerden aldıkları sigorta muamelâtından mütevellid serbest dövizlerin sarfına mezuniyet verilir.

Bakiyesi memleket dahilinde plâse edilir. Ve işbu plâsman gelirlerinin de döviz olarak ihracına müsaade edilir.

C) Hayat sigorta muamelâtile uğraşan sigorta şirketlerinin reasürörlerine göndermek zaruretinde buldukları dövizlerin ihracına müsaade edilir.

Ancak bu miktar kanunu mahsusla teşekkül eylemiş Millî Reasürans Türk Anonim Şirketi hissesi çıktıktan sonra her muamele için kalan miktarın 2000 (iki bin) Türk lirasını tecavüz eden meblâğı müemmene ait sigorta primlerine inhisar eder. Aynı hüküm ve miktar sırf reasürans muamelâtile işgal eden şirketlere dahi şamildir.

Ancak bu hüküm Millî Reasürans Şirketinin tesisinden evvelki muameleler hakkında 4000 liranın fazlası için tatbik olunur.

D) Türkiye hududları dahilinde çalışan sigorta şirketlerinde sigortalı olup da Türkiye hududları dahil ve haricinde hasara uğrayan mallara ait dövizler müteneffi hariçte bulunduğu takdirde serbest dövizle ödenir.

Bu gibi tediyat, kliring hesapları ile derhal yapılması mümkün olan ahvalde kliring yolu ile icra olunur. Su kadar ki kliring vaziyetleri dolayısıyla işbu teaiyatın derhal yapılması mümkün olmadığı takdirde bilâ teahhur serbest döviz mezuniyeti verilir.

E) 1 — Türk'iyede çalışan reasürans ve sigorta şirketlerinin Türkiye haricindeki şirketlerden reasürans ve ret- rosesyon tarikle almış oldukları işlerin peşinen tediye edilen hasarlarına ait tazminat miktarlarının,

2 — Türkiyede çalışan reasürans ve sigorta şirketlerine iş veren Türkiye haricindeki şirketlerin, üç aylık hesap devreleri neticesinde ala'cakları tahakkuk ettiği takdirde işbu alacaklarının,

3 — Reasürans ve retrosesyon mukavelenamelerine tevfikan sene sonunda yapılan kâr ve zarar hesabının Türkiye haricindeki iş veren şirketlere isabet eden temettülerin,

Serbest dövizle tediyesine kambiyo murakabe mercilerince müsaade olunur.

F) 1 — Mevzuları itibarile umumî sigorta şartları dahiline girmeyen ve mahiyetleri itibarile hususiyet arz eden rizikolarla,

2 — Mevzuları itibarile umumî sigorta şartları dahilinde bulunan ve mahiyetleri itibarile de hususiyet arzetme- diği halde sigorta mebalîği ve tehlike derecelerine göre umumî reasürans mukavelelerinde münderiç azamî limitler fevkinde kalan rizikoların,

Sigortalarına ait dövizler serbest olarak verilir.

G) Sigorta muamelâtından mütevellit döviz müsaadesi ancak sigorta şirketlerde reasürans şirketlerine verilir.

H) Sigortaya müteallik döviz müsaadeleri yalnız, Ankara, İstanbul ve İzmir kambiyo murakabe mercilerince her

üç ayda bir verilir. Ancak D fıkrasındaki döviz müsaadeleri işbu müddet kaydına tâbi değildir.

Madde 31 — Türkiyede icrayı faaliyet eden yerli ve ec nebi şirketlerin hariçte bulunan hissedar ve hâmillerine tediyesi icap eden hisse i temettü veya faizin miktarı ile bunlara tekabül eden kambiyo ihtiyaçları şirket heyeti umumiyesini tasdikma iktiran etmiş meclisi idare raporlarının kambiyo murakabe mercilerince tetkiki suretile tesbit olunur. Bu suretle tesbit olunan mebaliğin transferinin suret ve zamanı icrası her sene umumî döviz vaziyetine nazaran Maliye Vekâletince tayin olunur.

Madde 32 — Umumî, hususî ve mülhak bütçelerle idare olunan resmî devairle menafi! umumiyeye hadim müessesattan bulunduğu kanunen tanınmış olan müesseseler ve sermayesinin nısfından fazlasında Devletin iştiraki bulunan şirket ve müesseseler tarafından:

A - Memuriyeti muvakkate ile gönderilecek memur ve müstahdemlere (kuriyeler müstasna) döviz mezuniyeti verilmesi İcra Vekilleri Heyetinden karar istihsaline mütevakıftır.

Kuriyelere verilecek kambiyo miktarı merciinden verilecek vesaike istinad eder.

B - Memuriyeti daim ile gönderilenlere esna i seyahatte yapacakları zarurî masraflara mukabil mensub oldukları da'ire ve müesseselerden getirecekleri vesaike istinaden bir aylık maaşları nispetinde ve kambiyo murakabe mercilerinin vizesile döviz verilir.

C - Tahsil, tetkik v'e tettebbü için gönderileceklere muhtelif ecnebi memleketlerin hayat pahalılığına göre Maarif Vekâletince tayin olunacak hadler dairesinde ikamet masrafları vesair masrafları için muktazi döviz kambiyo murakabe merciinin mezuniyetine verilir.

Madde 33 — Türkiyede mukim Türk ve ecnebilardan Kendi nam ve hesaplarına tahsil, tetkik ve tettebbü maksadile seyahat ve ikamet edeceklerden:

A - Seyahat edeceklerin beyannamelerine raptedecek-

leri seyahat evrakı müsbitesi olarak vizeleri ikmal edilmiş pasaport,

B - İkamet eden namına hareket edenlerin beyannamelerine raptedecekleri mektebe kayıt ve müddeti devamı mübeyyin mahallindeki Türk Talebe Müfettişliğinden, bunların bulunmadıkları yerlerde Türk konsolosluklarından ve bunların da bulunmadığı yerlerde mektep idaresinin en büyük âmiri tarafından musaddak mektep vesikası ibraz eylemeleri şarttır.

Mektep vesikası senelik devreyi tahsil müddetine şamil olmak üzere bir defa için talep ve kabul olunur.

Bunlardan tahsil için gideceklere avdet masraflarına mukabil ikinci mevki bilet esmanı ve Türkiye haricindeki ikamet müddeti için ayda aynı ülke veya şehirde Hükümet veya resmî bir idare hesabına tahsilde bulunanlara verilen miktara kadar kambiyo verilir.

C - Meslekî malûmatını tevsi maksadile gidenlere sebebi ikametlerini mübeyyin konsolosluktan ve bulunmayan yerlerde de vam ettikleri müesses elerden bir vesika ibraz etmek şartile aynı memlekette tahsilde bulunanlara verilen miktarın azamî bir misli fazlasına kadar kambiyo verilebilir.

D - Tahsil ve tettebbu maksadile buldukları memleketten diğeri bir memlekete gitmek mecburiyetinde kalanların orada buldukları müddetçe alacakları aylık tahsisata ilâveten bu yüzden vuku bulacak seyahat masrafları tevsi edilmek şartile ayrıca verilir.

Madde 34 — Sıhî ve ticarî sebeplerle vaki olacak seyahatler için gidilecek memleketin hayat pahalılığına göre ayda yüz liradan iki yüz liraya kadar kambiyo talepleri doğrudan doğruya kambiyo murakabe menülerince kabul ve terviç olunur.

Bunların avdet masrafları için kambiyo müsaadesi yine murakabe menülerince verilir.

A - Sıhî maksatla yapılacak seyahatlere döviz müsaadesi verilebilmesi tam teşekküllü bir heyeti sıhhiye tarafından hastalığın hariçte tedavisine zaruret olduğuna dair

verilecek raporun kanibiyo murakabe mercilerine ibraz edilmekine mütevakıftır.

Sihî sebeplerle seyahat ve ikamet edenlerin dahil oldukları hastahane veya sanatoryom müdürlerinden veya tabibi müdavileri olan profesörden masarifi şehriyeyi mübeyyin olarak alacakları fatura veya raporlar üzerine murakabe mercilerinin vizesile kambiyo müsaadesi verilir. Tevsik edilen başkaca tedavi ve operasyon masrafları varsa ayrıca nazarı dikkate alınır.

B _ Ticarî maksatlarla yapılacak seyahatler için döviz m/üsaadesi verilebilmesi maksadı seyahatin ticarî bir zarurete müsten'id bulunduğu mahallî sanayi ve ticaret odaları idare heyetleri ve bu teşkilâtın bulunmadığı odalarda riyaset divanı tarafından verilecek karara ve bu kararın İktisat Vekâletince tasdikma bağlıdır.

Madde 35 — Memaliki ecnebiyede ihtilâf veya davalarını takib için veya bu kabil zarurî bir sebeple seyahat edeceklerle bunların gönderecekleri vekillerin şahsî seyahat ve ikamet masraflarile bunlar haricinde ihtivarma mecbur kalacakları masrafları veya mahallerinde tayin edecekleri gibi hususattan mütevellid kambiyo ihtiyaçları bu babda alâkadarlar tarafından verilecek beyanname ve işin icabına göre talep olunacak evrakı müsbite üzerine kambiyo murakabe mercilerince verilir,

Madde 36 — Kendilerile tediye muvazenesi esasına dayanan kliring anlaşmalarda bağlı bulunduğumuz memleketlerle, ülkesinde tahakkuk edecek gayri ticarî mahiyetteki ihtiyaçlarımız için bloke bir hesap açan memleketlere:

1 — Resmî devair ve müessesat tarafından memuriyeti muvakkate veya daima ile veya tetkik ve tettebbu için gönderileceklerle.

2 — Türkiyede mukim Türk ve ecnebilere kendi nam ve hesablarına tetkik ve tettebbu için sıhî ve ticarî veya sair sebeplerle.

Gideceklere verilecek döviz miktarı gidilecek memleketin hesap vaziyetine göre kambiyo murakabe mercilerince takdir olunur.

Madde 37 — Ticarî ve sınaî ve malî müessesatın muayyen bir iş için muvakkaten memaliki ecnebiyeden celbedecekleri mütehasısların harcirah ve ücretleri gibi huşu şattan mütevellid kambiyo talepleri bu babda alâkadarlar tarafından verilecek beyanname ve işin icabına göre talep olunacak evraki müsbite üzerine kambiyo murakabe «Tercilerince tetkik ve intaç olunur.

Madde 38 — Hükümet veya Hükümetin sermaye iti- barile alâkalı bulunduğu müessesatla 20/11/1935 tarihinden evvel yapılan mukaveleler müstesna olmak üzere yapılacak veya tecdid olunacak mukavelelerle ecnebi mütehasısların harice çıkarabileceği serbest döviz miktarı maaş veya ücretlerden her türlü vergi ve tevkifat çıkarıldıktan sonra elde kalan miktarın azamî beşte birini geçemez.

Madde 39 — Kendilerde tediye muvazenesi esasına dayanan kliring anlaşmalarile bağlı bulunduğumuz memleketlerle ülkesinde tahakkuk edecek gayri ticarî mahiyetteki ihtiyaçlarımız için bloke bir hesap açan memleketlerdeki.

Efradı ailelerine para göndermek isteyen:

1 — Resmî devair ve müessesatta çalışan ecnebi mütehasıslarla,

2 — Kendi hesaplarına çalışan ecnebilere, maaş veya ücretlerinden veya şehri kazançlarından her türlü vergi ve tevkifat çıkarıldıktan sonra elde kalan miktarın üçte biri nisbetinde döviz müsaadesi kambiyo murakabe mercilerince verilebilir.

Bu haddin fevkinde döviz verilmesi, para gönderilecek memleketteki hesap vaziyetine göre tayin olunur.

Madde 40 — Resmî veya hususî devair ve müessesatta çalışıp Türk para,sile aylık veya ücret alanlardan hariçte işesile mükellef buldukları efradı ailelerine para göndermek isteyenler mahalli istihdamlar il e şehri ücretlerini natik olmak üzere tanzim edecekleri ve müstahdem buldukları müesseseye tasdik ettirecekleri beyannameyi kambiyo murakabe mercilerine tevdi edeceklerdir.

Türkiyede İçendi hesabına çalışan ecnebilere hariçte işelerde mükellef buldukları efradı ailelerine para göndermek isteyenler şehri kazançlarını m'übeyyen olarak tanzim ve mahallî vergi idarelerince tasdik edilecek bir beyannameyi kambiyo murakabe mercilerine tevdi edeceklerdir.

Madde 41 — Ecnebi sefaret ve konsoloslukları ile memurlarının kambiyo murakabe mercilerinin mezuniyeti olmaksızın harice çıkarabilecekleri döviz namlarına gelen ve bankalara tevdi olunan döviz miktarını geçemez.

Bu dövizlerden bankalara satılan kısmının bazı istisnaî ahvalde tekrar mübayaası Maliye Vekâletinin müsaadesine mütevakıftır.

Madde 42 — Yolcuların zafî eşyası bu kararname ahkâmına tâbi değildir.

Madde 43 — Türkiyedeki ikamet müddetleri ne olursa olsun hariçten Türkiyeye gelen ecnebi seyyahlarla ecnebi iş adamlarının ve ecnebi memleketlerde müesses Terklerin hariçten beraberlerinde getirip ilk Türk gümrük merhalesinde alâkadar gümrük memurlarına pasaportlarına kayıd ve işaret ettirdikleri paralarından Türkiyede sarfe- demedikleri kısımlarını avdetlerinde kambiyo murakabe mercilerinin vizesine hacet olmaksızın harice çıkarabilirler.

Madde 44 — Türk parasının ithal ve ihracına müteal lik talebler yalnız merkezce tetkik ve intaç olunur.

Yolcular zarurî ihtiyaçlarına karşılık olarak 25 liraya kadar (dahil) Türk parasını serbestçe üzerlerinde ithal ve ihraç edebilirler.

Madde 45 — Merkez Bankası tarafından ithal ve ihraç olunacak esham ve tahvilât müstesna olmak üzere alelûmum esham ve tahvilât ile kuponların Türkiyeye ithali veya Türkiyeden ihracı kambiyo murakabe mercilerinin mezuniyetine mütevakıftır.

Türkiyeye ithaline mezuniyet verilen esham ve tahvilât mukabilinde döviz verilm'ez.

Tahsil için bankalar vasıtasile hariçten gönderilen Devlet tahvillerine ait kuponların döviz müsaadesi kambiyo murakabe mercilerince verilir.

Türkiyede icrayı faaliyet eden şirketlerin memaliki ecnebiyede bulunan hissedarlarına ve tahvilât hâmillerine ait kuponların dövizî şirketler hakkında hususî hükümlere tâbidir.

Türkiyeden ecnebi memleketlere esham ve tahvilât ve kupon ihraç eden hakikî veya hükmi şahıslar ihraç olunan bu esham ve tahvilât ve kuponların bedeli olan dövizleri, emirlerine geçtiği tarihten itibaren on beş gün içinde Türkiyede bir bankaya satmağa veya kendi namlarına Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına tevdi mecburdurlar.

Madde 46 — Kambiyo muamelâtının murakabesi ve döviz taleplerinin tetkik ve intacı Maliye Vekâleti namına Merkez Kambiyo teşkilâtınca ve kambiyo murakabe mercilerince yapılır.

Kambiyo murakabe mercilerinin salâhiyet derecesi indelicab Maliye Vekâletince tayin, tahdid olunur.

Kambiyo murakabe mercileri şunlardır:

Kambiyo müdür ve murakıbları, bunların mevcut olmadığı mahallerde, mahallin en büyük malmemuru.

Kambiyo murakabe mercileri kambiyo ve nukud, esham tahvilât muamelâtına ait hususatm tetkiki için bankalar ile alelûmum eşhas ve müesseselerin evrak ve defterlerini tetkike salâhiyettardurlar.

Bankalar, şahıs ve müesseseler kambiyo murakabe mercilerince istenilen her türlü malûmatı bunlarca tayin edilen müddet içinde itaya ve evrak ve vesaiiki teslime mecburdurlar.

Madde 47 — Borsa acentaları acentalıktan başka hiç bir iş yapmazlar. Kendi nam ve hesaplarına kambiyo ve nu kud ve esham ve tahvilât alıp satmaz ve aldırıp sattıramazlar. Bunlar muamelelerini günü gününe defterlerine kaydetmeğe ve aynı günde bir cetvelle beraber mahallin kambiyo murakabe merciine bildirmeğe mecburdurlar.

Madde 48 — Kambiyo ve nukud ve esham ve tahvilât almağa ve satmağa mezun bankalar aldıkları ve sattıkları dövizlerin ve esham ve tahvilâtın nev'i ve miktarı ile tarihini ve alış verişin icra edildiği saati ve fiatını ve müşterinin isim ve hüviyetini ve imzasını gösterir dip koçanlı bir vesika vermeğe ve bu muamelelerini aynen mahallin kambiyo murakabe merciiince musaddak bir deftere kaydetmeğe ve bu defterlere bir gün zarfında yazılı olan muameleleri ertesi günü öğleye kadar bir bordro ile murakabe mercilerine bildirmeğe mecburdurlar.

Madde 49 — Bu kararnamede yazılı ahkâma muhalif harekette bulunanlara 1567 numaralı kanun mucibince hükmolunacak para cezalarının, tahsilinde yarısına kadarı muhbirine verilir.

Yine mezkûr kanun mucibince hükmolunacak para cezaları mahkemelerce tecile tâbi tutulduğu ve fakat kaçırılırken tutulan para ve esham ve tahvilâtın müsaderesine, irad kaydedilmesine mahkemelerce karar verildiği takdirde müsaderesine karar verilen para ve esham ve tahvilât kıymetlerinden, azamî nısfına kadar olan kısmını, ikramiye olarak muhbirlerine vermeğe Maliye Vekili mezundur.

Madde 50 — Türkiye ile kliring mukavelesi akdetmiş memleketlerden vadeli veya ankonsinyasyon mallar için ithalât tacirleri tarafından Cumhuriyet Merkez Bankasına verilen taahhüdnamelere ademi riayet bu kararname hükümlerine muhalif hareketlerdendir.

Muayyen vadesinde hükmü infaz edilmediğinden dolayı takibata tevessül olunmak üzere Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankasınca kambiyo murakabe mercilerine tevdi edilen taahhüdnamelerin hükmünün temin ve infazı için paranın Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına yatırılması lüzumu kambiyo murakabe mercileri tarafından taahhüdname sahibine tebliğ olunur.

Bu tebliğ tarihinden on beş gün geçtikten sonra paranın Cumhuriyet Merkez Bankasına yatırılması halinde taahhüdname sahibi hakkında kanunî takibata tevessül o-

.....1390.....

lunmak üzere keyfiyet Cumhuriyet Müddeiumumiliğine bildirilir.

Ancak taahhüdname müddetinin uzatılması veya taksit miktarının azaltılması alacaklı firmanın tahriiri ruva- fakatma istinaden borçlu tarafından talep edildiği takdir de de bu cihet kambiyo murakabe mercilerince nazarı dikkate alınır ve keyfiyet Cumhuriyet Merkez Bankasına tebliğ olunur.

Madde 51 — Cumhuriyet Merkez Bankası Maliye Vekâleti ile bilitilâf Türkiye ile münasebetleri olan ecnebi devletlerin salâhiyettar ihraç bankaları veya diğer malî müesseselerile iki memleket arasındaki tediyeye muamelâtını kliring usulü ile tanzim edecek itilâfları İcra Vekilleri Heyetinin tasdikma arz eylemek üzere akdetmeğe mezundur.

Yukarıki fıkra mucibince bir memleketle kliring itilâfı yapıldığı takdirde itilâfname hükümlerinin tesbit ettiği tediyat itilâfnamenin bu hükümlerine göre yapılır.

Madde 52 — Bu kararnamede yazılı olmiyan ve hakikî ve meşru sebeplere müstenid olduğuna kanaat getirilen ahvalde döviz talepleri, 50 (Elli) liraya kadar, kambiyo murakabe mercilerine doğrudan doğruya temin edilir.

Bu miktar fevkindeki talebler yalnız merkezce tetkik ve intaç edilir. Bunlardan prensibe taallük edenler Maliye Vekilinin tensib ve tasvibine arz olunur.

Madde 53 — Kitap, gazete, mecmua ve müteferrik bazı alât ve edevat ve umuru hayriyeye müteallik taahhüdât, mualecat vesaire gibi gönderenin hal ve vaziyetine göre ve mecmu bedeli ayda 25 (Yirmi beş) Türk lirasını tecavüz etmeyen ve hakikî bir ihtiyaçtan tevellüd ettiğine kanaat edilen müteferrik kambiyo talepleri kambiyo murakabe mercilerinin vizesine lüzum olmadan yalnız Cumhuriyet Merkez Bankası ve şubelerince kabul ve temin olunur.

Bu gibi talebler dolayisile çek verilmeyip havalename yapılır.

Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından verilen bu ha-

valenamelerin aylık bir icmalı her ay sonunda Maliye Vekâleti Kambiyo Müdürlüğüne tevdi edilir.

Gazete, kitab, mecmua, abone bedelleri kliringle tediye mümkün olmayan ahvalde kambiyo murakabe mercilerinin müsaadesile serbest dövizle ödenir.

Madde 54 — İşbu kararname mucibince verilecek beyannamelerin hakikate tevafuk etmemesi dahi kararname hükümlerine aykırı hareketten maduddur.

Madde 55 — Bu kararname Türk parası kıymetini ko ruma hakkındaki 11 numaralı kararname ile merbutu ihtiyaç listesi ve bunların müzeyyelât ve tadilâtı yerine kaimdir.

Madde 56 — Cumhuriyet Merkez Bankasının kanun ve nizamnamelerle verilmiş olan salâhiyetleri dahilinde yaptığı muameleler bu kararname hükümlerinden müstesnadır.

Madde 57 — Bu kararname neşri tarihinden muteber dir.

Madde 58 — Bu kararnamenin icrasına Maliye Vekili memurdur.

Çalışma raporları

NÜFUS İŞ. U. M.

Yüksek Vekâlete

ÖZ :

*U. Müdürlüğümüzün ikinci
teşrin 937 ayına ait iş
raporu H.*

8/11/937 gün ve 12772/561 sayılı yazıya ektir:

İkinci teşrin 1937 ayında Umum Müdürlüğümüze Vekâlet ve vilâyetlerden (1932) evrak gelmiş, bu avraktan (178) birinci, (473) ikinci, (840) üçüncü, (441) dördüncü şubeye verilmiştir.

Birinci şube: Tesellüm eylemiş olduğu bu evraktan (149) adedinin muamelesini tamamlamış ve (29) adedini de muameleden müstağni görerek hıfzetmiştir.

İkinci şube: İkinci teşrin ayı içinde (482) evrak tesellüm eylemiş, Birinci teşrin ayından devrelediği (52) ve şubelerden gönderilen (22) evrakla birlikte ceman (558) evraktan (437) adedini ikmal ve (38) adedini hıfz ve (83) adedinin de bir kısmı imzada ve bir kısmı da ayın son günü gelmiş olması dolayısıle muamelesi ikmal edilemediğinden Birinci kânun 937 ayma devrolunmuş ve ayrıca re'se'i ve tekiden (43) evrak yazılmıştır.

Bunlardan başka İkinci teşrin 937 ayı içinde bu şubece yapılan işlerin başlıcaları şunlardır:

1 — A - Doğum, ölüm ilmühaberlerindeki mezhep sütununa din kelimesinin ilâvesi,

B — Evliliğin bozulması halinde evlenme suretile başka kazadan gelmiş olan karı veya kocanın tekrar geldiği yere kaydının nakli için yer değiştirme ilmühaberi getirmesi,

C — Gizli nüfus vak'aları defterlerinde yazılı olup kütüklere işlenmemiş olan ölü kimseler sağ görüldüğünden dolayı soyadı almadığı sanılarak soyadı verilmek üzere cetveller çıkarıldığı anlaşıldığından ilkönce ölüm vakalarının kütüklere işlettirilmesinin temini,

D — Soyadı kanununa göre İdare Heyetlerince tayin edilen para cezaları hakkındaki kararın Cümhuriyet Müddeiumumiliklerine tevdi olunarak o yoldan mâliyyeye verilmesi ve tahsili emval kanununa tevfikân cezaların tahsiline imkân görülmediği takdirde hapse tahvili için kararın tekrar Müddeiumumiliklere iadesi Türk Ceza Kanununun bazı maddelerini değiştiren (3038) numaralı kanunun (19) ve (24) üncü maddeleri hükmünden olduğu,

E — Nüfus dairelerinden bir çoklarının temizliğine bakılmadığından toz toprak içinde bulunduğu ve bu dairelerin mühim bir kısmı hükümet binalarının bodrum katında olup havasızlık yüzünden girilemeyecek ve oturulamıyacak bir halde olduğu ve evrakın da odacı ve müvezziler tarafından gününde postahaneye ve alâkadar dairelere götürülmediğinden tehire uğratıldığı anlaşıldığından gerek temizlik işinde ve gerek evrak tevziine ehemmiyet verilmemesi lüzumu vilâyetlere tamamen tebliğ olduğu,

2 — Silifke hükümet konağının yanması üzerine bu kazada yapılacak nüfus yazımı için 800 liralık havaleneme ile lüzumu olan evrak ve defterler ve kanun ve talimatnamelerin gönderildiği,

3 — Yer değiştirme vukuat defterleri mevcudü kalmadığından (150) adedinin bastırılması için nümuneleri Yüksek Vekâlete takdim kılınmış olduğu.

Üçüncü şube: Tevdi edilen (840) evrak ile geçen ay-

.....1394.....

dan devrolunan (142) ve karar bekliyen Garbi Trakyallara ait (51) evrak ile birlikte ceman (1033) evraktan (802) adedini ikmal eylemiş ve (51) adedi karara intizar eden Garbi Trakyallara ait olup (103) adedi de Yüksek Başvekâletten gelecek kararı beklemekte ve (128) evrak üzerinde inceleme yapılmak üzere Birinci kânun 937 aya devredilmiş bulunmaktadır.

Bu ay içinde bu şubece: (2479) kişinin yurtdaşığa kabul muamelesi tamamlanmış ve (10) kişinin de tabiiyetleri tetkik olunarak haklarında gereken kararlar verilmiştir.

Dördüncü şube: Tevdi edilen (441) evrak ile geçen aydan devrolunan (49) ve diğer şubelerden gelen (25) evrak ki ceman (466) evraktan (382) adedinin muamelesini ikmal etmiş ve (64) nü muameleden müstağni görerek hıfzetmiş ve (69) adedini de incelemek üzere Birinci kânun 937 ayma devreylemiştir.

Bu ay içinde bu şubece: (32) kişinin doğudan batıya nakli ve muhtelif vilâyetlerde yerleştirilmeleri için Vekiller Heyetinden yeniden beş kararname istihsal olunmuş ve Sason yasak bölgesinde, ikinci kararnameden bakiye kalanların nakli işinin takibine devam olunmuştur.

Makaleler

Demografik inkılâp 11 neden İbarettir

— Geçen sayıdan devam —

Fransa demografisi on sekizinci asır sonuna kadar ve diğer Avrupa memleketleri demografisi de son devirlere kadar, evlenmede doğum tahdidinin hiç tatbik edilmemesinin alehtlak kuvvetli bir doğuma yol açtığını yukarıda görmüştük.

Bu eski demografiyi hakkilt tarif etmek için; yüksek ehemmiyette diğer malûmatı, izahat ilâve eylemek icap eder.

Aile hayatına ait işlerde ihtiyat fikri eksik değildir. Erkeklerin ekserisi ailelerinin alıştığı ve kendilerinin de hem kendileri, hem de doğurmaları muhtemel çocukları için normal addeyledikleri vaziyet ve şartın, aile hayatı yüzünden aşağı düşmemesi endişesinde idiler; binaenaleyh herkes için hâkim temayül; mevcut yaşama seviyesinin muhafazasını istemek bugün için de söyleneceği gibi ailenin ifrat derecede artmasile bu seviyenin düşmesine mâni olmaktı.

Bu bapta tatbik edilen vasıta da; bekâr yaşamak ve yahut evlenmeyi tehir etmek idi. Bir kere evlendikten sonra, tabiat hüküm ve teşrini yapmakta serbest bırakılıyordu; ancak bir aile fazla nüfuslu olduğu zaman, bil-

(*) 115 sayılı nüshanın 1138 inci sayfasındaki «Demografik ihtilâl» başlığı «Demografik inkılâp» olarak düzeltilcektir.

hassa bu ailenin mal ve mülkü varsa çocuklarından bir kısmı, ya dinî bir tarikate girerler, yahut bir meslek edinmek için ecnebi memleketlere giderler ve evlenmezlerdi. Bundan maada insanların çoğu, dünyaya gelecek çocuklarını münasip bir surette yetiştirmeye müsait bir vaziyet temin etmezden evvel evlenmezler. Yukarıda zikredilen mümeyyiz vasıflar ki, ülfet edilen refah hal seviyesini düşürmemek temayülü, ve bu maksada vüsul için evlenmenin erkek tarafından tanzim edilmesini bir metod olarak kullanmaktır - neye demografik rejim demek muvafık olacağını tayin ederler - zamanî cemiyetinin pek nazif tahlilcisi olan Cantillon, nüfus nazariyesini (1) işte bu rejime bakarak kurmuştur. Ondan daha evvel başka bir rejim vardı. Bunda aile azasının serbestçe çoğalması keyfiyetinin fertler, aile, refah ve saadet üzerinde müessir olacak neticelerden endişe edilmiyor, izdivaçta doğumun tahdit edilmemesi ile kalınmaktan başka aynı zamanda hiç bir kimse evlenmekten çekinmiyor ve ihtiyat fikrile evlenmek tehir edilmiyordu (2). Bu suretle, doğum yukarıda zikredilen rejimdekinden daha yüksek olur; ancak nüfus artma istidadını gösterince; refah seviyesinde bir tedenni görülür ve binaenaleyh ölüm vak'aları çoğalır, tâki ölüm doğuma müsavi bir raddeye gelip nüfusun artmasına mâni oluncuya kadar. Bu muhtasar tarif ve izahlardan sonra, zikredilen iki rejim hakkında tam ve aynı zamanda doğru

(1) Bu müellifin ticaret hakkında «tecrübe» adlı eserinin birinci kısmının ikinci bahsına bakıla.»

(2) Bu; umumî bir görüştür, istisnalar olabilir. Bazı iptidaî veya az ilerlemiş kabilelerde ifrat derecede artma endişesi vardır. Ve çocuk düşürmek, çocuk öldürmek gibi hallere sebep olur. Hatta bazı bu pratiklere müracaat zaruretinin hakiki bir ihtiyaç doğurur. Aileleri, sık sık, uzunyer değiştirmeleri yapmak mecburiyetinde olan ve ellerinde nakil vasıtası bulunmayan bu avcı kabilelerde, anneler ancak bir çocuk taşıyabiliyor. (Paul Descamps) ın sosyoloji enstitüsü mecmuasının 1922 eylül nüshasında çıkan «vahşilerin yaşama şartları» doğumları üzerine nasıl tesir yapmaktadır?» adlı yazısile yine bu zatın Paris antropoloji Cemiyeti Bülteninin 1923 nüshasında çıkan «iptidaî insanlarda doğum» adlı yazısına bakıla.

bir fikir vermek için o izahata ilâve edilecek bir çok mülâhazalar vardır. Meselâ, eğer iptidâî rejim mevzuu bahis ise, istilzam eylediği doğum miktarı, doğumun mutlaka haddi azamisine, yani fizyolojik azamiye tekabül etmediğini söylemek lâzımdır. Bu haddi azami, bilhassa emzirme müddetine ve hele evlenme çağma taallük eden âdetler yüzünden tedenniye uğrar - çünkü ferdi ihtiyat hesapları izdivaç hususunda müessir olmasa bile âdetler izdivaç ü- zerinde müessir olur - şurasını da kaydetmek lâzımdır ki, ekseriya tasavvur edilenin ve bazı müellifler tarafından yazılanın hilâfına olarak, iptidâî rejimde, cemiyetin aşağı tabakasının katlandığı «asgarî geçinme» devamlı bir sefalet halini ifade etmez. Hayvanlar için olduğu gibi insanlar için de doğumla ölümü müsavileştiren hal, fertleri, hayatları müddetince, ölüm kenarında tutmaz ve belki oldukça bir refah hissesi bile ihtiva edebilir. Şurasını da söylemek lâzım gelir ki, eğer iptidâî rejim, nüfus kesafetinin mahsulü olan ölümün bu kesafeti tahdit emrinde met haldar olduğu bir muvazeneeye doğru meylederse, bu muvazenenin tayini güç olur. Bunu tayin için şüphesiz tufan, büyük bir veba, bir istilâ gibi tamamen istisnâ mahiyetteki felâketleri bir tarafa bırakmak lâzımdır; fakat vakitleri muntazam olmamakla beraber mevkut olarak gelen salgın hastalıklar, kıtlıklar olunca, bu vakıaların tekrerrü; nüfusun nazari azamîye nadiren vâsıl olacağı veya hiç olmayacağı mahiyetinde ise, bu tahavvülleri nazarı dikkate almak lâzım gelmiyecek mi? - Esasen bu mesele nazik olmaktan hali kalmıyacaktır - bilhassa üzerinde durmamız lâzım gelen bir nokta da; iki demografik rejimimiz için dimdik bir tarif yapmak istenirse, bunlar çok defa, hakikatta ancak noksan bir surette tekabül eden taslaklardan ibaret bulunacaktır.

İptidâî rejim için vaziyet böyledir. Eğer tevellüdatm İktisadî neticeleri endişesi bir kısım fertleri evlenmeden vazgeçmeğe veya evlenmelerini tehir etmeğe sevk ediyorsa o rejim hakikatte nazarı saffetinden uzaklaşabilir. Eğer böyle olmuyorsa, ilk rejimde vaktile vukubulmıyan bu hal,

İptidaî rejimden on sekizinci asırda Fransanın kabul ettiği mutavassıt rejim tesmiye edilebilen rejime nasıl geçilebilirdi? Zaten iptidaî rejimde başka türlü bir tahavvül husulü ve izdivaçta doğum tahdidi usulünün ithali üzerine doğrudan doğruya Fransanın bugün bulunduğu rejime gidilmesi anlaşılabilir. İhtimal ki halihazırda bazı memleketlerde vukua gelen tahavvülde bu kabildendir. Aradaki rejim içinde buna benzer şeyler söylenebilir. Bu da, yerini muasır rejim tesmiye ettiğimiz rejime terketmek için, tefsir edebilir. Evveleminde mutavassıt rejim, bizzat tarifinin delâlet ettiği veçhile, mütemevviç bir şeydir. Bunda mevcut olan esaslı şey yani alışılan yaşama seviyesinin muhafazası temayülü ferte ancak müphem olabilir ve bu temayülden mühlhem olan hesaplarda, heyeti umumiyede, kas dolunan neticeye müncer olamaz.

İptidaî ve mutavassıt rejimlerin saf halde tahakkuk ettiğini farzedelim:

Acaba bu rejimlerde nüfus üzerine müessir olan âmiller neler olacaktır?

Evvelâ ekonomik istihsal kabiliyeti bu mefuma evvelce tesadüf ettik. Bir çok mutalara tâbi olması dolayısıyla pek mudildir. Burada, tabiatın insanlara bahşettiği toprağın alt ve üstündeki, denizlerdeki tabii servetler, arazinin kuvvei inbatıyesi ve bu araziye işletmeğe davet edilen insanların kıymeti, yani onların bedenî, fikrî, ahlâkî vasıflarının heyeti mecmuası, sonra semere veren teknik, teknik bilginin taammümü, istihsalde işe tahsis edilen sermaye, hayatı umumiyenin ve camia idaresinin az çok şayanı memnuniyet teşkilâtı ve işlemeşi hesaba girer.

Rejim ve arazi tevzii hakkında işaret edilmesi lâzım gelen bir nokta da; bunların - hasılatı safiyeyi arttırmak için - hasılatı gayri safiyeyi azaltarak, işletme usulleri ü- zerinde müessir ve müşevvik olabilmeleridir. Bu da nüfus için elverişli değildir (1).

(1) «Ferdî tasarruftan İctimaî faydamız» adlı eserin (1901) birinci kısmının 11 ve 15 inci bahislerine bakıla.

İstihsal kabiliyeti mefhumuna bir de müstehliklerin zevklerini ve talep istikametini ilâve etmek icap eder. Bu talep istikameti, ahalinin sâyi beşerin nisbeten yüksek kemiyetinin methaldar bulunduğu mallara ve bu saye daha az bir nisbette dahil olduğu mallara karşı göstereceği rüç- hana göre, nüfusu az veya çok tergip edecektir (1) Diğer taraftan ölüm vardır. Refahla alâkası noktasından telâkki edilmek lâzım gelen ölüm, refahın az çok yüksekliği nisbetinde resmedeceği münhaniye nazaran - bu münhani- nin sıhhi ve tıbbî bilgi vaziyetine ve bu bilgiden yapılan istifadeye göre - şüphesiz değişir (2). Zikredilen manada istihsal kabiliyeti ve ölüm - kolaylık için buna nisbî ölüm tesmiye ediyoruz. - İptidaî demografik rejimde her şey buna irca edilir; zira bu, herhangi bir arazide yaşayabilen ve yaşayan insanlar miktarını tayin eder.

Az çok kuvvetli bir âmil olan doğum, - meselâ urf ve âdet icabı erken veya biraz geç evlenmek - bu miktarı tadil etmiyecek; yalnız onun anî olarak dun bir nisbete düştüğünü veya az çok bir sür'atle bu nisbete vâsıl olacağı neticesini gösterecektir.

Mutavassıt rejimlerde, aynı âmiller ve fazla olarak insanların alıştıkları hayat tarzını muhafaza etmek temayülü; nüfusun tanzim ve tayininde müessir olurlar. Burada araya giren bu âmil, psikolojik bir âmildir; ancak bu psikolojik âmil bir istikrar âmili bulunmakta ve tarif ile de - böylece söylemek caiz ise - nüfusu sabit tutmağa meyletmektedir. Hulâsa; her iki rejimde de, değişebilen ve bin- ıretice nüfusu da değiştiren - daha açık söylemek için nüfusun muvazene noktasını değiştirebilen - bu âmiller objektif mahiyette ve psikolojiye yabancı âmillerdir. Bu â-

(1) ihmal edilen bir nazariye; talep istikametinin sayın müsmiri- yeti üzerine tesiri, ücret ve nüfus (İktisadî mecmuanın 1910 nüshasına bakıla).

(2) Sıhhi ve tıbbî bilgiden istifade, kısmen refaha tabidir. Yukarıda söylediği gibi, bu vakıa; tesir ve nüfuzu burada tetkik edilen iki âmil arasında bir hattı fasıl koymağı bir az nazik bir hale getirmekten .hali kalmaz.

.....1400.....

millerin mevzuu bahis rejimlerin her birindeki tesirinin neden ibaret olacağı hakkında bir fikir edinmek iktiza eder mi? Yalnız teknik, verim kabiliyetini doğuran unsurlar arasında tek istikamette normal olarak değişen bir unsuru terakki olarak nazarı dikkate alalım.

Diğer taraftan nisbî ölüm hakkında da aynı mülâhaza yapılabilir. İptidaî rejimde, eğer teknik terakki ederse, o rada nüfusun refahı artacak ve ölüm nisbeti de düşecek - şimdi filî ölüm mevzuu bahistir - ve binnetice bir nüfus artması kaydedilecektir. Bu artma, yavaş yavaş refahı, ilk seviyesine iade edecek ve refahın azalması da, ölüm nis- betini yükseltecektir. Bu seyir nihayetinde, muvazene tekrar teessüs edince, evvelki aynı refah seviyesile, nüfus artacaktır.

Şimdi de nisbî ölümün tenezzülü faraziyesini ele alalım:

Yeni muvazeneye isal edecek seyir ve hareketi hakkında uzun uzadıya izahata hacet olmaksızın, bu yeni muvazenenin daha az bir refah seviyesile bir nüfus artmasını mucip olacağına işaret eylemek kâfi gelecektir.

Yevmi hayat şartlarına tesir edecek olan bu tenezzül, ölüm ve hastalık - hastalık ölümün bekleme odası olmasına göre tehlike tenezzülünün bir fidiyei necatidir.

Mutavassıt rejimde, teknik terakki ederse, biraz yukarıda olduğu gibi yeniden teessüs eden bir muvazene ile aynı refaha - mademki rejimin esaslı farik vasfı; muayyen bir hayat seviyesini sabit bir halde tutmak maksadile insan iradesinin müessir olmasıdır ve nüfus artmasına varılmış olacaktır.

Nisbî ölümün tenezzülü halinde de aynı refah ve evvelki nüfusa müsavi bir nüfus elde edilir. Şu kadar ki, bundaki yegâne tahavviil; evlenmeyi tahdit dizgininin, doğumları, miktarı azalan ölüm vak'aları seviyesine irca hususunda daha müessir olması vücubidir. Daha etraflı bir mübahese ve münakaşada, her iki rejim için teknik terakkinin ve nisbî ölüm tenezzülünün memzuç tesirini de

nazarı dikkate almak lâzımdır. Nazariyeyi tarihe tatbika teşebbüs etmek istenilir mi?

Misal olarak on beşinci Lüi zamanındaki Fransayı ele alalım: Bu zamanın Fransası mutavassıt demografik rejim altındadır. Gerçi bu devirde nisbî ölüm düşmüş idi; ancak bu nisbet; kaydı ikmal edilecek derecede zayıf idi. Buna mukabil, istihsal ve bilhassa ziraî istihsal tekniği, ihmal edilmeyecek kadar terakki ediyordu. Bir de şurası şayanı ehemmiyettir ki bu terakki herhangi bir zamanda vukua gelmiş bir terakki olmayıp, hem bilginin artması ve hem de bundan istifadenin taammümü sayesinde devamlı bir surette husule gelmiş bir terakki idi. O halde, bozulan muvazenenin yerine yeni bir muvazenenin kaim olması - yeni seyir ve hareketin lâyenkatî tahavvülüne mebni - bati bir seyir olduğundan bu seyir hedefe varmaksızın inkişaf etmekte berdevam olacaktır. Esasen şu mühim mülâhazayı da ilâve etmek muvafık olur ki, mutavassıt bir rejim altında yaşayan bir nüfus kütlesi, oldukça uzun bir müddet zarfında evvelce alıştıkları hayattan daha yüksek bir hayat seviyesi tanıdıkları vakit, bu yüksek seviyeye yeni bir alışıklık hasil olur. Bu mülâhazaların heyeti mecmuası, nazarı dikkate alman misalde, müşahede edilen mümeyyiz vasıfların, yani ölümün doğumdan aşağı olmasından ve hayat şartlarının oldukça salâhından ileri gelen bir nüfus artmasını hakikata yakın bir surette izah etmektedir. Diğer bir misal de; on dokuzuncu asırdan doğum sukutunun başlayıp ta pek seri ve derin olarak gittiği zamana kadar olan İngilterenin vaziyetidir.

Burada teknik, on sekizinci asır Fransasmdan daha fazla terakki etmiş ve bundan maada verim kabiliyeti «velûdiyet»; madenlerinin zenginliği, sanayi memleketi olarak terakkisi, deniz nakliyatında, banka ve sigorta işlerindeki tefevvuku sayesinde İngilterenin milletler arasında haiz bulunduğu mümtaz vaziyetinden müstefit olmuştur. Aynı zamanda ölümde kuvvetli bir nisbette eksilmiştir, betice olarak, bu memlekette, evvelki misaldekinden daha

.....1402.....

seri bir nüfus artması ve hayat şartlarında mühim bir salâh husule gelmiştir.

II

Aralarında oldukça sıkı bir karabet mevcut olan iki demografik rejimden bahsettik. Üçüncü bir rejimde; asrı hazır rejimdir ve pek farklıdır. Bu rejim; yukarıda görüldüğü veçhile, doğumu tahdit pratiğinin taammüm eyle- mesile temeyyüz etmektedir ve bu pratik mevzuu etrafında yapılan müşahede, bunun, evlenmenin tahdidinden çok ileri varan neticeler tevlit edebildiği merkezindedir. Bekârlık, geç evlenme doğumu azaltmak sebep ve vasıtası olarak ancak mahdut neticeler verebilir. Mütenevvi mahiyetteki ihtiyaçlar ve hattâ zaruretler erkeklerin evlenmelerini ve evlenmelerin nisbeten az ilerlemiş bir yaşta yapılmasını icab ettirmektedir hiç olmazsa oldukça uzun bir zamandanberii vaziyet böyledir zira eski Romada bu meselenin başka suretle cereyan edebildiği görülmüştür. Evlenmede doğumun tahdidi pek geniş bir rol oynamaktadır; ancak asrı hazır rejiminde mühim olan cihet; tevellüdatı tanzim etmek niyetinin basit bir görüğe tâbi filiyatta, münasip bir hayat seviyesi temin etmek, yani ülfet edilen hayat seviyesini muhafaza etmek gayesine matuf bulunmadığı kayfiyetidir. O niyete rehber olan, yukarıda gördüğümüz gibi, muhtelif gayelerdir. İmdi kelimenin dar manasında aldığımız İktisadî maksatlar, doğumu tayin ve tahdit edince bu, ekseriya eski hayat seviyesini ipka etmek için değil; fakat ana ile babanın ve evlâdın nefine olarak seviyeyi yükseltmek için vukua gelir. Mamelekin ölümden sonra inkisama uğramasından içtinap etmek istenildiği vakit, aleksier ancak bir çocuk sahibi olmak arzusuna düşülür. Çocukların müzayakaya yol açmasından korkulunca, doğumların tahdidine, doğumları büsbütün refetmeğe kadar ileri gidilir.

Demek ki mutavassıt rejimde olduğu gibi psikolojik bir âmil de vardır.

Şu kadar ki mutavassıt rejimde tesadüf edilen psikolojik âmil nüfus muvazenesinin şartlarının birini temsil eder. Esasen yukarıda söylediğimiz gibi, bu bir istikrar prensibidir. Muvazenenin diğer şartları sabit gibi farz edilmiş olduklarından nüfus tahavvül etmez. Karşısında bulunduğumuz yeni âmil bilâkis bir tahavvül prensibidir. Bundan mühim neticeler inbias eder.

İlk iki rejimde nüfus üzerinde müessir olan psikolojik âmillerin tesiri ne olacak? Tekniğin tarakkisinin neticei lâzimesi nüfusun çoğalması neticesine bais olmayacaktır. Şüphesiz, refah seviyesini yükseltip ölümü azalttığı müddetçe, o tarakki nüfusu arttırmağa mail bulunacak ise de, doğum cihetinde ne cereyan edecek? Refah seviyesinin daha yüksek olması insanların doğumlarını tahdit keyfiyetine karşı temayüllerini tadil edebilecektir amma hangi istikamette? Muhtelif müellifler daha fazla refah olunca doğumun azaldığını müşahede ettiklerine zahiptirler. O halde, refahın yükselmesi bugün, eskiden hasil ettiği tesir ve nüfuzun makûsunu icra etmiş oluyor. Fakat müşahede edildiği zannolunan ve hakikaten bir aralık vaki olmuş olan münasebet her gün daha az tahakkuk etmektedir. A- ile duredişliğini doğumları tahdit eden fikir ve duyguların heyeti mecmuasını ifade için bu kelimeyi kullandık en evvel kabul eden müreffeh insanlar olmuş ise, avam sınıfı da bu hususta onlara iltihak etmek meylini göstermektedir. Belkide onları geçeceklerdir. Bütün bunlar nüfus hareketinin doğum kabiliyetinden müstakillen yürüyeceği nisbete tâbi bulunduğundan, o kabiliyetin artması neticesi, refahın tezayüdü olacak, bilhassa ücretin yükselmesine sebebiyet verecektir.

Nisbi ölümün azalmasına gelince; bu, her şeyden evvel refahın tenakusu ile müterafik olarak nüfusun çoğalmasına müncer olacaktır, refahın azalmasının bilâhare icra edeceği nüfuzu tayin etmek ise görüldüğü veçhile kolay bir iş değildir. Başlıca dikkat olunacak cihet; şimdiki rejimde, nüfusta bir tevazün mevcut olmadığı keyfiyetidir. Diğer iki rejimde bazı mutalar yekûnuna nisbetle taayyün eden bir

tevazün vardı. Bu mutaların sabit olduğu farzedilerek lüm ile doğumu müsavi kılmağa, sonradan sabit kalacak bir nüfus vaziyetine doğru meyi edilirdi. Bugün öyle bir şey görülmüyor.

Şunu da ilâve edelim ki vaktile nesilden nesile ve asırdan aşıra, nüfus münhanisi hiç olmazsa on dokuzuncu asırdanberi batı olmakla beraber yükselen bir münhani vasfı ile mutasıftı ve buda, teknik terakkilerin, tababet ve hıfzıssıhhadaki terakkilerin icabı olan bir neticesi idi. Bu netice tarihte vukua gelmiş olanlar gibi büyük inkılâplar olmadıkça fasılasız devam eder dururdu. Bugünkü demoğra- fik rejim ile bu nüfus tezayüdü lâzımeden olmaktan çıkıyor hattâ gerek semereli teknikte ve gerek tababet ve hıf- zıssıhha tekniğinde vukua gelen şayanı dikkat tarakkilere rağmen nüfusun azaldığı bile görülüyor ve artık bazı müelliflerin bağlandıkları bazı fikirler veya geniş bir revaç bulmuş bazı fikirler için hiç bir esas yoktur. Bu fikirler nüfusun günün birinde (1) tevakkuf edeceği hakkındaki sabit bir fikir halini ve bir de bu fikre merbut olarak bazı felâketlerin mucip olduğu nüfus zayıatının müemmen telâfisi fikridir.

Ronsard diyor ki:

«Goluvalılar yeşillenmek üzere olan söğüde benzerler. Ne kadar çok budanırsa o kadar çok sürgün verir, o kadar çok filiz fişkırıp zararından kuvvet bulurlar.»

Ronsard kendi zamanı için haklı idi amma şimdiki zaman için değildir. Son muharebenin sebep olduğu büyük zayıattan sonra, bu harbin ferdasında fransa nüfusunda görülen artma pek cüz'i idi. 1914 senesinde Fransanın bu-

(1) Tallqvist, evvelce zikredilen eserinde (sahife 98 - 99) bir memleketin günün birinde nüfusunu azaltmaya teşebbüs edeceğini kabul ediyor, ancak o zaman bu boşluğu muhaceret dolduracaktır.

Mumaileyhe göre milletlerin veludiyetinin azalması tevekkuf edecektir. nüfus tevekkuf haline gelmezden evvel muazzam devirlerin geçmesi lâzımeleceği de yine bu zat tarafından ilâve edilmektedir. Bu fikir ve mütaleanın istinat ettiği delil; veludiyet her hangi bir seviyeye düşünce, çalışan kolların yokluğu ve yüksek ücret, aileye prim gibi tesiri olacaktır. Ancak bu delil zayıftır, hiç bir kuvveti yoktur.

günkü arazisi üzerinde 753,000 doğum vardı. Bu rakkam 1920 de 834 bin ve 1921 de de 812 bin idi. Daha henüz 1922 de tekrar 760,000 doğum muvacehesinde bulunulmuştur ki bu da, muharebeden evvelki seviyeye hemen hemen yakındır. Diğer sahalarda olduğu gibi, demoğrafik sahada da, her rejim tebeddülüne, bir inkılâp teşkil ediyor gibi bakılabilir. Tebeddülün ansızın vukuu şart değildir. Bizi meşgul eden inkılâp, ondan müteessir olan muhtelif memleketlerde mutlaka filân ve falan gün başlamış olmamakla beraber, istatistikçilerce oldukça kâfi bir vuzuh ile görülüp tayini mümkün bazı devirlerde vukubulmuştur. O inkılâbın husulünü gördüğünü veya tamamen husul butmuş göreceğini her memlekete göre, söylenebilecek noktaya gelince; bu keyfiyet cevabı müstelzim bir mesele değildir; çünkü yeni rejimin vasfı, bir muvazene değil, bir hareket rejimi olmak üzere tecelli eder.

Bundan maada bu günlük rejimi ortaya çıkarmış olan tebeddülün ne büyük ehemmiyeti olduğunu tebarüz ettirdik ve pratik sahada arzedebileceği vehamet hakkında da bir fikir verdik. Bu son noktayı tamik edince bugünkü demografik inkılâbın bizatihi muazzam olduğu tezahür eder.

Nerede bulunuyoruz ve nereye gidiyoruz?

— 1 —

Demografik inkılâbın tesirleri nerelere kadar gitti veya - tercih ediyorsanız - demografik inkılâbın inkişafı nereye kadar gitti?

Bunu bilmek için yapılması tabii olan şey, bugün muhtelif memleketlerin arzettiği ölüm ve doğum nisbetleri ve bu nisbetlerin mukayesesi neticesinde nüfusun çoğalma ve belki de azalma nisbetinde doğrudan doğruya görülecek rakamları kaydetmekten ibarettir. Maamafih, buraya kadar müracaat ettiğimiz nisbetlerin istimali tenkide yol açmaktadır.

Nüfusun muhtelif yaşlar arasında inkisamı yüzünden bu rakamların tesir altına kaldığı veya sıhhatleri münselip olduğu haklı olarak ileri sürüldü.

Hepimiz biliriz ki ömrün ilk yılı ile ihtiyarlık zamanı, vardır ve bu iki çağda ölüm bilhassa fazladır. Şu halde bir memleketin ve hattâ bir şehrin nüfusunda çocuklar ve ihtiyarlar az, gençler nisbeten çoktur ve umumî ölüm azdır. Bunun makûsu olarak beşerin tenasül kabiliyeti takriben on beş yaşına, kadar hiçtir ve ihtiyarlıkta erkekte söner. Kadında ise elli yaşma doğru. Bu vechile demin derpiş etti, ğimiz yaşa göre yapılan aynı inkisamda doğum daha çok olacaktır. Buna binaen nüfusun yaş itibarile tevezzuu memlekete ve samanlara göre değişir ve pek çok değişebilir. O tevezzu ve inkisara, bir memlekette ve muayyen bir zamanda, demografik hareketin evvelki devirdeki hale, ve bilhassa doğumun çizdiği münhaniye muhaceret hareketlerine ve bir de bilhassa mürailiklerin methaldar olduğu demografik hareketlerin vaziyetine tâbidir. «Sabit» ve eski Fransada olduğu gibi muhacir tehacümünden az müteessir olan bir nüfusu alalım: Devirlerine tekabül eden sınıfları taş tabakaları gibi üst üste koyarak vücade getirilen yaşlar ihramı «şeklini pek değiştirmezdi.» ve nüfusu çoğaltmak meyli pek kuvvetli olmadığı için ihram, devrin «hayatta kalanlar» cetvelinden pek farklı olamazdı. Bugünün Fransasmda doğumlar miktarının tenakusundan ileri gelen ilk çağ çocuklarının zaif nisbeti, ikinci imparatorluğun sonundan beri devam etmektedir. Bunun sebeplerinden biri de; ahiren husule gelen yabancılar tehacümünden mütevellit genç murahiklerin fazla nisbetidir. İhtiyarlar nisbetinin artması yüzünden ölüm de tedenni etmiştir. Diğer taraftan doğumun yaşlı adamların büyük rakkamını azaltmasından daha fazla olmak üzere genç murahiklerin çokluğu doğumu arttırmaktadır.

Her vakit ve bilhassa çabuk inkişaf ettikleri son zamanlarda, büyük şehirler, hariçten mütemadiyen gelenlerin artmasından müstefit olmuşlar ve buralardaki gençlerin veya kemale ermiş adamların gayri tabii nisbeti ölümü

azaltmış, doğumun mühim bir nisbette artmasına sebep olmuştur.

Bir taraftan gayri sabit bir demografik mazinin mahsulü olan yaş inkısamının ekseriya anormal bir surette yapılmış olduğu ve diğer taraftan da pek mütenevvi bulunduğu bugünkü bir zamanda ölüm ve doğumun gayri sarih nis- betleri delâletile bir memleket ile diğer bir memleketi sıhhatle mukayese etmek mümkün değildir. Bir memleketin hali hazırı ile mazisi arasında da doğru bir mukayese yapmak kabil değildir. Nihayet şimdiki vaziyette, yalnız ona bakmakla hakkile takdir edilemez. Bazı ülkelerde binde «10» a inen ve ara sıra ancak binde «7» yi bulan ölüm nis- beti; bu ülkelerde 100 den fazla «140» a yakın bir nüfusta bir kişi öldüğünü gösterdiğinden oralarda vasatı ömrün 100 den fazla «140» a yakın olduğu zannı hasıl olmaz mı?

Gayri sarih rakkamların yanma tashih edilmiş rak- kamları koymak münasip olur. Bu rakkamlar nasıl tesbit olunmuştur? Bilhassa memleketler arasında mukayese yapmakla uğraşan istatistikçiler, bu tashihli rakkamları her memleketin muhtelif yaşlardaki ölümleri ile velüdiyeti, o memleketin yaş itibarile olan nüfusuna tatbik etmişler; fakat nüfusu olduğu gibi değil, yaş itibarile ayrılmış bir nüfus tipine göre almışlar ve tashihli rakkamları ona göre hesap etmişlerdir. Şu kadar ki, tipin intihabı ancak keyfi olabilir ve binaenaleyh tevessül edilen metot kökünden yanlıştır. En mantıkî metot, bir memleket veya muayyen bir kütle hakkında musahhah nisbeti hesap etmek için, o memleket veya kütlenin sağ kalanlar cetveline tekabül edecek nüfus taksimatını esas ittihaz etmekten ibarettir. A- sağıda görüleceği üzere, metot, ölüm hakkında muvafık ise de nüfusun tezayüt veya tenakus meylini ölçmek mev- zuubahs olduğu zaman - ki demografinin asıl gayesi budur - böyle bir meyi sağ kalanlar cetvelinde yaşa göre munkasem nüfusa müteallik faraziye arasında tezat olacaktır; çünkü bu faraziye ancak ölüm ile doğum arasında muvazene olunca gerçek olabilir. O halde nede karar kılmalı?

.....1408.....

Ölüm bahsinde en iyisi, - yukarıda dediğimiz gibi - sağ kalanlar cetvelini esas tutmaktır. En ziyade şayanı tavsiye olan ölüm musahhah nisbeti de, ifade ettiği nisbeti tersine çevirerek ömür müddetinin vasatisine ve muhtelif yaşlardaki ölüm miktarlarına göre yeni doğanların «hayat ümidine» tekabül edenidir.

Ömrün vasatı müddeti, bu muhtelif yaşlardaki ölümleri rakkamlarla hulâsa eden ölüm karşısında demografik vaziyet hakkında zübdeten bir daha söyliyelim en doğru fikir veren bir müddettir. Bahsa mevzu metodun vereceği neticelerden bir misal ister misiniz? Fransada 1920, 1922 arasında, ömrün vasatı devamı 54.6 sene idi. Bu rak- kam binde 18,3 musahhah ölüm nisbetine tekabül ediyordu; maamafih gayri sarîh nisbet; 17.6 idi; Avustralyada, aynı tarihlerde, gayri sarîh ölüm nisbeti binde 9.9 iken musahhah ölüm nisbeti 16.2 idi. Şu hale göre gayri sarîh nis- betlerin gösterdikleri binde 7.7 fark yerine musahhah rakkamlarda yalnız binde 2.1 fark elde edilmiş oluyor. Doğum cihetinden, araştırmamızın daha çetin olduğu görülür. Demografik vaziyet; doğumlarda olan alâkası ile gayri sarîh rakkamlar vaziyeti daha iyi göstermeğe müsait olmadığından ve ekseriya 15-50 yaşlarındaki kadınların, yani çocuk husule getirebilecek çağda olan evli ve daha iyisi medenî hali ne olursa olsun bütün kadınların velûdiyet nisbeti ile tayin olunur. Bu suretle vakıa derin gerçekliğin daha az sahih bir manzarası ele alınmış olursa da zaman ve mekâna daha uygun mukayeseler yapmak imkânı elde edilmiş bulunur. Denecek ki bu suretle hesap edilen nis- betlerde gayri sarîh, nisbetlerdir. 15 le 50 arasındaki kadınlarda velûdiyet sabit değildir. Biraz değişebilen bir münhani resmeder; fakat daima sair'atle yükseldiği ve bir kaç sene sonra yavaş yavaş indiği görülür. İmdi, on beşle elli yaşları arasındaki miktarı muayyen kadınların yaşa göre taksimi zikre şayan bir surette değişmeğe müstaittir. Buna ilâveten on beş yaşım geçmiş kadınlardaki velûdiyetin, bilinmek istenen şeyi yalnız başına ifade edemeyeceğini söylemek lâzımdır; on beş yaşma giren kızlar nisbetinde na-

ızarı itibara almak icab ettiği kendiliğinden anlaşılmalı mı?

Her izdivacın husule getirdiği çocuklar adedinde bel bağlanmış, nüfusun bir seviyede kalması için her izdivacın kaç çocuk vermesi lâzım geldiğinin hesap edildiği hazan aynı zamanda vaki olmuştur: Birincisinin veya İkincisinin lehine olarak görülen fark nüfusun artmasına veya azalmasına delâlet edecek ve bu temayüle bir ölçü teşkil edilecektir. Meselâ nüfusun aynı vaziyette ipkası vasatı olarak meselâ üç çocuk olmak iktiza ettiği tesbit olunursa aynı maksadın husulü için yalnız iki çocuk peyda eden izdivaca dört çocuklu, bir çocuk peyda edene beş çocuklu izdivaçlar lâzım olduğu ilâve olunacaktır. Zaten bu maksada husul için başka tekabül sistemleri de tasavvur olunabilir.

Bu nevi münakaşalarda bir takım faydeli mülâhazaların araya girmesi mutattır. Bunlardan ilham alınacak olursa, oldukça nazik bir sahaya sürüklenmek tehlikesi vardır. Nüfusun halinde muhafazası istenilirse ailenin bu bapta hususî vazifesi ne olabilir? Lüzumuna hükmolu- nan çocuk vasatı miktarına erişmek mi? Yahut izdivaç haya tının tamamen veya kısmen velût olduğu esnada fizyolojik bakımdan kısır kalmağa mahkûm veya erkenden dağılmış .aileler vardır diye öteki ailenin mesuliyeti artar mı? İsti- yerek çocuk peyda etmeyen aileleri, yahut velûdiyetleri olduğu halde çocukları olmamasını temenniye cidden bais aileleri hesaba katmalı mı? Bu fasıl üzerinde sözü uzatmağa mahal yoktur. Girişilen tetkike hasrı kelâm ederek diyebiliriz ki bu hususta işaret edilmesi iktiza eden şey, nüfusun muhafazası için izdivaç başına lâzım olan bu çocuk adedini hesap etmek için gayri meşru doğumu da nazarı itibara almak icab ettiği keyfiyettir. Evvelce dermeyeran olunan bir fikre rücu ederek göz önünde tuttuğumuz izdivaçlardan doğan çocukların evlenme çağma geleceklerini de hesaba katmak lâzım geldiğini söyleyebiliriz. Hulâsa; iki nesil arasında kaydedilen demografik mutaları tesbit için o iki neslin taakubünü bir bakışta ihata etmek iktiza eder. Yukarıda eylediğimiz gibi, kadınları izdivaçları hengâmmdan başlayarak kızlarının evleneceği zama-

.....1410.....

na kadar derpiş etmelidir. Evli kadınların çocuk sahibi olmalarına müteallik kaideler yaz etmeğe saik olan aza vazifelerindeki tenazua ait kayıguyu bir tarafa bırakmalıdır. - çünkü evlenmemiş kadınların şu veya bu kadar çocuk peyda etmelerini âmir kaideler mevcut olduğu görülmemiştir ve daha ziyade on beş yaşındaki kızlar göz önüne alınıp onlardan kaç kız doğup kaçının on beş yaşma varacağını düşünmelidir.

Kızların ne kadar çocuk doğuracağını anlamak için en iyisi elbette doğan kızları esas itihaz etmektir. Bu suretle vasıl olacağımız medlûl, tenasül medlûlüdür. İleride bahsedeceğimiz gayri safi tenasülden ayırd etmek için, buna safi tenasül diyeceğiz. Bu medlûl yukarıda rastgeldiğimiz hayat müddeti medlûlünün bir nevi cüz'ü ve aynı zamanda mütemmimidir. Dünyaya gelen bir vücut için bir taraftan ne kadar müddet yaşayabileceği ve diğer taraftan kaç çocuk peyda edebileceği hesap olunur. Bu iki mefhumu ölüm ve doğum nisbetleriyle mukayese ederek istihraç olunacak müşterek şümulü söyleyecek miyiz? Bu nisbetler arasındaki farka bakılırsa, onlar bizi hakikatten uzaklaştırır gibi görülür, çünkü faraziyeye yol açarlar: İleride ölüm ve doğumun - yaş itibarile müstakar olacağı faraziyesi gibi. Şu kadar ki bu faraziye, bize hali hazırın bahş ettiği mutalara müstenit bulunduğundan iki medlûlümüzün de hali hazırı ifade ettiklerini söylemeğe hakkımız vardır. Bu ifade, zamanı sabıkın bazı tesadüfi ahvalinden çıkarılan neticeden ziyade şamil olduğu hakikatleri ifade eder ki bunu en iyi bir ifade olmak üzere telâkki etmekte haklıyız.

Şimdi hayatın ve tenasül kabiliyeti müddetinin vasatı devam müddeti hakkındaki medluller arasındaki farka gelelim. Bunların birincisi münhasıran ölüme ait mutaları hulâsa eder. Tenasül ise doğuma (meşru doğuma, yani izdivacın tanzim ettiği meşru doğuma - ki en mühimdir - ve hem de gayri meşru doğuma) ait mutalarla ölüme taallük eden mutalardır.

Tenasül, hayat müddetinden daha mudil bir medlûldür. Bundan maada bu medlûl fert değil fakat beşeriyet.

ile ferdin hiç bir veçhile iddia edemeyecekleri daimiliği arzu eden cemaatlar bakımından pek ziyade haizi ehemiyettir.

Hayatın devamı nüfus için manfaat ve alâka arz etmekten hali halmaz. Her türlü nisbetler gözetilmek üzere, nüfus, o müddeti devam ile mütenasibtir.

Hayat müddeti iki misli olursa sabit iken veya tahavvülden sonra sabit bir hale gelen nüfus bu tezauf neticesi olarak iki misli olur ve öyle kalır. Eğer hayat müddeti yarı yarıya inerse, nüfusta yarı yarıya azalır. Bundan maada ölümün nüfus üzerinde ikinci bir tesiri de vardır. Bu tesir mahieti itibarile ötekinden farklıdır; çünkü bir defa tezahür edecek yerde na mahdut bir surette tecelli eder. Fertlerin tenasül etmeden yahut teksiri nüfus vazifeleri, sonuna ermeden evvel zavali işte budur; maamafih «safî» denilen tenasül azaltmağa müstait olan bu tesir o tenasülün tayini emrinde hesaba katılır. Safî tenasül, bize nüfus temayülünün nesilden nesle hasıl edebileceği tesirler itibarile haiz olduğu gayri muayyeniyeti tanıtır ve tezayüt veya tenakusa doğru giden bu temayülün istikametini gösterir. O temayül bir nesil ile müteakip nesil arasındaki artma veya azalma nisbetinde ölçmeğe medar olur. Yıllık bir nisbete vusul için iki müteakip nesil arasındaki müddet hakkındaki vukuf sayesinde kolay bir hesap yapmak kâfidir.

Hali hazırın nüfus hareketi muvacehesinde derin gerçekliğe vukuf peyda etmek için, tetkik ettiğimiz iki medlûlden, yalnız tenasül bereketini nazarı itibara alabileceğimize mi hükmedeceğiz? Tercihan diyelim ki yalnız onu göz önünde tutmak lâzımdır. Çünkü bu günkü demografik mutaların ileride sabit kalacağını ferzederek - ölüme müteallik mutalar bu meyandadır - hayatın vasati müddetinde bir tahavvül vukuunu, itiraza uğramaksızın derpiş edemeyiz. O halde tekessürü nüfus hususunda nereye varıldı?

Bu hususta elimizde mevcut mutalar, doğum ve ölüm nisbetleri hakkındaki malûmatımız kadar mebzul değil-

.....1412.....

dir. Bu malûmat ekser memleketlerde seneden seneye tesbit olunur. Tenasül nisbetleri, ancak yaş itibarile ölüm ve velûdiyet nisbetleri malûm olduğu takdirde hesap edilebilir. Halbuki öyle bir istatistik malzemesi her yerde mevcut olmaktan uzaktır. Bundan maada, bu malzeme mevcut olduğu memleketlerde, arzu olunduğu kadar yenileştirilmez. Bunun için takribi bir tayin ile iktifa zarureti hasıl olur.

1932 deki safı tenasül Fransada binde 880, İsveçte 780, Almanyada 730, Sen departmanı için 650, Berlin için 400 idi. 1931 de Stokholm'de 375.den ibaret bulunuyordu. Memleketlere taallük eden nisbetlerden en aşağısını alalım binde 730. Buna nazaran 1932 de Almanyada doğan 1000 kız, 730 kız vücade getirecektir. Bu suretle tenasül sayesinde 730 : 1000 yani 0.73 adedi, vücade gelen her nesil için bir vahidi kıyasisine faik bir kuvvete iblâğ olununca nesilden nesle aşağıdaki kadın doğumlar adedine varılır:

0,73	X	1000	yani	730
0,732	X	1000	»	532.9
0,733	X	1000	»	389
0,73*	X	1000	»	283.9
0,735	X	1000	»	207.3 ilâh.

Demekki doğumlar adedinin tenakusu bir nesilden sonra yani bir birini vely eden nesillerin arasındaki fasıla takriben 30 sene olmasına göre 30 sene sonra % 27 ve beş nesil sonra yani 150 sene ise. %79.2 olur. Nüfus tebeddülünün - tenakusunun - hesabı daha karışıktır. Bu cihete girişmeğe lüzum yoktur. Yalnız doğumların hesabı ile iktifa ederek diyeceğiz ki 1932 neslinin vücade getirdiği çocuklardan hepsi 1962 de ve 1962 kiler 1992 de ve ilâh.,, doğsa idiler yukarıdaki cetvel doğru olurdu; fakat 1932 de dünyaya gelen kadınların çocuklarının bir kısmı 1962 de daha çokları daha evvel veya daha sonra doğacaklardır. 1962 senesinde ise, 1932 senesinde dünyaya gelen kadınların çocukları ile beraber bu tarihten evvel ve sonra doğmuş kadınların çocukları daha fazla miktarda doğacaktır. O halde bizim cetve-

limiz ancak 1932 ile 1962 seneleri arasındaki doğumlar ile 1932 senesinden evvelki doğumların seneden seneye, dediğimiz gibi basit bir formülün tatbiki sayesinde cetvelden istihraç olunan tebayüde muvafik muntazam bir terakki gösterdikleri takdirde, doğumlar münhanisi hakkında bir fikir verebilir.

Hakikati halde, vaziyet hiç bir zaman bu suretle tecelli etmez, hatta mahsus bir derecede farklı bir manzara arz edebilir. Öyle iken cetvelimiz manalı kıymetinin büyük bir kısmını muhafaza eder ve tenasül nisbetinin ileride sabit olacağı faraziyesi ile - ki cetvel bu faraziye müstenittir - İstikbalin daha ilerisine bakıldığı takdirde bu kıymet gittikçe büyüyecek ve büsbütün katiyet peyda etmeğe müstait bulunacaktır; çünkü vakit geçtikçe eski doğumlar adetlerinin tesiri cetvelden müstaan olan nüfus tahavvülünün nisbetine uymayacağından azalmakta devam eyliyecektir. Başka bir hesap daha yapalım: Bu da 1931 senesinde Stok- holmdeki tevellüdata müstenittir. Nesilden nesle doğumların adedi 1000, 375, 140.6, 52.7, 19.7, 7.4 e çıkacaktır.

Demekki tenakus, doksan sene sonra % 94.7, 150 sene sonra % 99.2, tabiri aharla 90 sene sonra ilk adedin takriben yirmide birine düşülecek ve 150 sene sonra doğumlar ilk adede nisbetle 1 in 134 de nisbeti gibi olacaktır.

İşte şimdiki dünyanın büyük şehirlerinden birindeki demokratik şartların haber verdiği müthiş tanekusu nüfus budur ve bu kelime üzerinde ısrar edilmelidir.

II

Şimdi de bu günkü demografik mutaların ileride uğrayacağı tahavvüller ile bu tahavvüllerden beklenebilecek neticeleri tetkik etmek lâzımdır. Acaba bu akibeti meşkûk bir teşebbüs müdür? Eğer işe ihtiyat ve tevazula girilmez- se şüphesiz öyledir. Fakat hakikate yakın olup olmadıkları herkesin kendi tekdirine muhavvel imkânlar ile mutlak o-

labilecek imkânsızlıkları istihraç etmeğe çalışırlarsa o teşebbüs fey dalı olabilir.

Evvelâ umumî ölüm cihetinde neler olup biteceğine bakalım. Evvelce gördüğümüz veçhile bu hususu en iyi bir tarzda ifade eden keyfiyet hayatın vasatı devamı müddetidir. Bunu tesbit ederken yalnız umumî ölümün nüfus üzerinde doğrudan doğruya yaptığı tesiri nazarı dikkate alıp efradı beşerden bir kısmının zürriyet hayatına engel veya o hayatı kısaltan bir âmil olmak bakımından bilvasıta icra ettiği tesiri ihmâl edeceğiz.

Hatırlardadır ki bu hususta umumî ölümdaki tahav- viiller nüfus hakkında elde edilen nisbî tahavvüllerin tayinine medar olurlar. Farzedelim ki evvelce sabit olan bir nüfus ta ömrün vasatı müddeti birdenbire iki misline çıkmıştır. Bu keyfiyet muhtelif yaşlardaki ölüm vakalarına taallük eden tahavvüller sevkile hayatta kalanlar cetvelinde bu tezauf husulüne badi bir değişiklik olmuş olduğunu ifade eder. Bunun neticesi olarak nüfusun muayyen bir zaman sonra iki misli olacağı kolayca anlaşılır. Bu münasebetle şunu da kaydetmek ilâzımdır ki sabit bir nüfusta bu nüfusun adedi, doğumların (jpiür müddeti ile zarbının ha sılıdır. (Hali tevakkuftaki bir nüfus için değil, sabit bir nüfus için nisbetin tahkikine artık hacet yoktur).

1905 senesinde Hindistanda hayatın vasatı müddeti devamı erkekler için 22.6 ya balığ olmakta idi. On sekizinci asırda bu müddet Fransada 33 olmak icabederdi. 1825 senesinde aynı müddet erkekler için 38.3 e balığ olmuş ve 1920 _ 25 senelerinde aynı cins için 52.2 ye varmıştır. Danimarkada 1925 senesinde erkekler için 60.3 e varılmıştır. 1926-30 seneleri için her iki cins hakkında 63.33 adedine ve yeni Zelanda 1921-22 senelerinde 64.1 e kadar çıkmıştır.

Hayatın uzaması hususunda nereye kadar gidilebilir? En mühim nokta şudur: İnsanlar ne kadar iyi teşekkül etmiş olursa olsun ve hastalık tehlikeleri karşısında ne ka dar şansları bulunursa bulunsun, onlar için aşlamıyaacak bir had mevcut gibi görünüyor. Bu had bütün ferdler için

aynı yaş olarak tesbit edilmiş değildir. Yalnız oldukça vuzuh ile muayyen bir devrede tesbit olunur. Bugün seksenlikler eski zamandan ziyadedir. İleride daha fazlada olabilir; fakat seksenliklerin hayat kabiliyetleri bugün eskisinden fazla değildir ve ileride de fazla olmayacaktır. Bütün insanların seksen yaşma vardıklarını farzedelim. Bunlar seksenle doksan arasında ortadan kaybolacaklardır. Müstesnalar o kadar azdır ki hesaba katılmaya bilir - zaten bu müstesnalar bu halden pek az zaman müstefit olur - hulâsa, tababet ve hıfzıssıhhanm müstakbel terakkileri ne olursa olsun bu terakkilerin hayat müddeti ile ölüme hâkim kanuna karşı faikiyet kazanabilecekleri zannedilemiyor. Bu kanun büyüme müddeti ile mürailiklerin boylarına ait kanuna benzer bir kanun gibidir.

Meçinkofun bu baptaki fikir ve mütaleaları şimdilik hayal gibi görünmektedir. Ve zaten bir azda birbirlerine tevafuk etmemektedir (1).

Hayatı beşerin en iyi şartlar arasında seksen beş yıl olmak üzere kabul edilmesine rıza gösterilir mi? Hakikat halde vasatı hayat bu hadde hiç bir zaman varamaz. Tababet ve hıfzıssıhhanm terakkiyatma rağmen vaktinden

(1) «Tabiatı beşeriye» hakkındaki etütler, 1908 de basılan «nikbin felsefe tecrübesi» adlı eserin dördüncü tabının 6,10,12 inci bahislerine ve 1914 de çıkan «nikbin tecrübeler» namındaki eserin ikinci tabının birinci ve dördüncü kısımlarına bakıla.

Meçinkof ihtiyarların bile vaktinden evvel öldüklerini nazara almaktadır. Mamaileyh hastalıktan ileri gelen ihtiyarlığın müterafık bulunduğu imtiyaz zavalini günün birinde önlemek veya bunlarla muzaf- ferane bir surette mücadele etmek mümkün olabileceğini söyler gibi görünmektedir; binaenaleyh nereye varılabilecektir? insan yüz elli sene yaşatılacak mı? (nikbin tecrübeler sahife 119) fakat 25 iken bu son hadde varılacağı kabul olunacak mı? o halde yine ölüm vukubulacak mı? Meçinkof bir ölüm şevki tabiisinden bahsetmekte ve bu şevki tabii rolünün yalnız ölümü kabul ettirmekten ve belkide onu arzu ettirmekten yahut aynı zamanda buna imale etmekten ibaret olduğunu kaydeyle- mektedir. — Müellifin bu husustaki fikir ve düşüncesi tamamen vazih değildir - ölüm neden yüz elli yaş gibi bir yaşta kendini göstermektedir?

.....1416.....

evvel (ölümü mucip hastalıkların daima mevcut olacağını teslim etmemek mümkün mü?

Beşerin yıpranmasına sebebiyet veren seyyiatm, kötü itiyatların günün birinde ortadan kalktıklarını görecektir miyiz? Şiddetli ölümleri, kazaları, intiharları, cinayetleri de hesaba katmak icab etmez mi? Bunlar meselâ Fransada vefiyatın yüzde dördünü teşkil etmektedir. Bugün bazı memleketler vardır ki ömrü beşer altmış seneyi geçer. Hattâ Yeni Zeland'da 64.1 i bulduğu da görülmüştür. Vasati hayatın bir gün 75 şeye varılacağı kabul olunursa - bu fara ziye şüphesiz nikbinane addolunacaktır - bu; umumî ölümü alâkadar eden mümkünüldrak terakkilerin temin edebileceği takriben % 17 nüfus tezyüdü demek olur. (Yeni Zelanda'da elde edilmiştir).

Zürriyete geçelim ve onu kadınlara taallûku bakımından bir defa daha tetkik edelim. Buna sebep çocuğun anaya daha ziyade katıyetle bağlı bulunması keyfiyettir. Tabiidir ki zürriyete taallûk eden meselelerde - eğer filiyat ve nazariyatta iktihamı gayri mümkün manialar çıkarılmazsa - zürriyette her iki cinsin iştirakini hesaba katmak icab ettiğini de söylemekte ihmal gösterilmeyecektir.

Burada, elli yaşma kadar vukua gelen kadın vefiyatının zürriyet meselesi üzerindeki tesirini her şeyden evvel kaydetmek lâzımdır. Kadın zürriyet yetiştirmeğe başlamadığı müddetçe o tesir tamamen hükmünü icra eder ve sonra o zürriyet kabiliyeti azaldıkça tenakus ederek devam eder (amma bu kabiliyet fizyolojik değildir).

Mevzuubahs ölümün zürriyeti ne kadar azalttığını ve bu ölüm izale edilseydi zürriyetin ne nisbete tereffü edeceğini tenasül devresinden evvel ve bu devre esasındaki nisbetlerle aynı devre zarfındaki zürriyet nisbeti memzucen tetkik ederek tayin eder ve bu veçhile safi zürriyet ile gayri safi denilen zürriyet arasındaki fasıla ölçülmüş olur. Bu gayri safi zürriyet miktarı ise, doğan kızlardan hiç birinde zürriyetin vaktinden evvel ölüm sevkile maniaya uğramış veya tenakus etmemiş olduğu farzedilerekten tayin olunur.

1932 senesi için hesap edilen safi zürriyet miktarları, hizalarında muadil gayri safi miktarları bulunduğu halde,, aşağıdaki cetvelde yazılıdır:

	Safi zürriyet binde	Gayri safi zürriyet binde
Fransa	780	1080
İsveç	780	900
Almanya	730	880
Sen	650	800
Berlin	400	470
Stokholm (1931)	375	460

Hangi suretle ölçülürse ölçülsün her iki zürriyet arasındaki fark, bahsettiğimiz vefiyat ile bu vefiyatın pek ziyade münasebettar olmaktan hali kalamıyacağı umumî vefiyata tâbi kalacaktır. Mezkûr farkı bizatihi nazarı dikkate alacak olursak, o her iki zürriyete aynı zamanda tâbi bulunacak ve burada zürriyete tâbi denebilecektir. Çünkü bu zürriyetin tehalûf ettiği iki medlul - vefiyatın değişmediği mefruz olmak üzere - müstemirren yekdiğerile münasebettardır. Mezkûr fark beriki veya öteki zürriyetin yüzdesi nisbetine irca bulunduğu takdirde, o zaman yalnız vefiyata tâbi kalır. Şurasını da kaydedelim ki bizi alâkadar eden zaif zürriyetli cemaatlarda, iki zürriyet arasındaki fark nisbeten az olur; çünkü bu cemaatlarda ölüm umumiyetle dun bir derecededir.

Berlinde mutlak fark 70 dir. Yani 1932 senesinde doğmuş olan 1000 kız, hiç biri elli seneden evvel ölmezse, 70 kız daha fazla doğuracaklardır. 600 vahide balığ olan bir açığı kapatmak için bu miktar pek az olacaktır. Aşığın ancak % 11.6 sı. Fakat kadınlar arasında elliden evvel ölümü nasıl izale etmeli? Almanya gibi ölümü az derecede olan bir memlekette aradaki farktan yarısının kazanılabileceği kolayca idrak edilemiyor. Farzedelim ki muvaffakiyet elverip te safi zürriyet 0.435 e iblâğ olundu: Böyle bir netice sayesinde aşık ancak yüzde 5,8 nisbetine kadar telâfi edilmiş olur. Şimdi zürriyetin ikinci âmili kalıyor. Velûdiyet.

.....1418.....

Mantıkan bu başlıca âmildir; çünkü velûdiyet olmasa idi zürriyet olmaz ve beşeriyette bugün bütün faniler sönünce, bir asır zarfında zeval bulup giderdi:

Ölüm zürriyet üzerinde, onu tenkis hususunda âmil olabilmek için zürriyetin vücudü şarttır. Bu âmil aynı zamanda filen en mühim âmildir ve ahiren ileri sürülen misallere bakılırsa ölümün yüksek derecede olmadığı için velûdiyete müstenit gayri safi zürriyeti zaif bir miyasta azalttığı cemaatlar da uzaktan müessirdir. Velûdiyet sukut halindedir. Demografik inkılabın vukua geldiği her yerde velûdiyet devamlı bir surette sukut etmiş, bu harekette yalnız bazı tevakkuflar olmuştur. Velûdiyet nisbetiSerinin tayin edilmediği devrelerde doğum nisbetlerinin münhanisi bu zannı tevlit eder. Meselâ Fransada, filan veya falan Fransa havalisinde meselâ Normandiyamn bazı eyaletlerinde bu böyle idi.

Vaktile buraları eyaletlerin doğum cetvellerinde fena bir sınıfa ayrılmışlardı; çünkü orada doğum azalıyordu. Sonra da aynı eyaletler doğumun artması sayesinde değil, daha ziyade doğumun sabit kalması sayesinde mevki kazanmışlar hem de çok kazanmışlardır. Tedenni hareketi bilâhare tekrar başlamıştır.

Velûdiyetin tetkik olunduğu yerlerde, bu ifademiz hep teeyyüt etmiştir. Ahiren zürriyet münhanileri tesbit olunduğu vakit yalnız velûdiyete dayanan gayri safi zürriyet tedenni eder gibi tecelli ettikten başka safi zürriyette öyle görülmüştür; halbuki bu son şıkta zürriyetin inhitati meyli makûs istikamette icrayı tesir eden ölümün azalma temayülü ile taaruz eylemektedir. Velûdiyet evvel beevvel, bugünkü demografik rejimin yerleştiği yerde tesir ve nüfuzunun inkitaa uğramadan icra etmesi yüzünden tedenni etmektedir. Bu nüfuz ve tesir «rasyonelleştirme» prensibini kabul edenlerin lâyenkati çoğalması sevkile yapılmaktadır. Bundan maada prensibin tatbiki yani doğumların tahdidini kolaylaştıran gayet kolay metodlara vukuf dahi gittikçe taammüm etmektedir ki bir fer'i olmakla beraber büyük bir pratik ehemmiyeti haiz olmaktan hali değildir.

Diğer taraftan bugünkü demografik rejim tesirlerini derinleştirerek tekemmül ettiriyor. Rejime iltihak daha umumileşiyor. Ve sadece kıdem peyda etmesi yüzünden, rejimi kabul edenler nezdinde devam eden tereddütler de gittikçe zail oluyor. Evvel emirde bir çok kişiler vardır ki hattı hareketlerini eski telâkkileri ile yeni telâkkinin ilham eylediği fikir ve duygular arasında bir sureti tesviyeye göre tanzim etmişlerdir. Tabiatın hayata davet etmiş olacağı çocukların hepsi istenmiyor ve fakat size boyun eğdirecek meyelanada ittiba edilmiyordu. Daha geniş ve daha az sıkıntılı bir hayata desteres olmak için meselâ yalnız bir çocuk sahibi olmağa meylediliyordu. Zaman ile ve bir nesilden diğer bir nesle intikâl edildikçe uzlaşmalar geçmişin fikirlerine karşı daha az uysallık gösteriyor ve nihayet bu fikirler tamamen terk ediliyor. Bir de şunu söyleyelim ki doğumların adeden tenkisine badi sebep ve saiklerin hiç olmazsa bazıları gittikçe mütezayit fertler üzerinde icrayı tesir etmekte ve müessir oldukları yerlerde gittikçe artan bir kesafet peyda eylemektedir. Meselâ cinsi fesadi ahlâkın terakkilerini inkâr etmek güç görünmektedir. Ve herkes teslim eder ki seyahatlere ihtiyaç gittikçe artmaktadır. Demek ki zürriyet gittikçe sukut etmektedir. İevakkuf haline girdiği zaman bir noktaya varılmış olacak mı? Şüphesiz zürriyetin hiç olduğu tahlil olunabilir amma havsalaya sığ- dırılmaz. İhmalleri yüzünden tesadüfen çocuk sahibi o- lanlarla çocukların doğmasına göz yumanların haricinde olmak üzere, çocuk sahibi olmağı istekli insanlar daima bulunacaktır. Hiç te na kabili idrak olmıyan bir şey varsa o da, bütün memlekette zürriyetin, Berlin gibi büyük bir beldenin düştüğü derekeye, bir gün olup ta velûdiyetin sukutu yüzünden, düşmesi keyfiyetidir. Bu suretle husule gelen zürriyet 0.4 tür. Yukarıda yapıldığı gibi, ölüm tahdidinin bu rakkamı 0,435 e çıkarıldığı farz olunursa, tevellüdatm nesilden nesile tenakusu aşağıdaki rakkamlarla ölçülecektir: 1000, 435, 189.2, 82.3, 35.8, 15.5. Bu suretle meselâ 150 sene sonra, tevellüdatm miktarı yüzden bir buçuğa imiş olur.

.....1420.....

Stokholindeki zürriyeti hesabımıza esas ittihaz edecek olursak, tedenni daha fazla olur.

Bir memleket nüfusu tedrici tenakusa muadil olacak derecede azalamaz ve bu tenakus neticesinde memleketi biz- zarure ecnebi nüfusu istilâ edermi denecek? Bu istilâ ya arzu olunur, ya ondan tehaşi edilir, ya muslihane bir surette ve yahut belki harben vukua gelir. Her halde komşu memleketler bu tenakusa vakıf olurlarsa ne olur? Ve acaba o takdirde uzaktaki akvam koca bir kıtanın inhitatını telâfi ederler mi? Ve bu ne suretle vukua gelir? Burada baş gösteren meselelere ancak bir takım faraziyelere müracaat e- derek cevap verilebilir. Bu celvaplar kâfi derecede hakikate mukarenetle müeyyet olamayacağı için o gibi faraziyelere müracaat etmemek evlâdır. Zaten bu meselelere hangi hal suretleri bulunursa, bunların az çok itminanbahş mahiyeti yine münakaşa götürür. Her halde yukarıda çizilen münhani belâğatini muhafaza edecektir. Bize gösterdiği ihtimalâta mündemiç hayretefza intiba üzerinde fazla durmak faydasızdır.

Yazan:
ADOLPHE LANDRY
Fransız sabık nazırlarından

Türkçeye çeviren:
S. SABİT AYKUT
İstatistik U. Mü. Muavini

Memur Rejimleri [*]

III— ROMANYADA

Romanyada harpten evvel devlet memurlarına ait müstakar ve münsecim bir statü mevcut değildi. Hattâ 1923 yılına gelinceye kadar memurların vaziyeti toplu olarak tetkik edilmemişti. Muhtelif idareler kendi bünyelerine hâs ve müstakil statülerle iş görmekte idiler.

Meselâ mühendisler, doktorlar, muallimler hususî rejimlerle idare ediliyorlardı. Hâkimler, Fransada olduğu gibi icra uzvu tarafından tayin edilmekle beraber lâyenazil idiler. Mühendisler, doktorlar, muallimler ya tamamen veya kısmen lâyenazillik imtiyazından istifade ediyorlardı. Devlet memurlarının diğer grupları gayri kabili azil idiler. 19 haziran 1923 memurin kanunu, tayin, terfi ve tekaüd- lük hususunda memurların hukukî vaziyetini sarahatle tes tesbit etmiştir. Bu kanun aynı zamanda Devlet memurlarının azledilebilecek kısımları için nisbî bir istikrar vücude getirmiştir. Bu kanunu biraz aşağıda aynen göreceğiz.

Devletle memur arasındaki münasebetin mahiyeti.

Devletle memur arasında mevcut münasebetin huku-

(*) idarenin 113 ve 114 üncü sayılarında Belçikadaki memur rejimi tetkik edilmişti. O yazının hazırlandığı sırada henüz lâyiha halinde bulunan son Belçika memur statüsüne ait Kral dekresi kat'î şeklini almış ve 2 Birinciteşrin 1937 tarihinde resmî gazetede ilân edilerek mer'i- yet mevkiine girmiştir.

.....1422.....

kî mahiyeti muhtelif mahkemeler tarafından ayrı ayrı tefsirlere tâbi olmuştur. Temyiz mahkemesi 5 nisan 1888 de (karar 92) memurların d.ekrelerle tayin hakkına malik bulunan kralın hizmetkârı olduğunu kabul ediyordu. Binne- tice mandat fikrinin umumî prensiplerini memurlara tat- bik etmek lâzım geliyordu.

Romanyanın maruf idare profesörü Paul negulesco bu noktai nazara iştirak etmemektedir. Zira memurun hukukî vaziyetini doğuran bir mukavele değildir. Tayin üzerinde bir terazinin mevcudiyeti iddia edilemez. Bir âmme hizmetinde çalışan memur salâhiyeti, kendisini tayin eden maddî bir şahıstan değil kanundan alır. Kanun memuriyeti faydalı gördüğü salâhiyetler ve mükellefiyetlerle tehziz ve teşkil eder. Bu umumî bir tanzim amelîyesidir ve ehliyetli her şahıs bu vazifeye geçmeği ümid edebilir.

Fakat herhangi şahsın bir âmme iktidarına sahip ol ması için zarurî olan bir hukukî muamele vardır: Bir heyet tarafından veya bir şahıs tarafından tayin.

Memurların tayini.

Yeni kanun memurların tayinleri hakkında geniş ahkâmî ihtiva etmektedir.

Hükümet son zamanlara kadar memurların meslekî yetiştirmeleri için muayyen bir sistem kabul etmiş değildi.

Az ehemmiyeti haiz tâlî memurlar için hususî bir hazırlanmaya ihtiyaç görülmemektedir. Yüksek memurlar için hukuk diploması kâfi addedilmekte idi.

İcraî, ticarî ve diğer sahalarda mütehassısı elemanlar yetiştirmek gayesile, hükümet bir çok mektepler açtığı halde idare sahasında böyle bir mektebin açılması cihetine gitmiyordu. Bükreş Üniversitesi bir çok fırsatlarda, İdarî mevzular üzerinde tedrisat yapmak teklifinde bulunmuş ise de hükümet bu mütemadi taleplere müsbet cevap vermemiştir.

İşte bu ihtiyaç üzerinedir ki «Romen İdarî İlimler Enstitüsü» 1928 birinciteşrinde «İdare mektebi»ni tesis etti. El-

li profesörü olan mektebin talebelerinin miktarı az zamanda iki bini bulmuştur.

Mektebin iki şubesi vardır. Birincisi orta tahsili henüz bitirmemiş memurlar içindir: İkincisi de bakalorya veren memurlar için meslekî tedrisat yapmaktadır. Bu kısımdaki dersler iki kısımdır: I — Bütün talebeler için mecburî olan dersler, II— Hususî mahiyette olan dersler. Meselâ umumî idare grubu, maliye grubu, şehir meseleleri grubu, istatistik grubu, siyaset grubu..

Bu mektepte tatbikat nazariye ile telif edilmiştir. Talebeler muhtelif âme hizmetleri müesseselerini ziyaret ederler ve bu dairelerde tatbikat yaparlar. Memur olmıyan talebeler tatilde dairelerde çalışırlar. Mektep ayrıca muhtelif tetkik ve tatbikat gezintileri yapar. Bu suretle talebeler memleketin her tarafını gezerler. İdare ile yakından temas ederler. Bu suretle Romen idaresinin iç bünyesi bir memur için tamamen aşikârdır. Talebe mektepten hayalî malûmat yığını ile çıkıp idare sahasının hakikî ve fiilî meseleleri karşısında şaşırıp kalmaz. Bu seyahatler yalnız memlekete münhasır değildir. Diğer memleketlere yapılan müteaddit seyahatlerle talebeye mukayese imkânı verilir.

Memurin kanunu âme hizmetlerine girecek talipler için bir ehliyet imtihanını mecburî kılmıştır. Bu imtihan mütehassis memurlardan mürekkep bir imtihan komisyonu huzurunda yapılmaktadır.

Senenin nihayetine ve imtihan komisyonunun namzedin tayin ve terfi hususundaki ehliyetini kabule kadar bu tayin kat'î değildir.

Memuriyette istikrar ve lâyenazillik.

Memurlar vazifelerinde «istikrar» garantisinden istifade ederler. «İstikrar» kelimesinden kanunla tesis edilmiş inzibatî bir heyet tarafından verilen cezalar müstesna olmak üzere azil ve tecziye edilemiyen memurun hukukî vaziyetini anlıyoruz. Fakat memurlar mafevkleri tarafından

.....1424.....

çalıştıkları âmme hizmetinin menfaati dolayısıyla fakat tayin ve terfi komisyonunun muvafakati alınmak şartile nakledilebilirler.

İşte bu noktadan «istikrar» tâbiri ile âyenezillik tâbirleri arasında bir tefrik yapmak mümkündür. Lâyenezillikten istifade eden memurlar, terfi suretile de olsa, kendi rızaları olmaksızın nakledilemezler. Meselâ bu kategoriye dahil olan hâkimler Üniversite profesörleri ve Lise profesörleri kendi arzuları hilâfına terfi suretile nakledilemezler. Temyiz mahkemesinin bu hususta muhtelif davaları münasebetile verilen müteaddit kararları vardır.

Memur statüsü.

Memurların haklarını ve mükellefiyetlerini tayin ve tesbit eden kanun ve nizamların heyeti umumiyesi manasında aldığımız memur statüsü meselesi, Romanyada 19 haziran 1923 kanunu ile teşri sahasında esaslı bir surette düşünülmüştür. Bu kanun tayin ve terfi (madde 37-38), nakil (madde 49 _ 50), inzibatî cezalar (madde 51 - 61), maaşlar, tekaüdiyeler, izinler (madde 16-23) meselelerini tesbit etmektedir.

Gerçi 19 haziran 1923 kanunundan evvel dahi bunlara müşabih kaideler mevcuttu. Bunlar muhtelif dairelerin hususî kanun ve talimatlarında mevcuttu. 1 haziran 1866 esas teşkilât kanununun 131 nci maddesinin 5 nci fıkrası âmme hizmetlerinde vahdet ve insicamî tesis, maaşlarda tevazünü, memur hukuk ve mükellefiyetlerinde vuzuhu temin edecek tek ve umumî bir kanunun zaruretini açıkça göstermiştir. Fakat bu ihtiyaç esas teşkilât kanununun mer'iyet mevkiine girmesinden yıllarca sonra tahakkuk edebilmiştir.

29 mart 1923 esas teşkilât kanunu bu mevzua ait hiç bir hükmü ihtiva etmemektedir. Bununla beraber hazıranda bahsettiğimiz memurin kanunu mer'iyet mevkiine girmiştir.

Memur statüsünü tesbit eden bu kanunun hükümleri

umumî ve bütün memurlara şamildir. Bu hususta bazı istisnaları işaret edelim:

Kanunun ikinci maddesinde gösterildiği gibi, siyasî veya müstehap bir mevki işgal eden memurlar meselâ nazırlar, Belediye reisleri, papaslar, ecnebi tebeası olup mukavele ile getirtilen mütehassıslar, profesörler istisnâî ahkâma tâbidirler. Her daireye ait hususî kanunlar bu ana kanunun prensiplerine riayet etmek üzere hususî statülerini tayin etmişlerdir. Meselâ adliye teşkilât kanunu, yüksek tedarisat kanunu, orman tedarisat kanunu, divanı muhasebat kanunu ve saire gibi...

Maaş meselesi.

Memurların aldıkları maaş veya ücret memurun çalışma randamanma veya yaptığı işin kemmî vaziyetine göre değişmediği gibi arz ve talep kaideleri de bu hususta bir rol oynamaz. Aynı derecede bulunan bütün memurlar aynı maaş veya ücret alırlar.

Romanyada memurların aldığı maaş hazirandan evvelki hayat seviyesini temin edecek vaziyette değildir Harpten evvel ayda 700 altın leu alan bir memur bugün 14,000 leu alır. Şu itibarla harpten evvelki maaşa nazaran bugün maaşın miktar itibarile nisbeti 20 defa artmıştır. Fakat para kıymeti hiç olmazsa otuz defa tenezzül ettiği için hayat pahalılığı daha ziyade artmış bulunmakta ve bugünkü Romen memuru aldığı maaş ile idare olamamaktadır.

Romanyada memurların tekaüd yaşı idari hizmetlerde altmış olarak tesbit edilmiştir. Fakat tekaüd kanunu bir memure elli yedi yaşında tekaüdlüğünü istemek hakkını vermiştir. Memur yirmi sene hizmet ettiği takdirde tekaüd maaşına istihkak kesbeder. Hizmet seneleri artıkça bu maaşın nisbeti de artar. Memurun vefatında karısı ve küçük çocukları bu tekaüdiyeden istifade ederler.

1928 ikinci teşrinde iktidar mevkiine geçen 3r ne, nezaretlerin teşkilâtı hususunda çalışmak ve i hazırlamak üzere bir komisyon intihap etmiştir.

Bu komisyon Bükreş Üniversitesi Hukuk fakültesi profesörlerinden Romen idare hukuku profesörü Paul Negulesco'nun riyasetinde hummalı bir faaliyet sarf etmiştir. Komisyon mesaisinde mesned olarak Fayol ve Taylor prensiplerini ele almış ve idarenin rasyonel bir tarzda ıslahı için muhtelif projeler, hazırlamıştı. Bir proje ve idaredeki yeni etüdler Romen idaresinde iyi semereler vermektedir. Meslekî yetiştirmelerine ait olup ve biraz aşağıda metni dercedeğimiz kanun ve nizamnameler bu temayülleri ifade eden güzel bir misal teşkil ederler.

Memurların meslekî yetiştirmeleri.

Romanyanın mahallî idarelerini yeni bir teşkilâta tâbi tutan 27 mart 1936 tarihli kanunun dördüncü kısmının birinci bahsi memurların meslekî hazırlanmalarından bahseder. Bu meseleye ait kanun maddelerini aynen aşağıya nakledelim:

Madde 237 — Memur statüsüne müteallik kanunun ve bu kanunla diğer hususî kanunların vazettiği şartlar haricinde meslekî ve teknik malûmata malik olmıyan hiç bir kimse memur tayin edilemez.

İdare memurları derece ve ihtisaslarına göre yetiştirme kurlarını takip mecburiyetindedirler.

Madde 238 — Meslekî tekniğin yetiştirme şekli ve tekâmül kurları dahiliye nezareti, Romanya İdarî ilimler enstitüsü, yüksek devlet ilimleri mektebi, İdarî ilimler mektebi tarafından tertip ve tanzim edilir.

Madde 239 — Dahiliye nezaretince hazırlanacak hususî bir nizamname bu mebhaste vazedilen kaideleri tevsi edecektir.

Memurları hazırlama ve yetiştirme işi günün en mühim meselelerinden biridir (*).

(*) Bundan evvelki nüshalarımızda «Yüksek idare memurlarının yetiştirmeleri» hakkındaki beynelmilel ankette bu meseleye temas edilmiştir.

Romanya bu meseleyi yukarıda bir kaç esaslı maddesini aldığımız 27 mart 1936 kanunu ile halletmiştir. Bu kanunun istihdaf ettiği prensipleri geniş ölçüde tatbikat sahasına vazeden 18 eylül 1936 nizamnamesi olmuştur.

**Memurların meslekî hazırlanmalarına müteallik 18 eylül
1936 tarihli nizamname**

Birinci bahis

UMUMÎ MALÛMAT

madde 1

Memur statüleri, idare kanunu ve diğer hususî kanunlarla tesbit edilen şartlar haricinde memur tayin edilebilmek için meslekî teknik malûmata sahip olmak şarttır.

İdare memurları derece ve ihtisaslarına göre tekâmül kurlarına kabul edilirler.

Madde 2

Teknik meslekî hazırlık, tekâmül kurları, devlet ilimleri mektebinin yardımı ve İdarî ilimler enstitüsü vasıtasile dahiliye nezareti tarafından tanzim edilir.

Madde 3

İdare tekniği hazırlığı için devlet ilimleri mektebinin yardımından istifade edilerek, İdarî ilimler enstitüsünde meslekî bir hazırlanma merkezi vücade getirilmiştir.

Madde 4

Yukarıdaki ahkâmın tatbiki için dahiliye nezaretinde bir müsteşar veya umumî kâtip, İdarî ilimler enstitüsü idare heyetinden dört aza, devlet ilimleri mektebinden iki azadan mürekkep yedi kişilik bir müdiran heyeti teşekkül etmiştir.

Madde 5

Bu heyet meslekî teknik hazırlanmaya ve pratik mesai şef ve profesörlerine müteallik bilcümle meselelerde, dahi-

.....1428.....

liye nezaretine müşavirlik vazifesini görecek meslekî hazırlanma faaliyetine müteallik kaideler vazedecek, pratik tetkik ve çalışmalar için programlar tesbit edecektir.

Madde 6

Meslekî hazırlanma kurları dört şubeyi ihtiva eder.

- a) Üniversite diplomasını haiz namzedleri hazırlıyan şube.
- b) Bir idare mektebi, yüksek ticaret mektebi veya liseden mezun namzedleri hazırlıyan şube.
- c) Üniversite diploması olmıyan vilâyet ve merkezdeki memurları hazırlıyan şube.
- d) Asgarî büro şefi derecesinde ve Üniversite diplomasına malik vilâyet ve merkezlerdeki memurları hazırlıyan şube.

İkinci bahis

DERS PROGRAMI

Birinci kısım

Birinci şube: Bu şubede mesleki hazırlanma programı şu şekilde tesbit edilmiştir:

I.— Devlet muhasebesi tekniği: (Defter tutma, mahallî idareler bütçesinin ihzarı ve tatbiki, masrafın kontrolü, mahallî idareler mâliyesi, pratik mesai.)

II.— Köy hıfzıssıhhası: (Sıhhî evler, âmme sıhhati, köy bahçesi, çocuk bakımı, çocuk vefiyatıle mücadele içilecek su, sarı hastalıklarla mücadele, hayvan bakımı ve saire) pratik çalışmalarla birlikte...

III.— İdarî şube: İdarî faaliyet, hukukî faaliyet, mahiyet ve şekil şartları, idari mahkemelerdeki içtihadlar, pratik mesai.

IV.— İstatistik: Mıntakalara göre pratik mesai.

V.— Merkezî ve mahallî idarelerin faaliyeti: Bu otoriteler arasındaki münasebetler, hususî idari kanunlara göre kommünlerde belediye reisi ve noterin salâhiyet ve rol

leri, siyaseti idariye, idari program, idari vesait ve teşkilât prensipleri, pratik mesai.

VI. — İdarî memurun rolü ve millî devlet fikri, otoriteler, âmmeye karşı ve idareye karşı memurların vazife ve salâhiyetleri, disiplin kavaidi, pratik mesai.

VII. — İdarî, adlî, beledî zabıta tatbikatı.

VIII.— On dokuzuncu ve yirminci asırda Romanya ve komşu devletler tarihi.

IX.— Komşu devletlerden veya ekalliyetlerden birinin pratik şekilde lisansı (Sırpça, Macarca, Almanca, Bulgarca, Rusça, Lehçe, Çekçe.)

X. — Harb halinde sivil halkın yetiştirilmesi ve hazırlanması.

XI.— Kommün estetiği ve şehircilik.

Madde 8

Kurlar bir sene devam eder.

Kurlar ve pratik mesai, her bahis için on beş ile otuz saat arasındadır.

Madde 9

Hukuk lisansından başka bir diploayı haiz bu şube müdavinleri, ikinci şubede esasiye hukuku, idare hukuku, medeniye hukuku, ceza hukuku ve ceza mahkemeleri usulü ve maliye kurlarına da devam ederler.

İkinci şube: Lise ve yüksek ticaret mektebinden mezun talebelerin eslekî hazırlanmalarına mahsustur.

Madde 10

İlk senede aşağıda gösterilen bahisler okutulur.

I- Esasiye hukuku.

II- İdare hukukunun umumî prensipleri.

III- Medeniye hukuku hakkında malûmat, ahvali medeniye, buna

IV- Ceza hukuku hakkında malûmat

V- İdarî, adlî ve beledî zabıta ve tatbikatı.

.....1430.....

VI . — Köy hıfzıssıhhası,

VII. — İdare memurlarının rolü, millî devlet fikri, memurun hakları ve vecibeleri.

VIII .— Devlet muhasebesi ve kayıt usulü, masraf teşkilâtı.

IX. — Komşu devletlerden veya ekalliyetlerden birinin pratik şekilde lisanı (Sırpça, Almanca, Bulgarca, Rusça, Lehçe, Çekçe).

X. — Tecrübî psikoloji ve idareye tatbiki.

İkinci senede:

I— İdare hukuku: İdarî mahkemeler, İdarî masraflar. Mahiyet ve şekil şartları ve tekâmülleri.

II — İstatistik, pratik mesai.

III — Devlet mâliyesi ve malî mevzuat.

IV — Âmme gelirinin teminine müteallik kanunlar, maliye memurlarının rolü ve salâhiyetleri.

V. — Merkezî ve mahallî idarelerin teşkilât ve faaliyeti ve bu idareler arasındaki münasebetler.

VI. — Harp halinde sivil halkın hazırlanması.

VII. — İdarî vesait teşkilâtının prensipleri.

VIII — Şehircilik ve kommün estetiği.

IX. — On dokuzuncu ve yirminci sırada Romanyanın ve komşu devletlerin ve bu devletlerle Romanya münasebatının tarihi.

Bu şube kurları iki sene devam eder. Her ders için senede 15 - 20 saat ayrılmıştır.

Üçüncü şube:

Üniversite tahsili olmıyan memurların bilgilerini tamamlamağa mahsustur.

Madde 11

Üniversiteden veya buna muadil mekteplerden diploması olmıyan umumî ve mahallî idare memurlarından bü-

1431

ro şefi derecesinden aşağı olanlar, tamamlayıcı kurlara devam mecburiyetindedirler.

Bu şubenin programı şu şekilde tesbit edilmiştir:

I — Devlet teşkilâtı, esasiye hukuku hakkında malûmat.

II — İdare hukuku.

III — Medeniye hukuku.

IV — Hukuk ve ceza mahkemeleri usulü.

V — Devlet mâliyesi ve malî mevzuat.

VI .— Siyaseti idariye ve İdarî program.

VII.— İdare memurlarının rolü. Millet devlet mefhumu, memurun terbiyesi, memurun vecibeleri, inzibatî kaideler.

VIII. — Devlet muhasebesi.

Madde 12

Hazırlık devresi bir ay sürmek üzere senede üç keredir ve bağlı buldukları makamlarca tesbit edilen şekilde devam mecburiyeti vardır.

Dördüncü şube:

Üniversite tahsili yapmış memurların meslekî malûmatlarını tevsi ve ikmal içindir.

Madde 13

Umumi ve mahalli idareler memurlarından Üniversite tahsili yapmış olup ta büro şefi derecesini haiz olanlar tamamlayıcı kurlara devam ederler. Bu şubedeki kurlar altmış gün devam eder. Ve iki senede tamamlanmak üzere on beşer günlük dört gruba ayrılmıştır.

Konferans şeklinde şu mevzular tetkik edilir:

I — İcra kuvvetinin salâhiyet ve rolü.

II — Adlî nizam, teşkilât, kanun ve nizamnameler.

III.— İdarî tasarruflar, mahiyet ve şekil şartları.

.....1432.....

IV. —Umumî ve mahallî idareler teşkilâtının kuruluş ve işleyişi, siyaseti idariye, idari program.

V. — Memurun rolü. Memurun vecibeleri, (mafevk makamlara karşı, halka karşı, kendisine karşı) inzibatî kaideler.

VI. — Tecrübî psikoloji.

VII. — Şhircilik.

Bu şubeye devam edenler, profesörlerin ve mesai şeflerinin idaresi altında ya pratik çalışma yaparlar ve yahut nazariyeleri ve prensipleri tetkik ederler. Konferans» hazırlarlar, ilmi münakaşalar yaparlar.

Kıymetli etüdler, idare mektebi ve idari ilimler enstitüsü tarafından çıkarılan hususî bültenlerde neşredilir.

Madde 14

Üçüncü ve dördüncü şubeye devam edecekler için, dahiliye nezaretinin talebi üzerine muhtelif şehirlerde bu şekilde tamamlayıcı ve yetiştirici kurlar tertip edilir.

Üçüncü bahis

İkinci kısım

PRATİK MESAI

Madde 15

Birinci şube müdavimleri, profesör ve pratik mesai şeflerinin idaresi altında tatbikat yaparlar.

Madde 16

Bu mesai hazırlık merkezlerinde veya devlet müesseselerinde yapılır. Kânunuevvel, kânunusani, şubatta haftada iki, mayısta haftada üç kere, yedi sekiz kişilik gruplar halinde ve bir profesörün veya mesai şefinin idaresi altında kommün veya vilâyetler idare merkezlerine veya diğer devlet dairelerine gidilir ve muhtelif idari tatbikatın tekniği tetkik edilir. Elde edilen müşahedeler ihtisas kurlarında münakaşa mevzuu olur.

Madde 17

İkinci şube müdavimleri, teşrinisani, kânunuevvel ve mayısta haftada bir kere olmak üzere departman, kommün idarelerinde veya diğer devlet dairelerinde tatbikat görürler. Otoriteler tarafından yapılan müşahedeler, müdavimler, profesör veya mesai şefleri tarafından not edilip seminer saatlerinde münakaşa mevzuu olur.

Madde 18

İkinci şube müdavimleri, büyük tatilde hazırlama merkezi tarafından gösterilecek bir âmme hizmetinde bilfiil çalışırlar.

Madde 19

Devlet müesseselerinde yapılan pratik mesai, enstitünün muallimler meclisi tarafından tayin edilen bir profesör veya pratik mesai şefi tarafından tanzim edilir.

Dördüncü bahis**YAZILMA, DEVAM, DİSİPLİN, İMTİHANLAR VE DİPLOMA**

Muayyen bir şubeye devam etmek isteyenler kâtipliğe, yukarıda zikredilen şartları haiz olduklarına dair icap eden vesaiki ibraz ederler.

Müracaatlar her sene eylülün on beşinden teşrinisaninin onuna kadar, lüzumlu vesaikin da ibraz edilmiş olması şartile kabul edilir.

Madde 21

Müdavimler derslere ve tatbikatlara devam mecburiyetindedirler.

Madde 22

Hazırlama merkezlerinde disiplin müdir ve profesörler tarafından temin edilir. İmtihandan veya mektepten ihraç

.....1434.....

gibi büyük cezalar, müdavimin tâbi olduğu âmirine, siciline geçirilmesi için ayrıca tebliğ edilir.

Madde 23

Bütün şubelere devam edenler her yılın sonunda imtihana tâbi tutulurlar. Derslere devam edip de kâfi notu olmıyanlar imtihanlara kabul edilmezler.

Madde 24

Not dereceleri şunlardır:

Az, kâfi, iyi, çok iyi, fevkalâde.

İmtihan neticeleri memurun siciline geçirilmek üzere dahiliye nezaretine gönderilir.

Şubeleri muvaffakiyetle bitirenlere, bir diploma verilir.

Madde 26

Meslekî hazırlama şubelerinin imtihan komisyonları aynı zamanda memurun kanunu mucibince memuriyete duhul için açılan imtihanın da komisyonu olduğundan binne- tice 75 inci maddesinde şart ittihaz ettiği memuriyete duhul imtihanında muvaffak olmuş addedilerek memuriyete kabul edilirler.

Böyle bir diploması olanlar her sene resmî ceride ile neşredilen kıdem tablosuna göre tayin olunurlar.

Beşinci bahis

TALİM KADROSU

Meslekî hazırlama ve ikmal merkezlerinin heyeti talini iyesi, profesör ve pratik mesai şeflerinden mürekkeptir.

Talim heyeti hukuk fakültesi profesör ve doçentlerinden ve idari ilimler sahasında ihtisaslarile tanınmış ve Akademik bir unvanı haiz ve üçüncü maddede zikredilen

.....1435.....

meclis tarafından tavsiye olunup dahiliye nezaretinin kararile tayin edilen kimselerden mürekkeptir.

Madde 28

Profesörler meclisi yalnız profesörlerden terekküp eder.

Altıncı bahis

MUHTELİF VAZİYETLER

Madde 29

Meslekî hazırlama merkezlerinin masrafı dahiliye nezaretince verilen senelik tahsisat ve müdavimlerin vereceği ücretle karşılanır. Bu ücretin miktarı meslekî hazırlama kurları idare heyetince teklif edilip dahiliye nezaretince tesbit edilir.

Madde 30

Profesör, müdür, müdür muavini kâtip ve memurların ücreti, İdare meclisi tarafından hazırlanıp dahiliye nezaretince tasdik edilen nisbetlere göre tediye edilir.

Yedinci bahis

MUVAKKAT HÜKÜMLER

1935 senesi temmuz bidayetine kadar mezun olacaklar dahil olduğu halde, idare mektebi mezunları ikinci şubede 'ancak tedris müddetinin nısfına devam suretile diplomalarından istifade ettikleri gibi, hâlâ memur olup da idare mekteplerinden mezun olanlardan üçüncü şubede kayıtlı bulunanlar iki sene süren tedris müddetinin her senesi için bir ay devamdan muaf tutulurlar.

Madde 32

Devlet ilimleri mektebinin bugünkü profesörleri bu nizamname ile derpiş edilen mektebin profesör meclisi tara-

.....1436.....

fından her profesörün ihtisasına göre tayin ve dahiliye nezaretince tasdik edilen mevzuları tedris ile mükelleftirler.

Madde 33

Devlet ilimleri mektebi hukukî vaziyetini muhafaza edecektir.

19 haziran 1933 tarihli memurin kanunu

BİRİNCİ KISIM: BÜTÜN MEMURLARA KABİLİ TATBİK OLAN AHKÂM

FASIL. 1 — UMUMÎ HÜKÜMLER

Madde 1

Devlette, vilâyette, kummünde veya bütçesi meb'usan meclisinin, hükümetin veya vilâyet ve kummün meclislerinin tasdikine iktiran eden müesseselerde daimî bir vazife işgal eden kadın ve erkek Romen vatandaşlarına memur denir.

Bu tarîfin şümulüne girenler bu statüde tayin edilen hukuktan istifade ederler ve mükellefiyetlere tâbi olurlar.

Madde 2

Bu kanunun hükümleri aşağıdaki hususlara tatbik edilmez.

a) Siyasî ve müntahab memuriyetler.

Muvakkaten siyasî vazife deruhde eden kariyerden memurlar muvakkat siyasî vazifelerden ayrıldıktan sonra hukuk ve veciblerini tekrar iktisap ederler.

b) Rahipler.

c) Her teşriî uzvun dahilî teşkilâtı içinde hususî bir statüye malik olan teşriî heyetlerin memurları.

d) Muvakkaten veya mütihazsısrlar gibi mukavelelerle bir âmme hizmeti ifa eden ecnebler.

e) İşçiler ve muayyen bir zaman için veya muayyen bir İş için ücretle istihdam edilen personel.

Daimî âmme hizmetlerinin personeli için kabul usullerini, haklarını ve vazifelerini tesbit eden bir nizamname yapılacaktır.

Madde 3

Memuriyetler ancak kanunla ihdas veya ilga edilebilir.

Madde 4

Hususî kanunlarla idare edilen idarelerin statüleri bu .kanunun 1-32 inci maddeleri ile tesbit edilen ahkâmını ihlâl edemezler.

FASIL. II — MEMURİYETE KABULÜN UMUMÎ ŞARTLARI

Madde 5

Memuriyete kabul için vatandaş olmak, asgarî yirmi bir yaşını doldurmuş olmak, iyi sıhhatli olmak, ağır hapisle mahkûm olmamak lâzımdır.

Aynı zamanda askerliklerini ifa etmiş olmaları ve bütün siyasî, medenî haklarını kullanabilecek vaziyette bulunmaları icap eder.

Madde 6

Memurlar memuriyete başlarken kirala ve memleketin kanunlarına yimnle mükelleftirler.

FASIL. III.

Madde 7

Lâyenazlık hakkından istifade etmiyen memurlar, «istikrar» garantisinden istifade ederler.

.....1438.....

Memurlar ait oldukları dairelerin teşkilât kanunlarında muayyen şerait müstesna olmak üzere nakledilemez, tecziye ve azlolunamazlar.

Umumî manada idare memurları için bu şerait bu kanunun ikinci kısmında tesbit edilmiştir.

FASIL. IV — VECİBELER VE MESULİYETLER

Madde 8

Vilâyet dairelerinde çalışan memurlar nizamname ile tayin edilen şerait dairesinde günde yedi saat çalışmak mecburiyetindedirler.

Meslekî dairelerin memurları için hususî bir mesai saati tesbit edilir.

Madde 9

Memurların kanunî tatil günleri muayyendir.

Madde 10

Memurlar vazife gördükleri yerde ikamete mecburdurlar.

Madde 11

Memurlar mensup oldukları resmî dairenin vaziyetini ihlâl edecek umumî ve hususî hareketlerden tevakkî etmeğe mecburdurlar.

Madde 12

İstifa eden bir memur istifası kabul edilmeden ve inzibatî bir ceza üzerine azledilmeden memuriyetten ayrılamaz.

Madde 13

Memur bir tasarruf yapar, - bu tasarruf ister kanunî salâhiyetini tecavüz suretile ve ister salâhiyeti suiistimal suretile olsun - ve bu tasarruf bir ferdî idareden tazminat isteyecek bir zarara düşer ederse, idare tasarrufu yapan memura mali bakımdan rücu edebilir.

Aleyhine haksız bir talepte- bulunulan memur kanunî yoldan zararlarının telâfisini istemek hakkına maliktir.

FASIL. V — MEMURLAR İÇİN GAYRİ CAİZ OLAN ŞEYLER

Madde 14

Memurlar aynı zamanda iki vazife göremezler. Ancak «muhtelif vazifelerin içtimai» hakkındaki kanunun müsaadesi suretile istisnâ bir vaziyet mevcuttur. Memurlar ticaretle meşgul olamazlar. Ziraat yapamazlar.

Diğer dairelerin veya hususî müesseselerin işlerini âmirlerinin tayin ve terfi komisyonunun muvafakatine müsteniden verecekleri müsaadeler olmaksızın deruhde edemezler.

Hususî şahısların işlerini, eğer bu işler ile ifa ettikleri vazife arasında bir münasebet mevcut ise, yapamazlar.

Tayin ve terfi komisyonunun muvafakatine müstenit bir emir müsaadesi olmadan - o da ancak bu kumpanyaların işleri ile âmme hizmeti arasında bir münasebet olmamak şartile - malî, sınaî ve ticarî kumpanyalarda direktör, memur veya .sansür olamazlar.

Bazı memur grupları için kanunla mevzu mutlak memnuniyetler bakidir.

Bu ahkâmı ihlâl eden memurlar inzibat komisyonuna sevkedilirler.

Madde 15

İntihap kanununun gösterdiği istisnalar haricinde hiç bir memur meb'us veya âyan azası olamaz.

Madde 16

Memurlar çalıştıkları derecenin veya vazifenin tekabül ettiği bir maaşa hak kazanırlar. Bu maaşa ilâveten İçtimai vaziyetlerine ve ikamet ettikleri mahalle göre tahavvül eden bir mesken bedeli alırlar.

.....1440.....

Çocuk sahibi memurlar aynı zamanda bir aile tazminatına müstahaktırlar. Eğer karı ve koca aynı zamanda memur olursa evlenmemiş gibi her ikisi de mesken tazminatından istifade ederler. Eğer çocukları varsa mesken tazminatı ile aile tazminatı ikisinden birine verilir.

İstisnâî surette, para vaziyetinin istikrarına kadar, memurlar çalıştıkları vazifenin maaş ile mütenasip ve buldukları mahalle göre mütehavvil ve başlıca zarurî eşyanın pahasına göre muayyen bir hayat pahalılığı zammı alırlar.

Madde 17

İki veya daha fazla vazife gören memurlar bu munzam tazminatları ancak bir vazife üzerinden alırlar. Diğer vazifeler için yalnız maaş verilir.

Madde 18

Nakledilen memurlar bir tazminat aldıkları gibi vazifelerinin mahiyeti fevkalâde masrafı icap ettirdiği zaman azil masrafına hak kazanırlar.

Bu tazminatlar maaşla mütenasp ve aynı derecede olan memurlar için müsavi miktardadırlar. Tazminat miktarları her sene Nazırlar Meclisince tesbit edilir ve gazetelerle ilân olunur.

Bu tazminatlar ayrı olarak hesap edilen nakil masraflarını ihtiva etmezler.

Madde 19

Memurlar teknik ihtisası icap ettiren memuriyetlerden mezunen infikâk esnasında - eğer idari bir hizmet ifa ediyorlarsa - ya derecelerinin maaşını veya işgal ettikleri vazifenin maaşını tercihte serbestirler.

Madde 20

Her memurun bir ay müddetle senelik mezuniyete hakkı vardır. Daha uzun mezuniyetler ancak hastalık halinde alınabilir.

Hastalık mezuniyetleri üç aydan fazla temadi ederse maaş nısfı tenzil olunur. Bu mezuniyet müddeti bir seneyi tecavüz ederse memur gayri faal listeye girer ve hastalığı geçtikten sonra bu memurun hizmete alınması mümkündür.

Madde 21

Her memurun hizmet müddeti ve hizmet esnasında aldığı maaş nisbeti ile mütenasip bir tekaüdiyeye hakkı vardır.

Madde 22

Memur altmış yaşım tecavüz eder etmez tekaüt olmak mecburiyetindedir. Bu takdirde umumî tekaüt kanununun istediği şeraiti haiz iseler ve hususî kanunları yaş hususunda hususî bir tekayyüt vazetmişse tekaüdiyeye hak kazanırlar.

Yaş haddi altmış mütecevaz olur, fakat memur tekaütlüğün icap ettirdiği hizmet müddetini ikmal etmemiş olursa komisyonun mütaleası alınmak şartile bu memurun bir sene daha müddeti uzatılır.

Madde 23

Hizmete elverişli olmıyan veya gayri muktedir olan memur inzibat komisyonunun mütaleası alındıktan sonra tekaüde sevk edilir. Bu takdirde umumî tekaütlük kanununun ahkâmına tevfikan sıhhî komisyonun raporu lâzımdır.

FASIL. VII — MEMUR BİRLİKLERİ

Madde 24

Her kategorideki memurlar kendi aralarında kültürel, ekonomik ve meslekî maksatlar için birlik teşkil edebilirler.

Madde 25

Muhtelif hizmetlerin memur birlikleri meslekî, kültü-

.....1442.....

rel ve ekonomik mahiyetlerini muhafaza etmek şartıyla aralarında birleşebilirler.

Bu birlikler yüksek idare meclisinin mütaleasını almak suretille bir statü ile hukukî şahsiyet kazanabilirler.

Madde 26

Memur birlikleri için siyasi mahiyette müzakerelerde ve münakaşalarda bulunmak ve kararlar vermek memnudur. Bunlar ancak kendi mesleklerine ait hususlarda münakaşa yapabilirler.

Madde 27

Bu birliklerin varidatı azasının aidatından, teberrulardan ve saireden terekküp eder.

Madde 28

Yukarıdaki maddeler hükümlerini ihlâl eden herhangi bir birlik hukukî şahsiyeti haiz değil ise nazırlar meclisinin kararı ile, hukukî şahsiyeti haizse kural dekresi ile feshedilir.

Her iki halde de yüksek idare meclisinin mütaleası alınır.

Madde 29

Memur birlikleri faal memurları olduğu gibi mütেকait memurları da ihtiva edebilir.

Madde 30

Memurların, filî bir karar üzerine kısmen veya tamamen vazifeden ayrılması, ferdi veya kollektif grevler ve saireye teşebbüsleri âmmen menfaatlerini ihlâl etmesi hasebilen azil ile tecziye edilir.

Madde 31

Herhangi bir şahıs veya şahıslar grubu memur grevlerini tahrik veya ihzar ile suçlu olur veya 30 uncu maddede gösterilen şerait altında vazifeyi terk eder veya hareketi hizmetin muntazam faaliyetine hâlel iras edecek

bir vaziyette bulunursa azil ile beraber mahkemeye tevdi olunur. Suçu sabit olduğu takdirde üç aydan aşağı, iki seneden yukarı olmamak üzere hapis cezası ile 1000 ilâ 10.000 lei para cezasına mahkûm edilir.

Madde 32

Grev bir memur birliğinin kararı üzerine yapılmış olursa bu birlik fesholunur. Elebaşları bundan evvelki maddenin ahkâmına tevfi kanunla cezaya çarpıtılır ve birliğin parası hayır cemiyetlerine verilmek üzere müsadere edilir.

KISIM. II — UMUMÎ HÜKÜMLER

FASIL I.

Madde 33

Aşağıdaki hükümler, hâkimler, sefaret ve konsolosluk memurları, muallimler, kendi teşkilât kanunlarına tâbi olan teknik idareli ve teşkilâtı kendi dahilî kanunlarla muayyen teşri uzuvlarının memurları hariç olmak üzere bütün memurlara tatbik edilir.

Madde 34

Âmme hizmetleri merkez, vilâyet ve belediye teşkilâtına taksim edilmiştir. Merkez teşkilâtında, memuriyetler derecelerine göre aşağıdaki şekilde tasnif edilmiştir:

- a) Umum müdür
- b) Umum müdür muavini
- c) Müdür
- d) Müdür muavini
- e) Servis şefi
- f) Büro şefi
- g) Büro şef muavini
- h) Kâtip
- i) Kâtip namzedi.

.....1444.....

Daireler teşkilâtın hususî kanunlarına tevfikân taksim olunurlar.

Umumî müfettiş, müfettiş ve müfettiş muavin daireleri kanunla tasnif edilir.

İdarî organların taşra hizmetinde ve mahallî hizmetlerdeki unvanları her dairenin teşkilât kanunlarına göredir. Bu unvanların merkez teşkilâttaki unvanın derecelerine mümkün olduğu kadar yaklaşmasına çalışılır.

Madde 35

Kütüphaneci, mukayyit, evrak memuru gibi hususî mahiyetteki memuriyetler ait olduğu dairenin müdürü tarafından salâhiyeti haiz makamca doldurulacaktır.

FASIL. II — TAYİN ŞERAİTİ

Madde 36

Beşinci maddede istenen şeraite ilâveten büro şef muavininden yukarı derecedeki memurların Üniversite veya yüksek mektep diplomasını haiz olması şarttır. Diğer memuriyetler için asgarî lise veya muadil mekteplerden mezun olmak lâzımdır.

Üniversite diplomasını haiz talip bulunmadığı takdirde vilâyet ve belediye teşkilâtının büro şef muavini derecesinden üstün memuriyetler ve muadilleri için lise mezunları kabul edilir. Bu dereceden aşağı memuriyetlere orta mektep mezunları alınırlar.

Namzetlerin yokluğu alâkadar dairelerce münhallerin 15 gün müddetle gazete ile ilân edilmesini müteakip tesbit ve tahkik olunur.

FASIL. III — TAYİN VE TERFİ

Hiç kimse imtihansız memuriyete tayin olunamaz.

Tayin edilen memur bir yıl müddetle namzet olarak çalışır. Bu müddetin hitamında ehliyeti tayin ve terfi komisyonunca tasdik edilenler daimî olarak memuriyete kabul olunurlar,

Komisyona, memurun müfettişlerinin raporlarına müsteniden karar verir. Daimî olarak kabul imkânı görülemiyen memurlar için namzetlik müddeti uzatılır. Bu müddet esnasında da ehliyet göstermezlerse vazifelerine nihayet verilir.

Tayinler mercecelere göre ve münhallere tâbi olarak yapılır.

Madde 38

Hizmetin menfaati icap ettiği takdirde, esbabı mucibi gösterilmek ve tayin ve terfi komisyonunun mütaleasına tevfiği hareket edilmek şartıyla umum müdür muavinlerinden yukarı derecede olan memuriyetler için doğrudan doğruya tayin yapılabilir.

Mütehasıslar için de aynı istisna mümkündür.

Tayin ve terfi komisyonu bir yılın hitanında daimî tayin imkânı olduğu takdirde bu tayinler için kararını verir. Bu takdirde kararını yalnız teftiş ve murakabe organlarının tavsiyelerine istinat ettirir.

Madde 39

Bütün tayin ve terfiler ihdas edilecek hususî komisyonların muvafık mütaleaları üzerine icra edilir.

Devlet dairelerinde komisyonlar her nezarete ve bunların tâli uzuvları da her direktörlükte teşkil edilir. Bu komisyonların azası bütün umum müdürler ve müdürlerdir. Riyaseti müsteşar yapar.

Bu komisyonlar, bu nezarete ve müdürlüğe mensup dahilî ve haricî bütün idare personeli üzerinde salâhiyettardır.

Madde 40

Vilâyet, vilâyet merkezi olmıyan şehir kommünlerinin ve ziraî kommünlerin tayin ve terfi komisyonları her birinde üç azadan mürekkeptir. Srasile:

.....1446.....

- 1) Direktör.
- 2) Vilâyet meclisinin umumî kâtibi.
- 3) Daimî komisyon azası arasından seçilen bir aza, komisyonun reisi.
Vilâyet merkezi olmıyan şehir kommünlerinde ise:
 - 1) Belediyeden bir aza.
 - 2) En kıdemli bir şef.
 - 3) Belediye meclisinden bir aza. Komisyonun kanunî reisi.
Vilâyet merkezi olmıyan şehir kommünlerinde ise:
leri meclisler tarafından tayin olunur.

Madde 41

Bir sınıftan diğer sınıfa terfi asgarî bir yıl namzetlik devresi geçirdikten sonra mümkündür. Bir dereceden diğer dereceye geçmek için de bir derecede en az iki sene hizmet etmek şarttır.

Madde 42

Terfiler kıdem esasî üzerine yapılır. Büro şefi derecesinden aşağı memuriyetler için nısıf kıdem, nısıf ehliyet esasî caridir.

Yukarı memuriyetler için yalnız ehliyet ve âmirin tahdir hakkı mevcuttur.

Madde 43

Merkez dairelerinde terfi teklifleri müdürler ve taşra teşkilâtında daire reisleri tarafından yapılır.

Vilâyet ve korhmün teşkilâtındaki memurlar için teklifler daire reisleri tarafından yapılır.

Hizmetin başında bulunan umum müdürler ve müdürler için terfi teklifleri, tayin ve terfi komisyonunun mütaleası alınmak şartile alâkadar nazırlar tarafından yapılır.

Madde 44

Tekliflerin yazılı ve sarih olması lâzımdır.

Bu teklifler her sene 1 haziran tarihinden evvel terfi komisyonuna verilmiş olmalıdır.

Madde 45

Komisyonlar kararlarını memurların ehliyetleri hakkındaki sicilleri ve diğer tahkikat şekilleri üzerine iptina ettirirler ve teklifler üzerinde karar verirler.

Direktör derecesine kadar her memur için terfi listesi hazırlarlar.

Madde 46

Terfi listesi umumidir. Resmî gazetede olduğu gibi her nezaret ve dairenin resmî bültenlerinde neşrolunur.

Bu listeler gelecek sene için muteberdir.

Sene esnasında terfi edemiyenler müteakip listelere irhal edilmek üzere teklif olunabilirler.

Madde 47

Terfiler listedeki sıra üzerinden yapılır.

Bununla beraber hususî servislerde salahiyetli makam bu listenin sırasını ancak tayin ve terfi komisyonunun muvafık mütalesını almak şartile nazarı itibara almıyabilir.

Madde 48

Münhasıran müdür muavini ve buna muadil derecelere kadar olan tayin ve terfiler nazırlar tarafından, daha yüksek derecelerdeki tayin ve terfiler kıral tarafından yapılır.

FASIL. IV — NAKİLLER

Madde 49

Memurlar, kendi talepleri ve iki daire reisinin muvafakati ile buldukları daireden diğer bir daireye nakledilebilirler.

Madde 50

Harcî servislerde, bir vilâyetin bir şubesinden diğêr şubesine nakil ve bir vilâyetten diğêr vilâyete nakil hizmetin menfaati icap ettirdiği takdirde muadil memuriyetler için mecburidir. Bu takdirde tayin ve terfi komisyonunun muvafik mütaleası şarttır.

Hizmet icabı olarak nakledilen memurlar kendileri, aileleri ve eşyaları için harcırah almağa hak kazanırlar.

FASIL. V**Madde 51**

İnzibatî cezalar şunlardır:

- 1) Şifahî veya yazılı ihtar
- 2) Maaş kat'ı
- 3) Ter fiden mahrumiyet
- 4) İnzibatî bakımdan nakil
- 5) Azamî altı ay müddetle ve bilâmaaş vekâlet emrine almak
- 6) Müstafi addetmek
- 7) Azil.

Madde 52

Birinci ve ikinci kategorideki cezalar memurun bağlı bulunduğu teşkilâtın âmiri tarafından verilebilir. Umumiyetle maaş kat'ı, senede iki kere tatbik edilmiş ise üçüncü defasında inzibat komisyonu tarafından verilmek icap eder.

Diğêr cezalar ancak inzibat komisyonunun müaleası alınmak şartile verilebilir. Birinci, ikinci ve üçüncü kategorilerdeki cezalar memur beş sene zarfında daha başka cezaya düçar olmamışsa sicillinde bir tesir yapmaz.

Madde 53

İnzibatî bir suçten dolayı lüzumu muhakeme kararı

nazır veyı daire reisi tarafından müfettişliğin yaptığı tahkikat tzerine verilir.

Suçlu memur, isnat edilen suçun mahiyetini öğrenmek hakkma maliktir.

Bu memur kendisini şahsan müdafaa eder. Bu müdafaa şifahen olabildiği gibi yazı ile veya aynı teşkilâttaki memurlar içinden seçeceği diğer bir memurun muaveneti ile yapılabilir.

Madde 54

Lüzumu muhakeme karan alan memura muhakeme gününden on beş gün evvel yazılı bir celp gönderilir.

Madde 55

Muhakeme hafı cereyan eder.

Komisyonun kararları yazılı olur ve esbabı m acibeyi ihtiva eder.

Komisyonun kararları nihaî ve lâzımülicradır.

Madde 56

Kadro harici listesine ithal edilen memur ancak iki sene sonra ve bıraktığı memuriyetin en aşaağı derecesine alınabilir. Azledilen memur bir daha memuriyete tayin edilemez.

Madde 57

Hizmetin menfaati veya tahkikat icap ettirdiği takdirde, müttehem memur muhakemeden evvel vekâlet emrine alınabilir. Bu takdirde bu memurun otuz gün zarfında muhakemesi başlamak ve iki ay zarfında bitirmek mecburiyeti vardır. Vekâlet emrine almak keyfiyeti, yalnız başına, maaş veya kıdem ziyamı istilzam etmez.

Madde 58

Bir memur aleyhinde bir hâkim tarafından cinayet, sahtekârlık, hırsızlık, suiistimal gibi (ceza kanunu 262,

.....1450.....

263, 264, 267) imtiyazları ihlâl, resmî nükuduun ziyâma sebebiyet, vergilerin gayri meşru tahsili, resmî senetlerrin ortadan kaldırılması ve saire gibi suçlardan dolayı talkibat yapıldığı zaman, vekâlet emrine alınma keyfiyeti mecburidir.

FASIL. VI — İNZİBAT KOMİSYONLARI

Merkezî dairelerdeki inzibat komisyonları şunlardan mürekkeptir:

- a) istinaf mahkemesi heyetleri tarafından toplu olarak yapılan celsede seçilen bir aza
- b) Merkezden en kıdemli yüksek bir memur
- c) O dairedeki müdürlerden biri.

Madde 60

Vilâyet, kommün ve diğer mahallî idarelerdeki inzibat komisyonları şunlardan mürekkeptir:

- a) Mahallî mahkemenin reisi
- b) Vilâyet meclisinin murahhası olarak bir seorvis şefi
- c) Vilâyetin idare merkezi olan şehirdeki belediye meclisinin murahhası olarak bir servis şefi.

Madde 61

Bu komisyonların azası Kıral dekresi ile ve üç sene için tayin edilir.
Bu üç sene içinde her komisyon azası için, bir azza intihap edilebilir.

FASIL. VII — MUVAKKAT HÜKÜMLER

Madde 62

Bu kanun mer'iyet mevkiine girdiği zaman vazzifede olan memurlarla 1916 senesinde hizmette olan memurlar tahsil şeraiti haiz olmasalar dahi müdür devecesine; terfî edebilirler.

Madde 63

Bu kanunun neşri tarihinden itibaren beş sene için, ihtiyaç halinde, en az on sekiz yaşında olanlar namzet olarak memuriyete alınabilirler. Bunlar 21 yaşını dolduruncaya ve askerliklerini yapmıya kadar daimî kadroya alınmazlar.

Madde 64

Bu kanunun meriyet mevkiine girdiği zaman en az beş yıllık namzetlik müddetini doldurmuş olan ve imtihanla daimî meruriyete kabul edilenler daimî memur olarak tanınacaklardır.

Diğer kabul şeraitini haiz olup beş seneden aşağı bir namzetlik müddetini ikmal edenler hakkında tayin ve terfi komisyonu, hizmetin ihtiyacı takdirinde, kat'î memur karar verebilir.

Madde 65

İstifa etmiş olan memurlar eski memuriyetlerine veya aynı dairedeki muadillerine, tayin ve terfi komisyonunun mütaleası alınmak ve memuriyetten ayrılışları beş seneyi tecavüz etmemek şartile tayin olunabilirler.

Madde 66

Âmme otoriteleri kendi teşkilât kanunlarını bu u- mumî statü ile tevazün ve ahenktar kılacağı zaman her dairenin ihtiva edeceği memuriyetlerin miktarını tesbite mecburdurlar.

Faydasız addedilecek memuriyetler ilga edilecektir. Buralardaki memurlar muadil veya madun memuriyetlere eski derecelerdeki maaşlarını almak üzere tayin edileceklerdir.

Beş seneden az hizmet gören memurlar kadro harici bırakıldıkları zaman iki maaşlık ikramiye alırlar.

Yeni teşkilât büroların tadilini icap ettirdiği zaman

.....1452.....

derecesi ařađı dereceye dűřen memur eski derecedeki maařını alacaktır.

Madde 67

İstikbalde devletin, vilâyetin, kommünün umumimi menfaatlerinin icap ettirdiği yeni âme hizmetleri ihdası takdirinde, muhtelif dairelerdeki sınıf derecesi, yüksek teşri uzvunun mütaleası alındıktan sonra tesbit edilecektir.

Madde 68

Bu kanunun hükümlerini tatbik için hazırlanacak nizamnameler bu kanunun neşri tarihinden altı ay somra bitmiş olmalıdır.

Madde 69

Teşkilât kanunlarının ve personel listelerinin, lüzumu olan ahenk ve vahdeti temin etmesi için teşriî meclisür filî mütaleasma ihtiyaç vardır ve bunlar ancak bu mütalealarla birlikte parlmana sevkedilebilirler.

Madde 70

Romanyada bu kanuna muhalif olan bütün kanunlar, nizamnameler, hükümler mülğadır.

Madde 71

Bu kanun İkincikânıı 1924 ten itibaren mer'rye mevkiine girecektir. İlhari tedbirler neşri tarihini müteakıp alınabilirler.

HAŐAN ŞÜKRÜ ADAL